

Àmbit Administració de justícia

CENTRE D'ESTUDIS JURÍDICS
I FORMACIÓ ESPECIALITZADA

 Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

Ausiàs March, 40
08010 Barcelona
TEL. 93 207 31 14
FAX: 93 207 67 47

D O C U M E N T S D E T R E B A L L

INVESTIGACIÓ

(Ajuts a la investigació, 2005)

**Impacte de les tecnologies
de la informació i la comunicació
en l'Administració de Justícia:
modernització i eficiència**

Autors

Ana María Delgado García
Rafael Oliver Cuello

Any 2005

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són de responsabilitat exclusiva dels autors, i no s'identifiquen necessàriament amb les del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Avis legal

Els continguts d'aquesta investigació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 Espanya de Creative Commons, el text complet de la qual es troba disponible a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>. Així, doncs, se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sempre que se citi l'autor del text i la font (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada), tal com consta en la citació recomanada inclosa a cada article. No se'n poden fer usos comercials ni obres derivades.

Resum en català:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.ca>

Índex

1. Introducció.....	5
2. Alguns factors que configuren l'actual Administració de Justícia	10
2.1. L'interès per l'Administració de Justícia des de múltiples sectors	10
2.2. La tradicional singularitat de l'Administració de Justícia.....	12
2.3. La distribució constitucional de competències en matèria de justícia.....	13
2.4. Les reformes en l'àmbit de la justícia	18
2.5. Els recursos materials i personals dedicats a la justícia.....	18
2.6. El volum de la litigiositat i la lentitud de la justícia	22
3. Procés institucional de la incorporació de les TIC en l'Administració de Justícia.....	25
3.1. La Llei Orgànica del Poder Judicial	27
3.2. La Llei de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú.....	29
3.3. La reforma de la LOPJ de 1994.....	35
3.4. El Llibre Blanc de la Justícia.....	38
3.5. La Llei d'Enjudiciament Civil i la Llei d'Enjudiciament Criminal	42
3.6. El Pacte d'Estat per a la Reforma de la Justícia.....	44
3.7. La Carta de Drets dels Ciutadans davant de la Justícia	46
3.8. La reforma de la LOPJ de 2003.....	49

3.9. Les iniciatives més recents en l'àmbit estatal	51
3.9.1. Minerva	52
3.9.2. LexNet	53
3.9.3. El Punt Neutre Judicial i el programa Inter-lus	54
3.9.4. La nova Oficina Judicial	57
3.9.5. El Pla de Transparència Judicial.....	59
3.9.6. L'agenda electrònica.....	61
3.9.7. El Registre Central d'Antecedents Penals	62
3.9.8. El Registre de Violència Domèstica.....	64
3.9.9. El DNI electrònic.....	65
3.9.10. Altres iniciatives.....	67
3.10. Les iniciatives més recents en l'àmbit català	70
4. Fonament jurídic de la incorporació de les TIC en l'Administració de Justícia.....	73
5. Avantatges i necessitats de la incorporació de les TIC en l'àmbit de la justícia.....	78
5.1. Avantatges de la incorporació de les TIC	78
5.2. Necessitats per a una efectiva implantació de les TIC	81
6. Alguns aspectes jurídics de la introducció de les TIC en l'Administració de Justícia.....	85
6.1. La promoció de l'ús de les TIC	86
6.2. El caràcter voluntari o obligatori de la via telemàtica.....	90

6.3. La validesa jurídica del document electrònic	94
6.4. La identificació de l'òrgan i la informàtica decisional	99
6.5. La protecció de dades de caràcter personal.....	104
6.6. Comunicacions i notificacions telemàtiques en l'àmbit judicial	108
6.7. La compatibilitat dels mitjans tècnics disponibles.....	116
6.8. L'ús de programari lliure	118
6.9. La responsabilitat patrimonial per una informació o tramitació incorrecta del procés judicial per via telemàtica.....	128
Bibliografia.....	133

1. Introducció

En la nostra societat, l'aparició, l'avenç i la difusió de les tecnologies de la informació i la comunicació (d'ara endavant, TIC) han produït notables transformacions en tots els àmbits de l'activitat humana. Per una part, perquè possibiliten tant la transmissió de molta informació en poc temps com l'accés a nombrosos serveis, i, d'una altra, pel fet que faciliten la comunicació de manera instantània entre subjectes independentment del lloc on siguin. Com a conseqüència de l'abast d'aquestes transformacions, la societat té la tendència de basar-se cada vegada més en el coneixement, de manera que la societat industrial ha donat lloc a la societat de la informació i del coneixement, un fenomen que accentua la globalització cultural i socioeconòmica. Així, la informació, degudament processada i avaluada, es transforma, per mitjà del raonament humà, en coneixement.

En aquest context, a Europa, el sector públic, en l'actualitat, es troba en un moment transcendental, ja que s'enfronta a importants reptes econòmics i socials, a mutacions institucionals i al profund impacte de les TIC.¹ Al si del sector públic, les Administracions públiques tenen el repte de millorar la seva eficiència, la seva productivitat i la qualitat dels seus serveis. I per a això compten amb uns recursos econòmics i humans que es demostren clarament insuficients.

Les TIC poden ajudar les Administracions públiques a fer front a tals reptes. Tanmateix, l'èmfasi no s'ha de posar exclusivament en tals tecnologies, sinó en la seva utilització combinada amb els canvis organitzatius i amb noves aptituds encaminades a millorar els serveis públics, els processos democràtics i les polítiques públiques.

¹ Comunicació de la Comissió al Consell, al Parlament Europeu, al Comitè Econòmic i Social Europeu i al Comitè de les Regions, de 26 de setembre de 2003, sobre *El paper de l'Administració electrònica en el futur d'Europa*. COM (2003) 567 final.
<http://europa.eu.int/scadplus/leg/es/lvb/l24226b.htm>

En aquest sentit, la denominada Administració electrònica constitueix la modernització dels processos administratius basada en les possibilitats que ofereixen les TIC al marc més general de l'anomenada societat de la informació. El seu objectiu consisteix en prestar serveis públics de millor qualitat, reduir els temps d'espera, millorar l'eficàcia en l'ús dels fons públics, augmentar la productivitat i millorar la transparència i la rendició de comptes.

En concret, en el cas de l'Administració de Justícia es fa patent la necessitat d'introducció i aplicació de les possibilitats que ofereixen les TIC, especialment per afavorir la transmissió telemàtica o a distància de declaracions de voluntat, donat l'increment de les tramitacions judicials i el retard que aquestes pateixen. L'Administració de Justícia, doncs, no pot donar l'esquena a la influència de les TIC.

El terme "telemàtica", al qual ens estem acostumant a força de repetir-ho de forma incessant en els mitjans de comunicació, no és més que la conjunció d'uns altres dos vocables que són més utilitzats en el llenguatge col·loquial: les "telecomunicacions" i la "informàtica". I és que, efectivament, si el tractament automatitzat de la informació (que ve a ser *grosso modo* la informàtica) es potencia amb l'ús de les comunicacions a distància, obtenim com a resultat una de les eines més poderoses amb què compta l'ésser humà actualment.

Les TIC són, avui en dia, prou madures i esteses per introduir-se a múltiples sectors i activitats de l'Administració.² No obstant això, existeixen encara barreres que ho impedeixen, com són l'absència d'una massa crítica d'usuaris que utilitzin aquestes tecnologies, una inadequada oferta actual de serveis i l'escassa cultura telemàtica en certs àmbits de l'Administració.

Salvades aquestes barreres, i amb una clara voluntat de realitzar aquestes actuacions encaminades a incorporar de forma extensa les TIC, pot aconseguir-se una Administració que compleixi els objectius d'un major

² Vegeu, al respecte, MARTÍNEZ MIGUEL, Luis: *El paper de la informàtica i les comunicacions en la modernització de l'Administració de l'Estat. El punt de vista d'un observador*, en "Informàtica i Dret", núm. 9, 10 i 11, Centre Regional d'Extremadura de la UNED, Mérida, 1996, pàg. 181-182.

acostament al ciutadà, facilitant-li l'accés a la informació i als seus serveis, un major coneixement per part del ciutadà de l'Administració, de les seves funcions i les seves competències, una major agilitació en la tramitació d'assumptes i en la seva notificació, així com una reducció del temps de resposta, que suposa una millora de la qualitat del servei ofert. En definitiva, una Administració amb major rendiment, que treballi millor i costi menys, ja que els recursos públics han de ser utilitzats amb rigor i responsabilitat.

L'Administració de Justícia, doncs, com servei públic que ha de donar als ciutadans una eficaç resolució dels conflictes, ha de comptar per al correcte compliment de la seva funció institucional, amb una sèrie de mitjans, no tan sols personals i materials, sinó també tecnològics, que li permetin assegurar la consecució de les seves finalitats. Per tant, és precisa una Administració oberta i transparent, caracteritzada per l'efectivitat i per la seva proximitat al ciutadà. Es tracta d'una necessitat i, alhora, d'una demanda de la societat, ja que, malgrat que en els últims temps s'han produït millores i s'han anat solucionant alguns dels problemes tradicionals en el funcionament de l'Administració de Justícia, encara persisteixen alguns d'ells com la dilació dels assumptes judicials a causa de la congestió. I així ho perceben els ciutadans, tal com es reflecteix als baròmetres d'opinió.

En aquest context, l'aplicació de les TIC és un factor fonamental que pot ajudar a solucionar part d'aquests problemes. Aquests mitjans tecnològics han d'estar implantats no només a nivell intern de l'Administració de Justícia (informatització interna), sinó que cal donar un pas més i també han de ser presents en la seva relació amb els ciutadans i amb els agents de la justícia, com els advocats, procuradors...; sense oblidar les comunicacions entre diferents òrgans jurisdiccionals, és a dir, la cooperació judicial, o les comunicacions amb altres entitats o organismes com les entitats financeres, registres, notaries...

En aquest sentit, podem parlar de l'Administració de Justícia electrònica. Una Administració de Justícia, en la qual, a través de les TIC i basada en un model integral, augmenti el nombre de serveis prestats, es millori la qualitat de la

mateixa, que racionalitzi esforços i recursos, que obri nous canals d'actuació, comunicació i informació accessibles per a totes les Administracions de Justícia, els operadors jurídics i els ciutadans.

No obstant això, avui en dia, on majors èxits s'han assolit en aquest camp en l'Administració de Justícia és en el de la utilització interna de les TIC: informatització interna (ordinadors, connexió a Internet, bases de dades...), gestió interna dels procediments, intranets, *webs* d'informació al ciutadà (entre altres, *web* del Ministeri de Justícia, del Consell General del Poder Judicial)... I per això, on queda un llarg camí per recórrer encara és en el camp de les relacions telemàtiques entre Administració de Justícia i els operadors jurídics, però especialment amb els ciutadans (presentació de documents, notificacions, informació, serveis...). Si bé, s'ha d'assenyalar que els mitjans tecnològics dels quals es disposa avui dia permeten aquestes comunicacions telemàtiques; prova d'això són les experiències d'aquest tipus que es realitzen en altres Administracions, com la Tributària o la de la Seguretat Social.³

D'altra banda, el legislador és sensible cada vegada més a aquest tema i s'ha preocupat de regular determinats aspectes on les TIC incideixen en l'àmbit de la justícia: actuacions dels procuradors, advocats, notificacions telemàtiques, el valor del document electrònic en el procés judicial... Així queda reflectit, per exemple, a la Llei Orgànica del Poder Judicial o a la Llei d'Enjudiciament Civil. No obstant això, de *lege ferenda*, seria convenient l'existència d'un marc normatiu únic regulador de l'aplicació de les TIC en la Justícia.

Així mateix, també ha d'assenyalar-se que en el procés institucional d'introducció de les noves tecnologies en la Justícia alguns dels acords adoptats així com les previsions contingudes en la normativa aplicable, no deixen de ser en la majoria de casos simplement programàtics.

³ Pel que respecta als avenços que, en aquest sentit, s'han produït en l'àmbit tributari, vegeu els nostres treballs: *Les declaracions tributàries telemàtiques*, Revista de Dret Financer i Hisenda Pública, núm. 259, 2001; *El deure d'informació i assistència als obligats tributaris*, Tirant lo Blanch, València, 2004; i *Les tecnologies informàtiques i telemàtiques en la nova Llei General Tributària*, Revista Espanyola de Dret Financer, núm. 125, 2005.

Finalment, s'ha de portar a col·lació el diferent nivell d'introducció de les TIC en la Justícia, des del punt de vista territorial, donada la concurrència en aquest àmbit del Ministeri de Justícia i de les comunitats autònomes amb competències atribuïdes, sense oblidar l'important paper que està exercint el Consell General del Poder Judicial. Per això, és precís que els diferents projectes d'aplicació de les TIC es realitzin de forma coordinada entre tots ells, tenint en compte les necessitats dels diferents operadors jurídics i, en especial, dels ciutadans.

En definitiva, les TIC constitueixen instruments necessaris per garantir una justícia ràpida, de qualitat i eficaç, amb una informació i serveis integrats i que possibiliti, a més, la interacció amb els operadors jurídics i el ciutadà. En conseqüència, aquestes tecnologies poden permetre una justícia de qualitat i, alhora, oberta, transparent i pròxima al ciutadà.

2. Alguns factors que configuren l'actual Administració de Justícia

Amb caràcter previ a l'estudi de la introducció de les TIC en l'Administració de Justícia, és precís abordar, encara que sigui de forma breu, l'anàlisi d'alguns factors que configuren l'actual Administració de Justícia i que han de tenir-se en compte en tant que poden condicionar l'efectiu desenvolupament de les TIC en la mateixa.

Aquests factors són, entre altres, l'interès per l'Administració de Justícia des de múltiples sectors, la tradicional singularitat de l'esmentada Administració, la distribució constitucional de competències en matèria de justícia, les reformes esdevingudes en aquest àmbit, els recursos materials i personals invertits en aquest camp, així com el volum de la litigiositat i la lentitud de la justícia.

2.1. L'interès per l'Administració de Justícia des de múltiples sectors

D'entrada, s'ha de tenir present que l'Administració de Justícia és una peça clau en el bon funcionament de l'Estat de Dret. Ara bé, l'interès per l'Administració de Justícia és un fenomen que desborda el camp estrictament jurídic i va més enllà de la seva consideració com un servei públic des de l'òptica dels ciutadans i dels operadors jurídics que intervenen en la mateixa. En efecte, en els últims anys es para atenció a l'Administració de Justícia tant des d'un punt de vista econòmic, és a dir, des de la Hisenda Pública, com des del camp politològic i, especialment, des del de la gestió pública.

Com a mostra de la transcendència del tema des de la perspectiva econòmica, el sistema judicial ha de ser eficaç ja que, com afirma PASTOR, s'estima que els problemes de funcionament del servei públic de l'Administració de Justícia, en alguns casos, redueixen la taxa de creixement del Producte Interior Brut en una quarta part i que, d'altra banda, contreen el crèdit financer en més d'un 20 per 100. Es tracta dels costos ocults o indirectes de la justícia ineficaç. Seguint

aquest autor, els operadors perceben l'esmentat mal funcionament com un augment de la incertesa, o dels costos, o uns menors beneficis en l'activitat que estiguin desenvolupant o pensin desenvolupar, i tractaran de traslladar-los.⁴

En connexió amb aquest punt, s'ha de destacar que s'ha reintroduït la taxa judicial, suprimida en la dècada dels 80, a través de l'art. 35 de la Llei 53/2002 de 30 de desembre, de Mesures Fiscals, Administratives i de l'Ordre Social, en el context actual de pressuposts públics equilibrats. L'esmentada taxa, segons el legislador, té la seva raó de ser en l'eficiència i equitat amb la finalitat d'atenuar el problema de la dilació de la justícia per la congestió de tramitació d'assumptes.

Des de l'òptica de la gestió pública, com destaca POBLET, fins fa un parell de dècades els sistemes judicials "eren un àmbit d'anàlisi més o menys desconegut i residual per als experts en Administració i Gestió públiques o, si més no, un espai sectorial poc vinculat a altres àmbits de l'Administració pública. Des de mitjan els vuitanta, això ja no és així, i la millor prova potser sigui acudir a les pàgines web de la Unió Europea (EuropeAid), del Banc Mundial, o del Banc Iberoamericà de Desenvolupament, en les quals es liciten projectes de reforma judicial en països en transició o en via de desenvolupament".⁵

Aquesta creixent preocupació per l'Administració de Justícia és un fenomen denominat "indústria de la reforma judicial" que mou anualment grans sumes de diners i que coincideix amb la "tercera ona" de transicions democràtiques en determinades àrees (Amèrica Llatina, Europa de l'Est...).

Sobre això, apunta FERNÁNDEZ CABANILLAS, que "qualsevol plantejament de millora de la provisió d'aquest servei públic ha de partir de que les

⁴ PASTOR PRIETO, Santos: *Dilació, eficiència i costos. Com ajudar que la imatge de la Justícia es correspongui millor amb la realitat?* Servei d'Estudis de la Fundació BBVA, Bilbao, 2002.

⁵ POBLET BALCELL, Marta: *Administració de Justícia i noves tecnologies: desenvolupaments recents*, Ponència presentada a les Jornades InfoDiez, 18 de març de 2004, celebrades a Saragossa. Disponible en http://infodiez.unizar.es/Infodiez2004/videos_y_audios/.

resolucions judicials són un producte de la intervenció dels usuaris (directament o a través dels seus representants, advocats o procuradors), del personal adscrit a l'oficina judicial o tribunal (secretaris, oficials, auxiliars, agents, pèrits com el metge forense, policia judicial, etc.), i de la quantitat i qualitat del conjunt de normes (...), el Dret, en suma, tant processal com substantiu”.⁶

2.2. La tradicional singularitat de l'Administració de Justícia

L'Administració de Justícia, tradicionalment, ha estat configurada com una espècie d'Administració pública singular o individual, tant per la seva funció com per l'estatut jurídic del personal al seu servei. Això ha provocat que aquest sector de l'Administració, seguint a JIMÉNEZ ASENSIO, hagi caminat “amb unes dosis molt fortes d'autonomia davant la resta d'Administracions públiques, autonomia que s'ha vingut justificant en què a la fi aquesta Administració era l'instrument de gestió d'un inexistent (almenys fins al 1978) poder judicial”.⁷

La nostra Constitució conté escasses referències a l'Administració de Justícia en sentit estricte. Així, l'art. 122 CE estableix una reserva a la llei orgànica del poder judicial, norma que ha de determinar “la constitució, funcionament i govern dels jutjats i tribunals, així com l'estatut de jutges i tribunals, que formaran un cos únic, i del personal al servei de l'Administració de Justícia”.

D'altra banda, hi ha altres preceptes constitucionals que contenen una referència a l'Administració de Justícia, però relacionada, en paraules de JIMÉNEZ ASENSIO, “amb la idea «d'administrar» o «d'impartir» justícia, molt vinculada per tant a les influències del procés revolucionari francès que va configurar una justícia merament aplicativa de la llei, on el jutge es limitava a «administrar» (és a dir, a aplicar mecànicament) la voluntat prèviament fixada

⁶ FERNÁNDEZ CABANILLAS, Francisco J.: *Gestió pública: organització dels Tribunals i del Despatx Judicial*, Documents de l'Institut d'Estudis Fiscals, núm. 7, 2004, pàg. 5.

⁷ JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael: *Administració de justícia i noves tecnologies: línies d'evolució d'un procés obert*, Anuari d'Estudis Polítics, Constitucionals i Ciència de l'Administració, núm. 1, 2005, pàg. 2.

pel legislador, en el que va ser una translació més o menys fidel d'aquesta concepció del poder judicial de Montesquieu com a «poder neutre», que es manifestava en aquesta definició dels jutges com a «éssers inanimats que no poden moderar ni la força ni el rigor de les lleis»⁸.

Ara bé, malgrat aquestes insuficients referències a l'Administració de Justícia a la nostra Carta Magna, a diferència del que ocorre amb l'Administració Pública en general, no es pot derivar la idea que a l'Administració de Justícia no li siguin d'aplicació els principis constitucionals predicables de l'Administració Pública. Referent a això, no s'ha d'oblidar que l'Administració de Justícia no és només un poder de l'Estat, sinó també un servei públic.

En aquest sentit, JIMÉNEZ ASENSIO entén que fins a l'aprovació del Llibre Blanc de la Justícia pel Consell General del Poder Judicial el 1996, aquesta idea no acaba de quallar de forma efectiva. "A partir d'aquest moment i no sense dificultats, s'instaura entre nosaltres una necessitat objectiva que consisteix clarament en que l'Administració de Justícia ha de funcionar d'acord amb els principis d'eficàcia i eficiència, per tant racionalment, i en conseqüència ha d'adaptar les seves estructures i la seva organització a paràmetres d'actuació que ja eren presents, d'altra banda, en la resta d'Administracions públiques".⁸

2.3. La distribució constitucional de competències en matèria de justícia

La distribució constitucional de competències en matèria de justícia constitueix una qüestió complexa. D'entrada, s'ha d'assenyalar que el poder judicial és únic per a tot l'Estat, sent el principi d'unitat jurisdiccional la base de l'organització i funcionament dels tribunals, tal com consagra l'art. 117 CE.

⁸ JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael: *Pacte d'Estat, reforma de l'Administració de Justícia i Comunitats Autònomes*, IVAP, Bilbao, 2004, pàg. 2.

D'altra banda, l'art. 149.1.5 CE atribueix a l'Estat la competència exclusiva en matèria de l'Administració de Justícia. Per la seva part, la Llei Orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del Poder Judicial, a la seva redacció inicial, configurava un model en què reforçava les facultats del Ministeri de Justícia, reduint les del Consell General del Poder Judicial a la gestió de l'Administració de Justícia, i ignorant pràcticament les comunitats autònomes. En efecte, d'acord amb l'art. 37.1 LOPJ, "correspon al Govern, a través del Ministeri de Justícia, proveir els jutjats i tribunals dels mitjans precisos per al desenvolupament de la seva funció amb independència i eficàcia".

Posteriorment, la Sentència del Tribunal Constitucional 56/1990, de 23 de març, efectua una distinció entre les funcions jurisdiccionals de l'Administració de Justícia i la denominada "Administració de l'Administració de Justícia", concepte en el qual s'inclou la gestió dels mitjans personals i materials que serveixen d'ajuda o auxili per a l'exercici de la funció jurisdiccional. Segons el TC, l'art. 149.1.5 de la Constitució no afecta a aquesta matèria i, en conseqüència, s'ha pogut assumir pels Estatuts d'Autonomia en virtut del joc de la clàusula residual de l'art. 149.3 CE, d'acord amb els termes establerts en la Llei Orgànica del Poder Judicial.

Així doncs, existeixen comunitats autònomes a les que s'han transferit tals competències, com és el cas del País Basc, Catalunya, Galícia, Navarra, Andalusia, València, Canàries i Madrid.⁹

En concret, assenyala el TC, en el FJ 6è de la sentència esmentada, que "l'art. 149.1.5 de la Constitució reserva a l'Estat com a competència exclusiva «l'Administració de Justícia»; això suposa, en primer lloc, extrem aquest per ningú qüestionat, que el Poder Judicial és únic i a ell li correspon jutjar i fer executar el jutjat, i així es desprèn de l'art. 117.5 de la Constitució; en segon lloc, el govern d'aquest Poder Judicial és també únic, i correspon al Consell General del Poder Judicial (art. 122.2 de la Constitució). La competència estatal

⁹ Sobre això, vegeu JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael: *Dos estudios sobre Administración de Justicia i Comunitats Autònomes*, Civitas-IVAP, Madrid, 1998.

reservada com a exclusiva per l'art. 149.1.5 acaba precisament aquí. Però no pot negar-se que, davant aquest nucli essencial del que s'ha d'entendre per Administració de Justícia, existeixen un conjunt de mitjans personals i materials que, certament, no s'integren en aquest nucli, sinó que es col·loquen, com diu expressament l'art. 122.1, en referir-se al personal, «al servei de l'Administració de Justícia», és a dir, no estrictament integrats en ella”.

Afegint que “en quant no resulten element essencial de la funció jurisdiccional i de l'autogovern del Poder Judicial, es pot acceptar que les Comunitats Autònomes assumeixin competències sobre aquests mitjans personals i materials. Certament, separar els elements bàsics de l'autogovern era una tasca difícil de realitzar en el moment en què es van aprovar els Estatuts d'Autonomia i això explica que es deixés aquesta delimitació al legislador orgànic, sense perjudici de l'hipotètic control de constitucionalitat d'aquest Tribunal. El que la clàusula subrogatòria suposa és acceptar la delimitació que l'Estat realitza entre Administració de Justícia en sentit estricte i «Administració de l'Administració de Justícia»; les comunitats autònomes assumeixen així una competència per remissió a aquesta delimitació, respectant com a nucli inaccessible l'art. 149.1.5 de la Constitució, amb l'excepció del dispost a l'art. 152.1, segon paràgraf.”

Finalment, l'art. 37.1 LOPJ, en la redacció donada per la Llei Orgànica 19/2003, de 23 de desembre, fent-se eco de l'anterior doctrina constitucional, assenyala que “correspon al Ministeri de Justícia o a l'òrgan competent de la comunitat autònoma amb competències en matèria de justícia proveir els jutjats i tribunals dels mitjans precisos per al desenvolupament de la seva funció amb independència i eficàcia”.

En relació amb la incorporació de mitjans tecnològics en l'Administració de Justícia, es tracta d'un tema, sense cap dubte, de gestió de l'Administració de Justícia. En conseqüència, la competència correspon en exclusiva al Ministeri de Justícia i a les comunitats autònomes amb competències transferides. Si bé, val la pena destacar que el procés d'implantació de les TIC en les diferents comunitats autònomes ha estat desigual.

Una de les comunitats autònomes pioneres en aquesta matèria ha estat el País Basc, que després del primer traspàs de serveis sobre mitjans materials a través del RD 1648/1987, de 6 de novembre, va posar en marxa el Pla d'Informatització de l'Administració de Justícia, que en va suposar una de les experiències més innovadores en aquest àmbit i punt de referència obligada per a altres Administracions i fins i tot per a l'Estat. A la que han seguit altres comunitats autònomes, com ara Catalunya.

No obstant això, s'ha de tenir present el paper destacat que juga el Consell General del Poder Judicial, com a màxim òrgan de govern del Poder Judicial, a través, bàsicament, de la seva Comissió d'Informàtica Judicial.

Assenyala JIMÉNEZ ASENSIO que adaptar la vella oficina judicial a nous paràmetres d'organització, requereix “molt temps, bastants ajusts i una forta inversió econòmica, a part d'un esforç innegable de coordinació (no sempre fàcil) entre els diferents nivells de govern amb responsabilitats en matèria de justícia”.¹⁰

En efecte, en intervenir en l'Administració de Justícia diferents nivells de govern (estatal, autonòmic i municipal), aquesta complexitat afegida pot produir distorsions en la gestió de la justícia. I com apunta POBLET “també dilacions en els processos i/o percepció d'ineficàcia per part dels usuaris”.¹¹ A més, com s'ha assenyalat, s'observen diferents nivells d'introducció de les TIC des del punt de vista territorial.

En aquest context, el Llibre Blanc de la Justícia de 1996 es referia a que l'acumulació normativa en matèria de justícia provoca una imprecisió en el repartiment competencial [lletra a) de l'apartat II del Capítol VI]. En particular, s'assenyala que “en no haver estat aprovada la vigent normativa d'acord amb un pla sistemàtic, moltes matèries no apareixen clarament definides quant a la

¹⁰ JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael: *Pacte d'Estat, reforma de l'Administració de Justícia i Comunitats Autònomes*, cit., pàg. 186.

¹¹ POBLET BALCELL, Marta: *Administració de Justícia i noves tecnologies: desenvolupaments recents*, cit., pàg. 2.

seva atribució competencial. Resulta en moltes ocasions indeterminat quin és l'òrgan competent en determinades matèries, i això tant quan es tracta de delimitar esferes subjectes a la competència del Consell General del Poder Judicial o d'òrgans de govern dels tribunals respecte d'aquelles atribuïdes a òrgans administratius, com quan aquesta delimitació ha de dur-se a terme dins d'aquests, entre autoritats estatals i autonòmiques. Les escales jeràrquiques es fan confuses moltes vegades, no solament en el que incumbeix al règim del personal no judicial, sinó també referent al règim de mitjans materials i organització de serveis. Per només posar alguns exemples, qüestions tan diverses com la provisió de serveis informàtics i de documentació, organització de biblioteques o distribució de l'espai per a aparcaments queden incloses en una confusa vaguetat normativa”.

Situació que, segons el Llibre Blanc esmentat, provoca evidents disfuncions. “Primerament, el desaprofitament de recursos que resulta de duplicitats d'actuacions sobre la mateixa matèria; tal seria el cas de l'existència simultània de diversos programes (estatals i autonòmics) de subministrament de documentació amb suport informàtic. D'altra banda, la imprecisió competencial afavoreix no només la possible aparició de conflictes quan dos o més autoritats proclamen la seva competència sobre la mateixa matèria, sinó, menys dramàticament, però amb més incidència negativa, «l'abstenció competencial», és a dir, la tendència a no adoptar decisions que poden resultar costoses o impopulars, sota la suposició, implícita o explícita, que la competència pertany a una altra entitat”.

Per solucionar aquesta qüestió i aconseguir una organització eficient de l'Administració de Justícia, el Llibre Blanc de la Justícia proposa que “els grans blocs o aspectes bàsics d'aquesta Administració estiguin sotmesos, en la mesura possible, a una sola autoritat (que, com s'ha dit, seria, en les comunitats autònomes amb competències al respecte, bé el Poder Judicial, bé l'executiu de la comunitat). On això no fos possible, seria necessari establir mecanismes de coordinació” [lletra b) de l'apartat III del Capítol VI].

2.4. Les reformes en l'àmbit de la justícia

Un altre factor característic de la nostra Administració de Justícia és que compta amb una estructura organitzativa de tipus burocràtic (model continental) i que poc ha canviat en un parell de segles, que gira entorn de l'oficina judicial, com a suport administratiu bàsic per als jutges i magistrats.

Les primeres reformes de l'Administració de Justícia s'inicien a partir de la Llei Orgànica del Poder Judicial, el 1985, després de la creació del Consell General del Poder Judicial, el 1980. Posteriorment, s'han succeït una sèrie de reformes que, com bé qualifica POBLET, es caracteritzen per ser parcials i discontinues.

Per a aquesta autora, es tracta de “reformes que actualitzen la planta judicial, és a dir, reorganitzen el mapa judicial i amplien les plantilles de jutges i de personal al servei de l'Administració; són reformes de procediments judicials que no es corresponien amb els principis democràtics (separació del jutge d'instrucció i el jutge decisor) o havien quedat obsolets (Llei d'Enjudiciament Civil, més de vuitanta procediments possibles per a la jurisdicció civil). Hi ha, doncs, reformes parcials que, tanmateix, continuen sense alterar l'estructura organitzativa bàsica (jutjat i oficina judicial) i els mecanismes processals de gestió dels casos judicials”.¹²

2.5. Els recursos materials i personals dedicats a la justícia

En els últims anys, la tendència ha estat la d'augmentar els recursos destinats a l'Administració de Justícia, en un afany de modernitzar-la. D'una banda, s'ha produït un increment dels recursos humans, tant per part de l'Estat com de les comunitats autònomes amb competències transferides; mentre s'han creat

¹² POBLET BALCELL, Marta: *Administració de Justícia i noves tecnologies: desenvolupaments recents*, cit., pàg. 2 i 3.

nous òrgans judicials des de 1988, a través de la Llei 38/1988, de 28 de desembre, de Demarcació i Planta Judicial.¹³

D'altra banda, en relació amb la partida pressupostària destinada a l'Administració de Justícia, com assenyala FERNÁNDEZ CABANILLAS, a Espanya, "la despesa en justícia, prenent com a referència el PIB, és similar a la de França, Itàlia o Regne Unit. És inferior a Alemanya i Àustria i superior a la dels Països Baixos. De l'any 2000 al 2003, s'ha incrementat la despesa en justícia en un 30 per 100". L'any 2004, s'han pressupostat 2.765 milions d'euros, equivalent al 0,4 per 100 del PIB i a uns 69,72 euros per habitant".¹⁴

En el cas de les comunitats autònomes amb competències transferides, la despesa autonòmica en Administració de Justícia està condicionada al traspàs de les competències. Catalunya, l'any 2003, tal com es recull al Llibre Verd de la Justícia de Catalunya, és la segona comunitat que destina més recursos per habitant a la mateixa. En concret, l'any 2003, va destinar 43 euros per habitant, xifra només superada pel País Basc, que va destinar 46 euros. Un segon grup de comunitats estaria format per Canàries i la Comunitat Valenciana, que destinen 38 euros, a continuació se situen Andalusia i Navarra, amb 30 euros i, finalment, Madrid i Galícia, amb 25 euros i 21 euros, respectivament".¹⁵

Una part important de les partides pressupostàries ha de contemplar la incorporació dels mitjans electrònics, informàtics i telemàtics. Ja al Llibre Blanc de la Justícia de 1996 s'efectuava una "crida a les Administracions Públiques perquè una de les prioritats pressupostàries sigui, precisament, la instal·lació d'aquesta xarxa informàtica" (apartat 1.2.4. del Capítol III).

Doncs, "les previsions que una futura Llei d'Enjudiciament Civil pugui fer respecte de les comunicacions per mitjans informàtics, per posar només un

¹³ Modificada, entre d'altres, per la Llei 2/1999, d'11 de gener i la Llei Orgànica 5/2003, de 27 de maig.

¹⁴ A partir de 1977, és quan es registren increments anuals mitjos del 4,7 per 100 a les partides de l'Administració de Justícia, fruit de la voluntat de modernitzar-la; si bé aquesta tendència es modera en la dècada dels noranta.

¹⁵ Document de Treball 1, dedicat a la despesa pública en justícia, pàg. 43.

exemple, quedaran en lletra buida si no s'afronta de forma urgent la provisió de mitjans als òrgans judicials. Els sistemes de transmissió, la utilització del correu, etc., han de ser abordats des de la convicció de la seva absoluta prioritat i que, en cas contrari, un dels colls d'ampolla dels òrgans judicials mai no serà solucionat. De res no serviria introduir la modificació legal si no s'embrèn, encara que sigui amb plans al termini possible d'acord amb les disponibilitats pressupostàries, la informatització integral de l'Administració de Justícia, la connexió en xarxa de tots els òrgans judicials i la dotació a tots els òrgans judicials dels mitjans precisos, que si en la societat d'avui són normals en qualsevol organització, per petita que sigui, se'ls continua denominant mitjans moderns gairebé d'impossible abast per a l'Administració de Justícia" (apartat 3.4.1 del Capítol IV del Llibre esmentat Blanc).

No obstant això, assenyala FERNÁNDEZ CABANILLAS que a l'increment de dotacions pressupostàries no ha seguit un augment equivalent de la producció, ja que "el 1995 les sentències dictades per magistrat van augmentar un 24 per 100 respecte al 1990. Tanmateix, l'any 2000 el nombre de sentències dictades per magistrat va disminuir entre un 3 i un 9 per 100 respecte a 1995".¹⁶

Referent a això, considera PASTOR que "és imprescindible gestionar millor, molt millor, per aconseguir més amb els mitjans disponibles i evitar el malbaratament", doncs "no és heroic afirmar que amb els recursos amb què es compta, la justícia podria produir bastant més, almenys una tercera part més".¹⁷ En suma, ha de perseguir-se l'eficiència en la gestió de l'oficina judicial i per aconseguir aquest objectiu les TIC són un element fonamental.

En aquest sentit es pronuncia també PASTOR, en assenyalar que "l'eficiència d'aquest servei pot millorar adoptant mesures organitzatives, incorporant efectivament tecnologies informàtiques i establint un adequat marc d'incentius a les persones que treballen en la justícia. És imprescindible incorporar gestors i

¹⁶ FERNÁNDEZ CABANILLAS, Francisco J.: *Gestió pública: organització dels Tribunals i del Despatx Judicial*, cit., pàg. 21.

¹⁷ PASTOR PRIETO, Santos: *Dilació, eficiència i costos. Com ajudar que la imatge de la Justícia es correspongui millor amb la realitat?*, cit., pàg. 123.

introduir tècniques de gestió als jutjats i tribunals (...). La informació dels processos s'ha d'emprendre amb més serietat, amb suport permanent i directe a les oficines judicials. L'ús del correu electrònic perquè es comuniquin tots aquells que treballin en la Justícia i comunicar-se amb els professionals del Dret hauria d'estar generalitzat des de fa temps".¹⁸

És per això que, el Pla de Transparència Judicial, aprovat per l'Acord del Consell de Ministres de 21 d'octubre de 2005, assenyala que perquè "el cost públic de l'Administració de Justícia es correspongui raonablement amb els resultats del servei públic, s'ha de conèixer necessàriament per les Corts Generals, el Govern, les comunitats autònomes, el Consell General del Poder Judicial, la Fiscalia General de l'Estat i els ciutadans en general si la Justícia espanyola supera efectivament el nivell exigible en cada un de tals trets. El coneixement efectiu en temps real i per mitjans informàtics dels esmentats extrems permetrà als responsables públics l'exercici de la política legislativa de l'Estat en matèria de justícia, la modernització de l'organització judicial, la planificació i gestió dels recursos humans i mitjans materials al servei de l'Administració de Justícia i el desenvolupament de la funció d'inspecció sobre jutjats i tribunals, així com el control sobre el funcionament de tots els operadors en el procés i la qualitat de les seves intervencions, contribuint, d'altra banda, a la gestació d'una opinió pública informada que pugui influir raonablement en el control efectiu de l'Administració de Justícia, els seus responsables i els intervinents en ella".

Finalment, no s'ha d'oblidar, en paraules de JIMÉNEZ ASENSIO, que "la inversió en mitjans tecnològics és una decisió pressupostària que requereix un previ posicionament polític; és a dir, invertir més en justícia i no fer-ho en altres sectors".¹⁹

¹⁸ PASTOR PRIETO, Santos: *Dilació, eficiència i costos. Com ajudar que la imatge de la Justícia es correspongui millor amb la realitat?*, cit., pàg. 107.

¹⁹ JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael: *Administració de justícia i noves tecnologies: línies d'evolució d'un procés obert*, cit., pàg. 6.

2.6. El volum de la litigiositat i la lentitud de la justícia

Un dels problemes que pateix avui dia la justícia, i que perceben els ciutadans, és la seva lentitud, tal com es dedueix dels baròmetres d'opinió. Referent a això, resulta interessant portar a col·lació les conclusions a les quals arriba l'Entrevista sobre l'opinió de l'Administració de Justícia a Catalunya, de juny de 2005, encarregada pel Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. En particular, els ciutadans admeten tenir poca informació sobre el que passa en l'Administració de Justícia, sent la transparència i, sobretot, la rapidesa, els aspectes menys valorats. Igualment, a l'Informe Pi Sunyer sobre la justícia a Catalunya, de l'any 1998, els ciutadans es queixaven de l'excessiva dilació dels processos, l'escassa efectivitat de l'execució, la deficient qualitat de la provisió, la inadequada composició de la litigiosidad, així com dels alts costos.

Aquesta lentitud de la justícia es destacava ja al Llibre Blanc de la Justícia de 1996, en relació amb la jurisdicció civil. "Parlar de justícia civil ha suposat, habitualment, referir-se en primer lloc a dilació. I és que, en efecte, una de les jurisdiccions amb major nivell de retard o pendència és aquesta. Malgrat que s'ha vingut observant una millora en els últims anys, aquesta ha estat gairebé imperceptible i, a més, molt dispersa" (apartat 1.3 de la Secció 1a del Capítol IV). I el mateix predicava respecte de l'ordre jurisdiccional contenciós-administratiu, ja que un punt negre "no pot ser un altre que la dilació en la tramitació dels assumptes, retard que se centra principalment en les fases d'assenyalament i resolució" (apartat 1.3 de la Secció 3a del Capítol IV). Igualment, aquest aspecte es recull en la Memòria del Consell General del Poder Judicial de 2003, en assenyalar que a finals de 2003 van quedar més de dos milions d'assumptes pendents de resoldre, el que va suposar un increment del 2,1% respecte de l'any anterior.

Referent a això, el Pacte d'Estat per a la Reforma de la Justícia de 2001, ja assenyalava en el seu apartat 19, dedicat a l'especial atenció a l'agilitació i rapidesa de la justícia, que "juntament al necessari augment de la dotació de mitjans personals i materials, l'evitació de les dilacions indegudes del nostre

sistema judicial exigeix procediments que, amb ple respecte de les garanties constitucionals, procurin la resolució del conflicte en el menor temps possible”.

Una explicació a aquesta lentitud pot trobar-se, entre altres factors, per l'augment de la litigiositat al qual assistim en els últims anys. Ja en el Llibre de la Justícia de 1996, es posava en relleu que “pot afirmar-se, per tant, amb caràcter general, que en l'última dècada el volum d'assumptes formalitzats davant dels òrgans judicials de l'ordre jurisdiccional contenciós-administratiu s'ha multiplicat per quatre”; si bé “el creixent nombre de recursos resolts no es correspon, tanmateix, amb l'exigu increment en la plantilla de magistrats que presten els seus serveis en aquest ordre jurisdiccional” (apartat 1.2 de la Secció 3a del Capítol IV).

I així es dedueix també de l'esmentada Memòria del Consell General del Poder Judicial de 2003, en assenyalar que, llevat d'en la jurisdicció civil, “el volum de litigiositat ha vingut creixent ininterrompudament des de 1997 fins a l'actualitat” i, d'altra banda, “s'ha produït un increment en el nombre d'assumptes ingressats als òrgans judicials, havent-se superat, amb 7.082.285 assumptes, per primera vegada la xifra de set milions, amb un increment del 5,97% respecte a l'any anterior”.²⁰ Així mateix, la Memòria del CGPJ de 2004 redunda en aquesta idea, en destacar que “la litigiositat presenta un creixement continu des de 1998, sent el creixement de l'any 2003 el més moderat doncs els 171,4 ingressos per cada 1.000 habitants registrats el 2003 signifiquen només un 0,89% més que els 169,9 de l'any 2002”.²¹

Tanmateix, altres autors consideren que la tendència actual és la de la reducció de la litigiositat.²² POBLET explica aquesta discrepància en consideració a les

²⁰ Memòria del Consell General del Poder Judicial de 2003, pàg. 57 a 60.

²¹ Doncs, “el nombre d'assumptes ingressats als òrgans judicials espanyols durant l'any 2003 ha estat de 7.320.878. Respecte a l'any anterior s'ha produït un increment de 213.970 assumptes ingressats (un 2,96% més). Aquest increment ha estat inferior al produït l'any anterior que en termes absoluts va ser proper al mig milió d'assumptes (un 7,47% d'increment) i similar a l'ocorregut el 2001, any en què van ingressar 187.999 assumptes més que el 2000 (un 2,93% d'increment)”. (Memòria del Consell General del Poder Judicial de 2004, pàg. 272 i 273).

²² PASTOR PRIETO, Santos: *Dilació, eficiència i costos. Com ajudar que la imatge de la Justícia es correspongui millor amb la realitat?*, cit., pàg. 108.

dues següents circumstàncies: en primer lloc, “l’entrada en vigor de noves lleis processals, que precipiten de forma conjuntural l’entrada de casos nous, abans o després d’entrar en vigor. Un altre factor és el diferent comportament de les dues instàncies judicials: així, encara que en primera instància es registren menys casos, poden donar-se taxes elevades d’apel·lació i cassació (augment que, efectivament, ha tingut lloc en els últims anys) “. ²³

²³ POBLET BALCELL, Marta: *Administració de Justícia i noves tecnologies: desenvolupaments recents*, cit., pàg. 3.

3. Procés institucional de la incorporació de les TIC en l'Administració de Justícia

Un estudi d'aquest tipus requereix d'un repàs de l'evolució legislativa i del procés institucional de la incorporació de les TIC en l'Administració de Justícia, per comprendre la regulació actual del tema i per poder perfilar problemes jurídics derivats de la seva aplicació.

La introducció de les TIC en l'Administració de Justícia és un procés encara bastant recent i encara no tancat, si es compara amb la resta del sector públic, especialment amb d'altres àmbits de l'Administració molt més avançats en la incorporació de les TIC, com són el tributari i el de la Seguretat Social.

A mitjan els anys vuitanta i especialment a començaments de la dècada dels noranta, s'inicia un procés de modernització de l'Administració Pública mitjançant el desenvolupament de les TIC i l'adequació de les estructures i la seva forma d'actuar.²⁴ A més, en l'àmbit normatiu, s'aprova, d'una banda, la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú, que estableix, al seu art. 3.2, el principi de què les Administracions Públiques “es regeixen en la seva actuació pels criteris d'eficiència i servei als ciutadans” i dedica una sèrie de preceptes a la utilització de les noves tecnologies,²⁵ d'una altra banda, la Llei Orgànica 5/1992, de 29 d'octubre, de regulació del Tractament Automatitzat de Dades de Caràcter Personal; i, finalment, el Reial Decret Llei 4/1999, de 17 de setembre, de Signatura Electrònica.

²⁴ Anteriorment, les Lleis de Procediment Civil de 1855 i 1881, la Llei d'Enjudiciament Criminal de 1882 i la Llei Orgànica Provisional del Poder Judicial de 1870, es limitaven al reconeixement dels mitjans tècnics de la seva època, com el telègraf o el telèfon. Així, l'art. 261 de la Llei d'Enjudiciament Civil de 1881 disposa que “quan ho aconsellin les circumstàncies particulars o exigències de major celeritat, es podrà disposar que la comunicació es practiqui pel servei de telègrafs o per qualsevol altre mitjà idoni de comunicació, adaptant-se les mesures oportunes per assegurar la recepció de l'acte comunicat del qual quedarà constància en actuacions judicials”. És per això que, durant molts anys les úniques innovacions tecnològiques en l'àmbit judicial van ser la màquina d'escriure, la fotocopiadora, el “busca” i el fax.

²⁵ Sobre això, vegeu *infra* l'apartat titulat “La Llei de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú”.

Tanmateix, s'ha de destacar que en aquest procés l'Administració de Justícia va quedar endarrerida. En efecte, seguint a JIMÉNEZ ASENSIO, el seu retard en aquest terreny és notable i "sorprèn sobremanera observar com la LOPJ en la seva versió inicial de 1985 amb prou feines si mostrava cap interès pels temes organitzatius i menys encara pels merament instrumentals o tècnics, entre els que destaca especialment el camp informàtic. Es pot objectar a l'anterior que potser era prematur abordar llavors tals qüestions. Però el cert és que no ho era. En altres àmbits del sector públic es començava a prendre plena consciència de la transcendència del tema".²⁶

Les raons d'aquest retard, cal buscar-les, segons l'opinió d'aquest autor, en "el lent procés d'adaptació institucional que ha sofert aquesta branca especialitzada de l'Administració com a conseqüència del deficient disseny constitucional i legal que es va realitzar en el seu moment, així com per l'enorme pes que ha tingut l'estructura organitzativa ancorada en pautes vuitcentistes i una presència corporativa molt forta que no ha ajudat precisament en aquest procés d'adaptació".²⁷

És possible distingir en aquest procés tres etapes. Una primera, a inicis dels anys vuitanta, de presa de contacte amb les TIC (projecte Inforius), amb una destacada participació d'algunes comunitats autònomes (País Basc i Catalunya) i caracteritzada per la seva aplicació en l'organització interna de l'Administració de Justícia destinada al personal administratiu i consistents en programes de tractament de textos i gestió de documents (bases de dades,

²⁶ A més, opina aquest autor que "qualsevol observador neutral que examinés l'estat dels nostres Jutjats i Tribunals a començaments de la dècada dels vuitanta quedaria negativament impactat pel pèssim disseny organitzatiu existent (unes «micro oficines judicials»), per la mancança absoluta de mètodes de direcció i gestió pública, per l'estat d'abandonament de la política de personal i, en definitiva, pels rudimentaris mètodes de treball i d'arxiu de documentació que llavors hi havia en aquesta Administració de Justícia (i que en alguns casos encara perviuen). S'hi afegia l'existència d'entorns de treball o edificis moltes vegades desballestats, una manca secular de pressuposts d'inversió i fins i tot de despesa corrent, així com una desatenció política que sumia a la Justícia en un paper marginal davant altres polítiques públiques emergents (sanitat, educació, seguretat, infraestructures, etc.)". (En JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael: *Administració de justícia i noves tecnologies: línies d'evolució d'un procés obert*, cit., pàg. 3).

²⁷ JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael: *Administració de justícia i noves tecnologies: línies d'evolució d'un procés obert*, cit., pàg. 4.

normalització de citacions, notificacions...). Una segona, en els anys noranta, liderada pel Consell General del Poder Judicial, de desenvolupament de programes informàtics de major abast i de garantia de compatibilitat dels sistemes informàtics (projectes Libra). I, una tercera, a partir de l'any 2001, en què es firma el Pacte d'Estat per a la Reforma de la Justícia, que coincideix amb la modernització i informatització de l'oficina judicial i en la qual s'estan duent a terme diverses iniciatives (Minerva, Lexnet, Punt Neutre Judicial, portals jurídics...).²⁸

3.1. La Llei Orgànica del Poder Judicial

Com ja s'ha comentat anteriorment, les primeres reformes de l'Administració de Justícia s'inicien a partir de la Llei Orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del Poder Judicial, després de la creació del Consell General del Poder Judicial el 1980, als efectes d'adequar el Poder Judicial a les previsions constitucionals. No obstant això, l'esmentada Llei no feia massa atenció a les qüestions instrumentals com l'organització de la justícia (escasses referències a l'oficina judicial i als sistemes d'organització) i l'aplicació de les TIC, tal com evidencia el fet que en la seva Exposició de Motius no es contingui cap referència a aquests temes.

En particular, l'art. 230 d'aquesta norma assenyalava de forma genèrica que “podran utilitzar-se en el procés qualssevol mitjans tècnics de documentació i reproducció, sempre que ofereixin les degudes garanties d'autenticitat. La Llei regularà els requisits i formes de la seva utilització”. En conseqüència, aquest precepte es limitava a reconèixer els mitjans tècnics només a efectes de documentació i reproducció, remetent-se a una altra Llei per regular els requisits per a la seva concreta utilització (norma que no va arribar a aprovar-se).

²⁸ Sobre això, vegeu l'estudi comparatiu entre els Estats Membres de la Unió Europea respecte de l'estat d'informatització de la justícia realitzat per CONTINI, Francesco i FABRI, Marco, el 2001, comentat en POBLET BALCELL, Marta: *Administració de Justícia i noves tecnologies: desenvolupaments recents*, cit., pàg. 4 a 9.

Segons el parer de JIMÉNEZ ASENSIO, “en aquestes coordenades d’abandonament del model organitzatiu, poques esperances cabia dipositar en el desenvolupament efectiu de l’aplicació a l’àmbit de l’Administració de Justícia de mitjans tecnològics avançats. En primer lloc, perquè en honor a la veritat en aquells moments el desenvolupament de les que es coneixeran més tard com a noves tecnologies es limitava bàsicament a uns primers esbossos d’informatització. I en segon lloc, perquè la generalització de la informatització de jutjats i tribunals va ser un objectiu que trigarà molts anys a arribar a l’Administració de Justícia, ja sigui com a conseqüència de la desatenció política, del retard organitzatiu i de la falta d’inversions en els pressuposts públics o ja sigui per simples resistències internes (que també n’hi va haver) a adaptar-se als canvis tecnològics requerits”.²⁹

D’altra banda, fora de l’àmbit normatiu, el 1985 també es va crear la Base de Dades de Sentències del Tribunal Suprem, basada en tecnologia IBM, que reproduïa a text complet les sentències dictades per algunes de les Sales d’aquest òrgan.³⁰ Si bé, a partir de 1994, les bases de dades implantades en el Tribunal Suprem i a les Seccions Civils de l’Audiència Provincial de Madrid (encara que després s’estén a altres províncies i a comunitats autònomes) es basen en estàndards Lotus Notes i utilitzen el sistema operatiu Windows NT.³¹ Posteriorment, també van aparèixer col·leccions de legislació en CD-ROM.

Així mateix, apareix el programa Inforius (mentre a Catalunya i al País Basc s’implanten altres projectes en la mateixa línia), que consistia en un sistema informàtic de gestió processal, basat en variants d’Unix i que preveia aplicacions específiques per a cada ordre jurisdiccional i per a cada classe d’òrgans judicials. Posteriorment, es desenvolupa, ja a començaments dels

²⁹ JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael: *Administració de justícia i noves tecnologies: línies d’evolució d’un procés obert*, cit., pàg. 4.

³⁰ En relació amb l’evolució i l’ús de les bases de dades judicials per part dels funcionaris al servei de l’Administració de Justícia, vegeu SABÍN GONZÁLEZ, José Antonio: *El funcionari de l’Administració de Justícia com a usuari de les bases de dades judicials*, Revista Jurídica de la Comunitat de Madrid, núm. 6, 2000.

³¹ Es tractava de xarxes locals amb un servidor que emmagatzemava la informació i ordinadors personals en cada lloc de treball, des dels quals s’introduïen dades a la xarxa.

anys noranta, només a nivell teòric, el projecte Gesius, un sistema informàtic integral de gestió judicial.

3.2. La Llei de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú

Ha adquirit una gran importància en l'àmbit de la regulació de les tecnologies de la informació la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú, ja que regula, per primera vegada en una llei de procediment, la utilització de la informàtica tant en la tramitació, arxiu i desenvolupament de l'expedient, com en els mitjans de comunicació de les parts amb l'òrgan que ha de resoldre.³² S'ha dit, amb raó, que aquesta Llei suposa un gran avenç, que obre l'esperança de que els òrgans administratius aprofitin l'efectivitat i dinàmica, així com la flexibilitat, que proporciona el desenvolupament tecnològic en benefici de la comunitat en general, i, en particular, dels ciutadans que acudeixin als òrgans competents en demanda d'una sol·licitud o pretensió determinada.

Pot afirmar-se, i dóna pauta per a això la pròpia Exposició de Motius d'aquesta Llei, que la recepció de les projeccions de la informàtica en l'organització i actuació administrativa constitueix un dels trets innovadors més significatius del text normatiu. La Llei 30/1992 suposa un innegable esforç actualitzador amb pretensions de captar en el seu significat global, així com en les seves manifestacions específiques, els diversos àmbits d'incidència de la informàtica en el camp administratiu.

En particular, és l'art. 45 de la Llei 30/1992 el que es dedica a la regulació de totes aquestes qüestions. D'un costat, estableix que les Administracions

³² La seva predecessora, la Llei de 17 de juliol de 1958, de Procediment Administratiu, es limitava a contemplar al seu art. 30.2 el següent: "es racionalitzaran els treballs burocràtics i s'efectuaran per mitjà de màquines adequades, amb vista a implantar una progressiva mecanització i automatisme a les oficines públiques, sempre que el volum del treball faci econòmic l'ús d'aquests procediments".

Públiques han d'impulsar l'ús i aplicació de les tècniques i mitjans electrònics, informàtics i telemàtics. D'un altre, assenyala que, quan sigui compatible amb els mitjans tècnics disponibles, els ciutadans podran relacionar-se amb les Administracions Públiques per exercir els seus drets a través d'aquestes tècniques i mitjans. A més, preveu que els procediments que es tramitin per mitjà de suport informàtic garantiran la identificació i l'exercici de la competència per l'òrgan que l'exerceixi. Igualment, regula l'aprovació dels programes i aplicacions electrònics, informàtics i telemàtics, per l'òrgan competent, havent de donar-se difusió de les seves característiques. Finalment, reconeix la validesa i eficàcia dels documents emesos per les Administracions Públiques per qualsevol d'aquestes vies, sempre que quedi garantida la seva autenticitat i la recepció per l'interessat.

Així doncs, aquesta Llei fa un pas més enllà, respecte a la LOPJ, en la incorporació de les TIC, ja que no limita el seu ús a la documentació i reproducció.

Per a PÉREZ LUÑO, la informatització administrativa implica una redefinició dels propis signes d'identitat de l'Administració Pública. La projecció de la informàtica al sector administratiu no comporta, segons aquesta opinió, un mer fenomen quantitatiu xifrat en l'ampliació de l'instrumental mecànic de la burocràcia, sinó que comporta un canvi qualitatiu de la imatge de la gestió pública en el seu conjunt. Des d'aquest punt de vista (i potser portant al límit aquest raonament), l'autor citat assenyala que la pròpia Administració Pública pot venir interpretada com un complex sistema informàtic: es tracta d'un sistema que té el seu *input* en les demandes socials, que, després de ser processades a través de l'organització i procediment administratius, desemboquen en un *output* que es tradueix en una sèrie de normes i missatges (informes, dictàmens, circulars...). Al seu torn, sempre segons aquesta interpretació, *l'input* i *l'output* es troben interconnectats i condicionats entre si per relacions de retroacció (*feed-back*), mitjançant les quals el sistema administratiu pot orientar i corregir el seu propi funcionament, a través del

successiu processament *d'outputs* normatius que ha produït les corresponents modificacions en l'ambient.³³

En qualsevol cas, i deixant en un costat les interpretacions filosòfiques de la concepció mateixa de l'Administració Pública, el que sí que queda clar amb la Llei 30/1992 és que s'admet que la falta de reconeixement formal de les comunicacions telemàtiques i dels documents generats per mitjans informàtics, o que es trobin en suports susceptibles de tractament automatitzat, ha estat un dels inconvenients més grans per a la informatització del procediment.³⁴

Tal com observa DAVARA, a més d'un li produirà estupor i, fins i tot, pot donar-se un rebuig de la implantació de les esmentades innovacions tecnològiques, basat, com a excusa formal, en la (per a ells) falta de garanties que s'experimentarà amb la introducció d'aquests mitjans i instruments.³⁵ Res més llunyà que es produeixi una falta de garanties amb la introducció informàtica, quan és precisament l'excessiva burocratització i la lentitud dels procediments la que està ocasionant una inseguretad i indefensió que obre pas a la falta de credibilitat dels ciutadans en la pròpia Administració Pública. La informàtica, amb el seu tractament automàtic de la informació, proporciona no solament

³³ PÉREZ LUÑO, A. Enrique: *Manual d'Informàtica i Dret*, Ariel, Barcelona, 1996, pàg. 89.

³⁴ Així, en l'Exposició de Motius de la Llei 30/1992 (apartat 5è) s'indica que "les noves corrents de la ciència de l'organització aporten un enfocament addicional en quant mecanisme per garantir la qualitat i transparència de l'actuació administrativa, que configuren diferències substancials entre els escenaris de 1958 i 1992. La Llei de Procediment Administratiu de 1958 va pretendre modernitzar les arcaïques maneres de l'Administració espanyola, propugnant una racionalització dels treballs burocràtics i l'ús de «màquines adequades, amb vista a implantar una progressiva mecanització i automatisme a les oficines públiques, sempre que el volum de treball faci econòmic l'ús d'aquests procediments». Aquest plantejament tan limitat ha dificultat el que la informatització, suport i teixit nerviós de les relacions socials i econòmiques de la nostra època, hagi tingut fins ara incidència substantiva en el procediment administratiu, per falta de reconeixement formal de la validesa de documents i comunicacions emesos per l'esmentada via. L'extraordinari avenç experimentat en les nostres Administracions Públiques en la tecnificació dels seus mitjans operatius, a través del seu cada vegada major parc informàtic i telemàtic, s'ha limitat al funcionament intern, sense correspondència rellevant amb la producció jurídica de la seva activitat relacionada amb els ciutadans. Les tècniques burocràtiques formalistes, suposadament garantistes, han caducat, per més que a alguns els semblin inamovibles, i la Llei s'obre decididament a la tecnificació i modernització de l'actuació administrativa en el seu vessant de producció jurídica i a l'adaptació permanent al ritme de les innovacions tecnològiques".

³⁵ DAVARA RODRÍGUEZ, Miguel Ángel: *Dret Informàtic*, Aranzadi, Pamplona, 1993, pàg. 370.

major rapidesa, sinó també major protecció i garantia en el tractament de la informació, si s'utilitza conforme a les pròpies previsions de la Llei 30/1992.

No és de la mateixa opinió GONZÁLEZ NAVARRO, per a qui la citada Exposició de Motius “mostra el més olímpic dels menyspreus per les garanties del ciutadà, menyspreu que és de tal entitat que cap dictadura es va atrevir mai a manifestar-se en termes, ni tan sols aproximats, que empra aquest text”.³⁶ Segons aquesta opinió, “és necessari alertar sobre l'inquietant rerefons tecnocràtic del pitjor estil que encoratja en els qui han redactat text tan desgraciat”.

En un sentit similar, opina PARADA que “escassa justificació aporta a l'aprovació d'aquesta Llei la invocació dels «nous corrents de la ciència de l'organització» que «configuren diferències substancials entre els escenaris de 1958 i 1992» perquè després resulta que tota la ciència de l'organització a què la Llei es refereix es concreta en una modesta telemàtica”. Afegint a continuació que “és més el desig de fer figurar com a innovadora a la Llei que les innovacions realment introduïdes, ja que les possibilitats d'ús de la informàtica, que poden arribar a tenir efectes sobre les relacions jurídiques externes, ja estaven previstes per l'article 30 de la Llei de Procediment Administratiu: «es racionalitzaran -deia- els treballs burocràtics i s'efectuaran per mitjà de màquines adequades, amb vista a implantar una progressiva mecanització i automatisme a les oficines públiques, sempre que el volum del treball faci econòmic l'ús d'aquests procediments». El que ara l'article 45 de la nova Llei vingui a dir el mateix, però amb altres paraules, no justifica una llei que altera totes les referències formals dels preceptes fonamentals del Dret administratiu”.³⁷

No obstant això, segons la nostra opinió, sí que era precisa la declaració que es realitza a l'art. 45.1 de la Llei 30/1992, que, fins i tot sent programàtica,

³⁶ GONZÁLEZ PÉREZ, Jesús; GONZÁLEZ NAVARRO, Francisco: *Règim Jurídic de les Administracions Públiques i Procediment Administratiu Comú*, Civitas, Madrid, 1993, pàg. 553-555.

³⁷ PARADA VÁZQUEZ, José Ramón: *Règim Jurídic de les Administracions i Procediment Administratiu Comú*, Marcial Pons, Madrid, 1993, pàg. 17-18.

orienta l'actuació i el tarannà que han de mostrar les Administracions Públiques davant de les tecnologies de la informació, i que la Llei vol que sigui totalment favorable a la incorporació de mitjans informàtics i telemàtics en les relacions entre el ciutadà i les esmentades Administracions. A més, l'Exposició de Motius de la LPA de 1958 recollia un plantejament tímid i limitat, que resulta avui en dia manifestament insatisfactori per a un enfocament renovador que permeti aprofitar l'actual potencialitat de la informàtica en l'organització de la funció pública. L'esmentada Exposició de Motius del text de 1958 no podia fer referència a la informatització dels procediments i, molt menys, a l'ús dels mitjans telemàtics, que ni estaven desenvolupats ni la consciència social coneixia, ni si més no intuïa, com a ajuda i agilitació dels procediments administratius.

Com encertadament comenta BAYONA, el reconeixement esmentat legal dels mitjans electrònics, informàtics i telemàtics en l'àmbit de les normes del procediment administratiu és important perquè la dinàmica social, que sol anar per davant del Dret, ja ha fet que en el camp de les relacions privades (sobretot en les relacions mercantils) la utilització dels mitjans informàtics com a mecanismes per concloure negocis jurídics, per realitzar actuacions o transaccions de tipus contractual, sigui una cosa relativament normal avui en dia.³⁸

Sens dubte, la novetat més significativa de la utilització de l'eina informàtica en aquesta Llei, és el reconeixement i validesa que s'atorga als documents informàtics i telemàtics, atribuint-los la validesa i eficàcia de document original, amb la lògica excepció que quedi garantida la seva autenticitat, integritat i conservació.³⁹ És aquest un tema íntimament lligat amb els mitjans lògics de

³⁸ BAYONA ROCAMORA, Antoni: *Informàtica i Administració*, Ponències del Seminari de Dret Local, Ajuntament de Barcelona, núm. 6, Barcelona, 1994, pàg. 167-168.

³⁹ Aquest plantejament es recull a l'art. 45.5 de la Llei 30/1992, que estableix que "els documents emesos, qualsevol que sigui el seu suport, per mitjans electrònics, informàtics o telemàtics per les Administracions Públiques, o els que aquestes emetin com còpies d'originals emmagatzemats per aquests mateixos mitjans, tindran la validesa i eficàcia de document original sempre que quedi garantida la seva autenticitat, integritat i conservació i, en el seu cas, la recepció per l'interessat, així com el compliment de les garanties i requisits exigits per aquesta o altres Lleis".

seguretat que tot sistema ha de tenir per garantir la protecció de les dades i la informació en ell continguts, i protegir-los de l'accés de tercers que, malintencionadament o no, no estiguin autoritzats a això.

En aquesta línia es desenvolupa el RD 263/1996, de 16 de febrer, que regula la utilització de tècniques electròniques, informàtiques i telemàtiques per l'Administració General de l'Estat. El seu Preàmbul assegura que, entre totes les previsions que la Llei 30/1992 conté sobre la utilització de tècniques automatitzades, destaca l'art. 45 "com veritable peça angular del procés d'incorporació i validació de les esmentades tècniques en la producció jurídica de l'Administració pública, així com en les seves relacions amb els ciutadans". El citat RD 263/1996 aborda precisament el desenvolupament d'aquest article, amb la pretensió, segons ell mateix reconeix en el seu Preàmbul, de delimitar, en l'àmbit de l'Administració General de l'Estat, les garanties, requisits i supòsits d'utilització de les tècniques electròniques, informàtiques i telemàtiques.

D'aquesta forma, com criteri inspirador de l'elaboració d'aquesta norma, assenyalava el Preàmbul citat, "s'ha prestat especial atenció a recollir les garanties i drets dels ciutadans davant l'Administració quan aquesta utilitza les tecnologies de la informació, encara que sempre des de la perspectiva de no dificultar la seva implantació en l'actuació administrativa exigint cauteles o requisits addicionals als que, amb caràcter general o de forma específica, vénen establerts en la nostra ordenació jurídica". En definitiva, conclou l'esmentat Preàmbul assenyalant que la regulació que s'efectua en aquest RD 263/1996 pretén "el màxim aprofitament de les noves tecnologies en l'activitat administrativa, prescindint de falsos temors i cauteles que amenaçaven amb situar a l'Administració Pública en una posició allunyada del seu entorn social i pobrement ancorada en una realitat ja superada en molts altres àmbits".

Posteriorment, la Llei 4/1999, de 13 de gener, reforma la Llei 30/92, incorporant en l'actuació de l'Administració Pública en les seves relacions amb els ciutadans els principis de transparència i participació, que guarden una evident connexió amb la utilització de les tecnologies de la informació. A més, incorpora

a l'art. 38.4 de la Llei 30/1992 la possibilitat de “transmissió telemàtica dels assentaments registrals i de les sol·licituds, escrits, comunicacions i documents que es presentin en qualsevol dels registres” (art. 1.9 de la Llei 4/1999).

Finalment, cal esmentar, d'un costat, el Reial Decret 772/1999, de 7 de maig, pel qual es regula la presentació de sol·licituds, escrits i comunicacions davant de l'Administració General de l'Estat, l'expedició de còpies de documents i devolució d'originals i el règim de les oficines d'inscripcions. D'un altre, la Llei 24/2001, de 27 de desembre, de Mesures Fiscals, Administratives i de l'Ordre Social, que al seu art. 68 estableix algunes modificacions de la Llei 30/1992: en primer lloc, afegeix un apartat 9 al seu art. 38 relatiu a la possibilitat de crear registres telemàtics per a la recepció o sortida de sol·licituds, escrits i comunicacions en les Administracions Públiques; i, en segon lloc, introdueix un apartat 3r a l'art. 59, dedicat a les notificacions telemàtiques; i, en tercer lloc, crea la Disposició Addicional divuitena sobre la presentació telemàtica de sol·licituds i comunicacions dirigides a l'Administració General de l'Estat i els seus Organismes Públics. I finalment el Reial Decret 209/2003, de 21 de febrer (que modifica parcialment al RD 263/1996) pel que es regulen els registres i les notificacions telemàtiques, així com la utilització de mitjans telemàtics per a la substitució de l'aportació de certificats pels ciutadans.

3.3. La reforma de la LOPJ de 1994

Un pas més enllà en aquesta evolució del procés institucional d'incorporació de les TIC, en línia amb el regulat per la Llei 30/1992 en l'àmbit de les Administracions Públiques, el constitueix la reforma de la LOPJ a través de la Llei Orgànica 16/1994, de 8 de novembre, que va venir a suplir l'oblit del legislador en la Llei 10/1992 de 30 d'abril, sobre Mesures Urgents de Reforma Processal, quant a la possible utilització dels mitjans electrònics, informàtics i telemàtics en el procés.

Com es reconeix en l'Exposició de Motius de l'esmentada Llei Orgànica 16/1994, “el legislador de 1994 ha desenvolupat l'antic text de l'article 230 en

una línia paral·lela a la inspiradora, per a l'activitat administrativa, de l'article 45 de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, sobre Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú”.

En efecte, la nova redacció que aquesta Llei Orgànica 16/1994 introdueix a l'art. 230 de la LOPJ les següents previsions. En primer lloc, es contempla la possibilitat que els jutjats i tribunals utilitzin mitjans tècnics, electrònics, informàtics i telemàtics, amb les limitacions fixades en la Llei Orgànica de Protecció de Dades. En segon lloc, es reconeix la validesa i eficàcia dels documents emesos per tals mitjans, sempre que es garanteixi la seva autenticitat, integritat i el compliment dels requisits exigits per les lleis processals. En tercer lloc, s'exigeix que els processos tramitats amb suport informàtic, hagin de garantir la identificació i l'exercici de la funció jurisdiccional per l'òrgan que l'exercia, així com la confidencialitat, seguretat i privacitat de les dades de caràcter personal.

En quart lloc, es possibilitava que els ciutadans poguessin relacionar-se amb l'Administració de Justícia mitjançant tals mitjans, en tant fossin compatibles amb els que disposés el jutjat o tribunal i es respectessin les garanties i requisits previstos en el procediment corresponent. En cinquè lloc, s'establia que el Consell General del Poder Judicial determinaria els requisits relatius a l'establiment i gestió dels fitxers automatitzats. En sisè lloc, s'assenyalava que els sistemes informàtics utilitzats per l'Administració de Justícia havien de ser compatibles entre si, als efectes de facilitar la seva comunicació, en els termes establerts pel CGPJ. I, finalment, establia que els programes i aplicacions informàtics utilitzats en l'Administració de Justícia havien de ser aprovats prèviament pel propi CGPJ, per tal de garantir, d'aquesta manera, la seva compatibilitat.

En conseqüència, amb la nova redacció de l'art. 230 LOPJ, s'obre la possibilitat d'introduir mitjans tècnics en el procés, alhora que s'atribueixen competències al CGPJ en determinats aspectes de la implantació de les TIC en l'Administració de Justícia, a saber, la gestió dels fitxers automatitzats, la compatibilitat dels sistemes informàtics, així com l'aprovació dels programes i

aplicacions informàtics.⁴⁰ No obstant això, els primers esforços es van dirigir a la informatització interna de l'Administració.

En aquest punt, considera JIMÉNEZ ASENSIO que les esmentades competències atribuïdes al CGPJ no era una qüestió irrellevant, doncs “el procés de descentralització en l'àmbit de l'Administració de Justícia (llavors encara tebi, ja que només s'havien produït traspassos a les comunitats del País Basc i Catalunya), presumia que les competències sobre mitjans materials de les comunitats autònomes es projectarien necessàriament sobre els sistemes d'informatització i es produirien, com de fet es van produir, notables desajusts entre els diferents sistemes informàtics emprats”.⁴¹

Fruit d'aquesta nova regulació, el Consell General del Poder Judicial va aprovar el Reglament 5/1995, de 7 de juny, dels Aspectes Accessoris de les Actuacions Judicials, en el que regulava, entre altres qüestions, la gestió dels fitxers automatitzats en línia amb l'establert en la Llei Orgànica de Protecció de Dades de 1992 (arts. 77 a 88), així com el procediment d'aprovació dels programes, aplicacions i sistemes informàtics de l'Administració de Justícia (arts. 89 a 93). A més, contempla la creació de la Comissió d'Informàtica Judicial, regulant la seva composició i facultats. En particular, és competent aquesta Comissió per a la resolució sobre la compatibilitat dels programes informàtics que li plantegin les Sales de Govern dels Tribunals Superiors de Justícia, l'Audiència Nacional i el Tribunal Suprem, així com les comunitats autònomes amb competències relatives a mitjans materials.

El desembre de 1996, el CGPJ aprova l'Informe sobre Compatibilitat dels sistemes informàtics.

Posteriorment, el CGPJ, mitjançant Reglament 1/1997, de 7 de maig, va crear el Centre de Documentació Judicial (Cendoj), amb seu a Sant Sebastià. Es

⁴⁰ Aspectes desenvolupats al Reglament 5/1995, de 7 de juny, dels aspectes accessoris de les actuacions judicials.

⁴¹ JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael: *Administració de justícia i noves tecnologies: línies d'evolució d'un procés obert*, cit., pàg. 4.

tracta d'un òrgan tècnic del Consell a qui corresponen les següents atribucions: selecció, ordenació, tramitació, difusió i publicació d'informació jurídica legislativa, jurisprudencial i doctrinal, així com algunes funcions vinculades amb la informatització i la difusió a través de publicacions o d'altres suports de la informació tractada i dels estudis i investigacions del Consell. Així doncs, la finalitat d'aquest Centre és la de dotar els jutges i magistrats d'una informació jurídica depurada i completa que els coadjuvi en el seu treball, especialment, tenint en compte l'enorme i creixent producció jurídica actual.

Referent a això, s'ha de destacar l'esforç realitzat pel CGPJ per dotar els jutges i magistrats de bases informàtiques de legislació, jurisprudència i de doctrina científica, així com la informatització de les seves publicacions (Revista del Poder Judicial,...).

3.4. El Llibre Blanc de la Justícia

Arran de la renovació del CGPJ de 1996, s'obre un procés de reformes en l'Administració de Justícia, que s'inicia amb l'aparició del Llibre Blanc de la Justícia del Consell General del Poder Judicial de 1996 (publicat el 1997), en el qual es qualificava l'Administració com un servei públic, es preveien nous elements de gestió pública i una important revisió de l'Oficina Judicial i s'advertia de la prioritat que havien d'atorgar les Administracions a les TIC.

En efecte, el Llibre Blanc dedica l'apartat 1.2.4 del Capítol III, titulat "Oficina Judicial i informàtica", a la incorporació de mitjans tecnològics a l'Administració de Justícia, assenyalant que "la incorporació dels mitjans informàtics és necessària i inajornable. S'ha d'entendre en la seva concepció moderna i actual: ordenació del procés, ajuda a la decisió, sistema integrat i intercomunicat. La seva utilització ha de ser exigida imperativament. És necessari realitzar un esforç seriós, coordinat i urgent, que permeti dotar tota l'organització judicial d'aquest instrument. No es pot parlar de reforma de la justícia sense la informatització dels òrgans judicials. A l'oficina judicial la

informatització permet (ni més ni menys) l'ordenació dels processos que, com és obvi, és de vital importància”.

A tal efecte, el Llibre Blanc efectuava una “crida a les Administracions Públiques perquè una de les prioritats pressupostàries sigui, precisament, la instal·lació d'aquesta xarxa informàtica” i insistia en les funcions del CGPJ d'aprovació, compatibilitat i coordinació del vosaltres programes i aplicacions, necessàries per garantir una informatització integral de l'Administració de Justícia. No obstant això, s'insisteix en què “és el Poder Legislatiu (a través de les Lleis de Pressupostos) i els Executius (estatal o autonòmics) qui tenen l'obligació (ja ineludible i inajornable) de completar la informatització judicial. No creiem que ningú posi en dubte que les millores d'organització de la justícia passen, gairebé el segle XXI, per tenir un sistema informàtic integral”.

En relació amb les funcions del secretari judicial, en l'apartat 2.4 del Capítol III, el Llibre assenyala que “l'adaptació als temps moderns, pel que es refereix a funcions específiques dels secretaris, passa per la redefinició del concepte i continguts de la fe pública. S'ha de temperar als temps presents i a les noves realitats, sobretot per l'aplicació al procés de les noves tecnologies i les noves formes de documentació i per la constatació pràctica de les actuacions que requereixen la inexcusable fe pública. Aquesta nova forma haurà de partir de la concepció d'un sistema en el qual s'estableixin unes regles d'actuació, de tal manera que tot el produït en compliment d'aquestes regles quedi emparat per la fe pública, havent-n'hi prou que el secretari o un altre funcionari habilitat destaquin que ha respectat aquesta regla o protocol”.

Al seu torn, en l'apartat 2.4.4. del Capítol III, respecte a la fe pública registral, entén el Consell al Llibre Blanc que “cal aplicar al procés les noves tecnologies en matèria de documentació per als judicis orals en tots els ordres jurisdiccionals i que, a més, és precís definir quin tipus d'actuacions requereixen inexcusablement la fe pública i quines facultats ha de tenir cada un dels integrants de l'oficina judicial en el transcurs del procediment, evitant en la mesura possible l'afegit de firmes que res aporten al procés i que, tanmateix, poden consumir gran part del temps del jutge i del secretari judicial”.

Finalment, en l'apartat 2.3.2. del Capítol III, proposa, entre altres mesures, que “és necessari abordar una reforma global de la Llei d'Enjudiciament Criminal, que, amb caràcter general, assumeixi el reconeixement legal de les noves tecnologies, amb la finalitat que pugui plasmar-se fidelment el desenvolupament dels judicis orals, mitjançant l'ús generalitzat de l'estenotípia, magnetòfon i vídeo, introdueixi les línies jurisprudencials encunyades a la pràctica de determinades diligències d'instrucció, i acomodi la terminologia vigent a la realitat actual”.

D'altra banda, en l'apartat 3.4.1 de la Secció 1a del Capítol IV, dedicat a “Els diferents ordres jurisdiccionals”, en relació amb els actes de comunicació en el procés en la instància dels jutjats civils, s'assenyala que “no té raó de ser avui dia (...) la falta de previsió sobre la utilització de mitjans com el correu certificat, el telegrama, el telèfon, el fax o la comunicació electrònica o la necessitat de notificar dins d'un procés determinat absolutament totes les resolucions del jutjat, encara que siguin degudes a l'impuls d'ofici, sense necessitat de cap acte de les parts”, que farien disminuir la dilació del procés civil. Així doncs, conclou que és precís “tant en la comunicació entre els òrgans judicials, com en la comunicació amb les parts o amb els seus representants, la notificació per mitjans informàtics i ha que generalitzar l'ús del correu certificat i el telegrama, com a mitjans que s'utilitzen habitualment en altres jurisdiccions, com la penal i la social, i en els mateixos termes regulats en la Llei de Procediment Laboral”.

Finalment, s'ha d'assenyalar que el Ple del Consell General del Poder Judicial va aprovar el 8 de setembre de 1999 el Test de Compatibilitat dels sistemes informàtics per a la gestió processal, en compliment del dispost a l'art. 230 LOPJ, ja que algunes de les comunitats autònomes amb competències traspassades havien desenvolupat algunes iniciatives en l'àmbit de la implantació de sistemes informàtics en la gestió processal. Es tracta, doncs, d'un programa establert pel CGPJ perquè els sistemes de gestió processal de totes les comunitats autònomes i el Ministeri de Justícia puguin comunicar-se entre sí.

Descendent ja a l'àmbit de l'aplicació pràctica de les TIC en la justícia, al propi Llibre Blanc es portava a col·lació una sèrie d'iniciatives en aquesta matèria: d'un costat, els projectes Libra i Corte, desenvolupats pel Ministeri; i, d'un altre, els projectes duts a terme pels Consells de Govern de les comunitats autònomes que han rebut les competències en matèria d'Administració de Justícia, que s'han de subjectar als corresponents requisits de compatibilitat, d'acord amb el disposat a l'art. 230 LOPJ.

El 1995, s'implanta el Projecte Libra, inicialment en el Tribunal Suprem i després s'estén a altres jutjats, l'objectiu del qual era possibilitar la remissió de les comunicacions entre òrgans judicials a través de la connexió informàtica a la xarxa. El 2000, succeeix aquest Projecte, Libra II, que s'estén als metges forenses i els procuradors. Ambdós projectes persegueixen un doble objectiu: d'una banda, facilitar i agilitar la tramitació dels procediments de cada òrgan judicial; i, d'un altre, proporcionar una informació completa, homogènia, actualitzada i fiable de l'activitat dels jutjats i tribunals, per tal de possibilitar el seu control intern i extern.

Seguint a POBLET, "malgrat els objectius inicials, Libra ha topat amb nombrosos inconvenients tècnics, ha necessitat de molt temps per a una implantació que no ha estat tot el generalitzat que es pretenia, ni ha estat del grat de les persones que treballaven a diari amb ell".⁴²

A més, en paraules de PASTOR, en relació amb la informació proporcionada, "els usuaris reconeixen que les aplicacions proporcionen (...) serveis d'enorme valor, tals com facilitar la comunicació dels òrgans, el control dels documents, etc., i no volen renunciar a aquesta eina (...), els usuaris no introdueixen informació en el sistema perquè entenen que per a ells (per a la seva gestió processal) es tracta de camps no rellevants. Per fer que aquesta eina serveixi per realitzar bé les funcions que, ara, segons els usuaris, no exerceix, és necessari configurar, actualitzar i redefinir les aplicacions de manera que

⁴² POBLET BALCELL, Marta: *Administració de Justícia i noves tecnologies: desenvolupaments recents*, cit., pàg. 6.

s'incorporin tots els camps rellevants i només els rellevants, s'evitin ambigüitats en la denominació d'alguns camps, sigui factible extreure d'una forma més ràpida i fàcil la informació prevista i funcionin amb més agilitat i menys interrupcions".⁴³

3.5. La Llei d'Enjudiciament Civil i la Llei d'Enjudiciament Criminal

La Llei 1/2000, de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil, modificada en nombroses ocasions, regula algunes qüestions relatives, de forma més o menys directa, a la incorporació de les TIC en el procés civil. En aquesta línia, indica la seva Exposició de Motius que "la documentació de les actuacions podrà dur-se a terme, no solament mitjançant actes, notes i diligències, sinó també amb els mitjans tècnics que reuneixin les garanties d'integritat i autenticitat. I les vistes i compareixences orals hauran de registrar-se o gravar-se en suports aptes per a la reproducció".

Així, en aquesta Llei es reconeix la validesa dels documents electrònics com a mitjans de prova (art. 135.5); es permet la documentació d'actuacions processals en suport electrònic i la utilització de sistemes d'enregistrament i reproducció d'imatge i so (arts. 146 i 147); es preveu la pràctica d'actes de comunicació processal per mitjans electrònics, informàtics o telemàtics (art. 162); i finalment, es contemplen els esmentats mitjans en relació amb l'auxili judicial (arts. 172 i 175.1).⁴⁴

Així mateix, l'apartat 2 del seu art. 299 assenyala que "també s'admetran, conforme al disposat en aquesta Llei, els mitjans de reproducció de la paraula,

⁴³ PASTOR PRIETO, Santos: *Dilació, eficiència i costos. Com ajudar que la imatge de la Justícia es correspongui millor amb la realitat?*, cit., pàg. 114.

⁴⁴ Sobre l'abast d'algunes d'aquestes previsions, vegeu, entre d'altres, PUYOL MONTERO, Javier: *Les noves tecnologies en el procediment judicial*, en XIV Trobada sobre Informàtica i Dret, Aranzadi, Pamplona, 2001, pàg. 310 a 314; i SANCHÍS CRESPO, Carolina: *Nou procés civil i noves tecnologies: la prova*, Revista del Poder Judicial, núm. 68, 2002.

el so i la imatge, així com els instruments que permeten arxivar i conèixer o reproduir paraules, dades, xifres i operacions matemàtiques dutes a terme amb finalitats comptables o d'una altra classe, rellevants per al procés". Admetent el seu apartat 3 la validesa d'altres mitjans de prova, com els continguts en format electrònic, sempre que permetin obtenir certesa sobre fets rellevants i siguin admesos, a instància de part, pel tribunal.

Al seu torn, la Llei Orgànica 13/2003, de 24 d'octubre, de reforma de la Llei d'Enjudiciament Criminal de 14 de setembre de 1882 en matèria de presó provisional, fa el propi en l'àmbit del procés penal. En particular, fixa una metodologia per a l'ús de la videoconferència o un altre sistema similar que permeti la comunicació bidireccional i simultània de la imatge i del so al si dels judicis penals. Així, s'afegeix un nou apartat a l'art. 306 LECr., en virtut del qual, "quan als òrgans judicials existeixin els mitjans tècnics precisos, el fiscal podrà intervenir en les actuacions de qualsevol procediment penal, inclosa la compareixença de l'article 505, mitjançant videoconferència o un altre sistema similar que permeti la comunicació bidireccional i simultània de la imatge i el so".

En connexió amb l'addició d'un apartat 3r a l'art. 229 de la LOPJ que efectua la Disposició Addicional única de l'esmentada Llei Orgànica 13/2003 en la mateixa línia. En concret, segons l'art. 229.3 LOPJ, "aquestes actuacions podran realitzar-se a través de videoconferència o un altre sistema similar que permeti la comunicació bidireccional i simultània de la imatge i el so i la interacció visual, auditiva i verbal entre dues persones o grups de persones geogràficament distants, assegurant en tot cas la possibilitat de contradicció de les parts i la salvaguarda del dret de defensa, quan així ho acordi el jutge o tribunal".⁴⁵

⁴⁵ No obstant això, des d'alguns sectors aquestes previsions han causat recel. Sobre això, vegeu, entre d'altres, MAGRO SERVET, Vicente: *La viabilitat legal de l'ús de la videoconferència per a la celebració dels judicis penals*, Actualitat Jurídica Aranzadi, núm. 519, 2002 i d'aquest mateix autor, *Noves tecnologies en el procés penal. En particular l'ús de la videoconferència*, en *Estudis de Dret Judicial*, núm. 58, 2005.

Afegint en el seu paràgraf 2n que “en aquests casos, el secretari judicial del jutjat o tribunal que hagi acordat la mesura acreditarà des de la pròpia seu judicial la identitat de les persones que intervinguin a través de la videoconferència mitjançant la prèvia remissió o l'exhibició directa de documentació, per coneixement personal o per qualsevol altre mitjà processal idoni”.

3.6. El Pacte d'Estat per a la Reforma de la Justícia

A partir de la legislatura de 2000, el tema de la reforma de la justícia entra a l'agenda política, tal com evidencia el Pacte d'Estat per a la Reforma de la Justícia, subscrit el 28 de maig de 2001 entre el Govern d'aleshores i el Partit Socialista.⁴⁶ En aquest context, en el qual algunes comunitats autònomes (País Basc, Catalunya, Andalusia...) estaven desenvolupant iniciatives per introduir les TIC en el camp de la justícia, es crea la Direcció General de Modernització de l'Administració de Justícia al si del Ministeri de Justícia per intentar corregir el retard en aquest tema de les comunitats autònomes sense traspassos.⁴⁷

Aquest Pacte, que recull algunes propostes contingudes en un Informe del Ministeri de Justícia de març de 2001,⁴⁸ té “com objectiu fonamental la modernització i millora del servei públic de l'Administració de Justícia, incrementant els seus nivells de qualitat i aconseguint que sigui més ràpid i àgil, amb majors graus d'eficiència i eficàcia.” Els principis bàsics sobre els quals s'assenta la reforma són “una major qualitat en l'atenció al ciutadà, en una major eficàcia dels òrgans judicials, una millor i més especialitzada formació del

⁴⁶ El seu desenvolupament normatiu va tenir lloc mitjançant la Llei Orgànica 19/2003, de 23 de desembre, de modificació de la Llei Orgànica 6/1985, del Poder Judicial.

⁴⁷ Suprimida pel Reial Decret 562/2004, de 19 d'abril, pel qual s'aprova l'estructura orgànica bàsica dels departaments ministerials, i que estableix l'estructura corresponent del Ministeri de Justícia, modificant l'organització departamental continguda al Reial Decret 688/2000, de 12 de maig, i al Reial Decret 1474/2000, de 4 d'agost, pel qual es desenvolupa l'estructura orgànica bàsica del Ministeri de Justícia.

⁴⁸ Sobre tals propostes contingudes a l'Informe, vegeu JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael: *Administració de justícia i noves tecnologies: línies d'evolució d'un procés obert*, cit., pàg. 5.

personal, una legislació més adequada i més perfeccionada i un major grau de rendiment, degudament fomentat des de les polítiques de justícia, aplicables al personal que presta serveis en ella”.

De conformitat amb l'apartat 14, dedicat a les noves tecnologies, “s’elaborarà un Pla Estratègic de les Noves Tecnologies que s’implantarà de manera integral. Aquest Pla contribuirà a modernitzar les tècniques de funcionament de les Oficines Judicials, agilitar els procediments i abaratir els costos en les comunicacions i notificacions. La informatització de l’Administració de Justícia es durà a terme en estreta col·laboració amb el Consell General del Poder Judicial i les comunitats autònomes”. Així mateix, en l’apartat 20, relatiu als advocats i procuradors, s’assenyala que “es potenciaran les funcions dels Col·legis de Procuradors en el camp dels actes de notificació, fomentant la utilització de les noves tecnologies”.

Així mateix, en relació amb l’oficina judicial, l’apartat 12 del Pacte esmentat, assenyala que serà objecte d’una profunda reforma, modernitzant-la per tal d’oferir una atenció de qualitat als ciutadans. En particular, disposa, en la lletra d) que “es modernitzaran els mètodes de treball. La modernització, informatització i ofimatització de l’Oficina Judicial respondrà a criteris de flexibilitat i realisme. Els serveis comuns aprofitaran millor els recursos, uniformaran tasques i optimitzaran les bases de dades. S’introduiran tècniques de gestió de personal i de tasques. S’implantarà de manera generalitzada l’ús de les noves tecnologies i es milloraran els mitjans materials disposats a tal finalitat”. A més, afegeix que “es modificarà l’art. 230 de la Llei Orgànica del Poder Judicial passant de la possibilitat d’ús dels mitjans informàtics i telemàtics a la obligatorietat de la implantació i ús d’aquests sistemes a tots els òrgans jurisdiccionals i entre els qui professionalment es relacionen amb l’Administració de Justícia”. No obstant això, aquesta previsió, finalment, no es va veure complerta en la reforma de la LOPJ operada per la Llei Orgànica 19/2003, de 23 de desembre.

I, finalment, respecte dels secretaris judicials, en el seu apartat 10, disposa que “s’atribuiran noves competències als Secretaris Judicials, procedint a la

redefinició de la fe pública judicial que la faci compatible amb la incorporació de les noves tecnologies”.

Per a l'efectivitat de les mesures contingudes en el Pacte d'Estat esmentat relatives a la introducció de les TIC en la justícia, seguint JIMÉNEZ ASENSIO, era precís complir dos requisits: d'una banda, un finançament apropiat; i, d'un altre, aclarir les institucions responsables de la matèria, ja que en la definició d'aquest sistema convergien tant el Consell General del Poder Judicial, les comunitats autònomes amb competències traspassades en l'àmbit dels mitjans materials i el Ministeri de Justícia.⁴⁹

3.7. La Carta de Drets dels Ciutadans davant de la Justícia

En l'apartat 13 del Pacte d'Estat per a la Reforma de la Justícia es contemplava la preparació d'una Carta de Drets dels Ciutadans davant de la Justícia, que havia d'atendre els principis de transparència, informació i atenció adequada i establir els drets dels usuaris de la justícia.

L'esmentada Carta, finalment, es va materialitzar en una proposició no de llei aprovada pel Ple del Congrés dels Diputats per unanimitat, el 16 d'abril de 2002. En ella, s'aspira a una justícia moderna i oberta als ciutadans, a través de la transparència, la responsabilitat i la necessitat de ser comprensible, no solament en relació amb el llenguatge, sinó també en tot el que afecta el ciutadà. En efecte, com es recull en el seu Preàmbul, en els llindars del segle XXI la societat espanyola demanda amb urgència una justícia més oberta que sigui capaç de donar servei als ciutadans amb major agilitat, qualitat i eficàcia, incorporant per a això mètodes d'organització i instruments processals més moderns i avançats.

⁴⁹ JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael: *Administració de justícia i noves tecnologies: línies d'evolució d'un procés obert*, cit., pàg. 5.

Per a això, entre altres aspectes, es recull un apartat titulat “una justícia àgil i tecnològicament avançada”, en el qual es contenen les següents previsions. D’un costat, es reconeix el dret del ciutadà a una tramitació àgil dels assumptes que li afectin i a què no se li exigeixi l’aportació d’aquells documents en poder de l’Administració, llevat de que així el requereixin les lleis processals (apartat 19). I d’un altre, recull el dret del ciutadà a comunicar-se amb l’Administració de Justícia mitjançant el correu electrònic, videoconferència, així com a través d’altres mitjans telemàtics d’acord amb el previst en les lleis processals (apartat 20).

En relació amb aquest últim punt, la Carta preveu que els poders públics impulsaran l’ús dels mitjans esmentats en el desenvolupament de l’activitat de l’Administració de Justícia, així com en la relació d’aquesta amb els ciutadans; mentre reconeix la plena validesa i eficàcia dels documents emesos pels òrgans de l’Administració de Justícia i els ciutadans a través de mitjans electrònics i telemàtics, sempre que quedi constància de la seva integritat i autenticitat, conforme als requisits exigits en les lleis.

En definitiva, l’esmentada Carta de Drets dels Ciutadans es refereix a una Justícia electrònicament avançada i àgil, especialment, en les relacions amb els ciutadans.

Posteriorment, el febrer de 2003, es dicta la Instrucció del Ple del CGPJ 2/2003, de 26 de febrer, per la que s’aprova el Codi de Conducta per a usuaris d’equips i sistemes informàtics de l’Administració de Justícia, a fi d’educar, formar i donar suport als usuaris que perceben els avantatges de treballar amb les TIC i les utilitzin en les seves relacions amb l’Administració de Justícia.⁵⁰

En efecte, com s’assenyala en el Preàmbul de la mateixa, aquesta Instrucció s’aprova perquè “la necessitat de garantir l’adequat ús dels mitjans tècnics i

⁵⁰ Sobre això, vegeu SANZ HEREDERO, José Daniel i GONZÁLEZ GONZÁLEZ, Pedro Alberto: *Breus comentaris a la Instrucció Núm. 2/2003, de 26 de febrer, del Ple del Consell General del Poder Judicial, sobre codi de conducta per a usuaris d’equips i sistemes informàtics al servei de l’Administració de Justícia*, Revista Dades Personals.org, núm. 2, 2003 (disponible en <http://www.datospersonales.org/>).

informàtics que el Ministeri de Justícia i les comunitats autònomes amb competència en matèria de justícia posa a disposició dels qui presten serveis en ella, a fi que tals mitjans resultin eficaços per facilitar i agilitar la tramitació dels procediments judicials i, alhora, permetin l'obtenció d'informació completa, homogènia, actualitzada i fiable sobre l'activitat i condicions de funcionament de cada òrgan judicial, per facilitar el seu control intern i extern, fa necessari establir pautes de conducta tendents a conscienciar els usuaris sobre la seguretat dels equips informàtics i de les comunicacions, tant dins com fora de les instal·lacions judicials, a aconseguir una realitat judicial informatitzada i a possibilitar l'obtenció de dades directament dels sistemes d'informació de gestió processal”.

I afegeix que “així mateix, és precís possibilitar la millora a la xarxa de comunicacions, facilitant la interoperativitat de les diferents aplicacions informàtiques territorials, de manera que s'asseguri el bon funcionament de les mateixes i la distribució dels recursos col·lectius. Per a això, resulta imprescindible el compliment pels usuaris de regles d'actuació que evitin la incorrecta i inadequada utilització dels mitjans posats a la seva disposició”.

Entre les qüestions que aborda aquest Codi, val la pena destacar l'agenda d'assenyalament, el monitor judicial, i les atribucions que efectua al Secretari Judicial que la informació continguda en les aplicacions informàtiques estigui actualitzada i es respectin els requisits d'autenticitat, integritat, privacitat i seguretat.

D'altra banda, el Fòrum per la Justícia, integrat per la pràctica totalitat de les associacions de jutges, fiscals, secretaris judicials, advocats de l'Estat, notaris, registradors de la propietat, advocats, procuradors dels tribunals, a més de les associacions civils que existeixen en l'advocacia, el peritatge judicial, va elevar el Ministeri de Justícia, a través del Consell General de l'Advocacia Espanyola, una sèrie de propostes el juny de 2005 per millorar la justícia, prenent com a guia la Carta dels Ciutadans davant de la Justícia. Entre elles, destaquen les relatives a les tecnologies de la informació i la comunicació: l'exempció de drets de propietat intel·lectual en equips destinats a impartir justícia;

l'Administració de Justícia ha d'utilitzar un programari que no sigui propietat d'empreses privades; haurà d'usar estàndards acceptats i aprovats per la comunitat; les sentències s'haurien de publicar electrònicament a disposició del públic a través d'Internet; els edictes s'hauran de publicar en Internet a l'abast dels professionals de la justícia; l'enregistrament dels judicis orals en suport digital s'haurà d'estendre a les altres jurisdiccions; generalitzar l'ús del format electrònic en els poders per a plets, així com de procediments segurs de transmissió dels mateixos; i que els operadors jurídics han de poder accedir als anteriors poders electrònics notariais emprant els seus propis certificats digitals.

A més, el Fòrum valora els esforços dels col·legis professionals, el Consell de l'Advocacia i els Registradors de la Propietat per implantar la signatura electrònica i contribuir a la modernització de la Justícia. Però considera que tots aquests esforços es queden curts si des de l'Administració no s'arbitren els mitjans per a una implantació i utilització generalitzada d'aquesta tecnologia.

3.8. La reforma de la LOPJ de 2003

La Llei Orgànica 19/2003, de 23 de desembre, reforma de nou la LOPJ per tal de plasmar alguns dels acords subscrits en el Pacte d'Estat per a la Reforma de la Justícia. En aquesta reforma s'aborden aspectes organitzatius i introdueix un nou concepte d'oficina judicial, que desenvolupa la seva tasca amb una major agilitat i eficàcia i amb una nova distribució de funcions i competències, que permeten desenvolupar un servei públic eficient i amb les necessàries garanties per al ciutadà, que, en definitiva, són els destinataris de la mateixa. Per a això se separa la funció jurisdiccional, exercida per jutges i magistrats, d'aquelles altres activitats processals que serveixen com a instrument i suport material a la realització d'aquestes funcions jurisdiccionals.

Aquesta nova estructura organitzativa està relacionada amb el tema de la introducció de les TIC en l'organització judicial. Així, l'Exposició de Motius de l'esmentada Llei Orgànica 19/2003 destaca que "en primer lloc, l'evolució de les formes de treball exercit a les oficines judicials exigeix noves estructures amb

un major i millor disseny organitzatiu, imprescindible no només per la progressiva incorporació de noves tecnologies a aquest àmbit sinó fonamentalment per obtenir una atenció de qualitat als ciutadans”.

En relació amb les funcions del CGPJ, l'esmentada Llei Orgànica afegeix un incís a l'apartat 10 de l'art. 107 LOPJ, relatiu a la publicació oficial de les sentències i altres resolucions del Tribunal Suprem i de la resta d'òrgans judicials, pel qual el Consell, “previ informe de les Administracions competents, establirà reglamentàriament la manera en la qual hauran d'elaborar-se els llibres electrònics de sentències, la recopilació de les mateixes, el seu tractament, difusió i certificació, per vetllar per la seva integritat, autenticitat i accés, així com per assegurar el compliment de la legislació en matèria de protecció de dades personals”.

Per la seva part, l'art. 439 LOPJ, en regular les unitats administratives no integrades a l'Oficina Judicial que es constitueixen en l'Administració de Justícia amb una sèrie de finalitats, es refereix a les relatives als “mitjans informàtics, noves tecnologies i altres mitjans materials”.

Al seu torn, quant a les funcions del secretari judicial, l'art. 553.1 LOPJ disposa que “quan s'utilitzin mitjans tècnics d'enregistrament o reproducció, el secretari judicial garantirà l'autenticitat i integritat del gravat o reproduït”. Així mateix, l'art. 454.5 LOPJ assenjala que “el Secretari Judicial ha de promoure l'ús dels mitjans tècnics, audiovisuals i informàtics amb què compti la unitat on presta els seus serveis”. I l'art. 458.4 LOPJ estableix que “el secretari judicial serà responsable de portar els llibres de registre a través de les aplicacions informàtiques corresponents i, en el seu defecte, manualment, impartint les oportunes instruccions al personal d'ell dependent”.

A més, també s'atribueix als secretaris judicials la responsabilitat sobre l'estadística judicial a l'art. 461.1 LOPJ, que constitueix “un instrument bàsic al servei de les Administracions públiques i del Consell General del Poder Judicial per a la planificació, desenvolupament i execució de les polítiques públiques relatives a l'Administració de Justícia”. Es tracta, en definitiva, d'un instrument per al coneixement de la realitat judicial, que proporciona, en aquest sentit,

dades per a l'anàlisi i la presa de decisions en aquest àmbit. En l'apartat 3 de l'esmentat precepte, es regula la Comissió Nacional d'Estadística Judicial a qui correspon l'establiment de "criteris uniformes i d'obligat compliment per a tots sobre l'obtenció, tractament informàtic, transmissió i explotació de les dades estadístiques del sistema judicial espanyol".

D'altra banda, s'han d'esmentar dues normes aprovades el 2003, relacionades amb les TIC en l'àmbit judicial. La primera, el Reial Decret 996/2003, de 25 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament d'Assistència Jurídica Gratuïta. El seu art. 15.2 disposa que "als efectes previstos en l'apartat anterior, la comissió podrà demanar de l'Administració corresponent la confirmació de les dades que constin en la documentació presentada amb la sol·licitud, sempre que ho estimi indispensable per dictar resolució, especialment les de naturalesa tributària. La petició d'aquesta informació, sempre que l'interessat així ho autoritzi, podrà obtenir-se per la comissió mitjançant els procediments de transmissió de dades a què es refereix el Reial Decret 209/2003, de 21 de febrer, pel qual es regulen els registres i les notificacions telemàtiques, així com la utilització de mitjans telemàtics per a la substitució de l'aportació de certificacions pels ciutadans". I la segona de les normes a què ens referim és el Reial Decret 937/2003, de 18 de juliol, de Modernització dels Arxius Judicials, norma que pretén regular de forma unitària aquesta matèria aconseguint un equilibri entre la tradicional tècnica arxivística i el desenvolupament creixent de les TIC.

3.9. Les iniciatives més recents en l'àmbit estatal

Com a conseqüència del Pacte esmentat, des del Ministeri de Justícia (Direcció General de Noves Tecnologies) s'ha impulsat el denominat "Pla Estratègic de Modernització Tecnològica", que s'ha concretat en una sèrie de projectes encaminats a incorporar les TIC en l'àmbit judicial.

Per la seva part, el CGPJ, a través de la seva Comissió d'Organització i Modernització Judicial, ha impulsat també el projecte e-Justícia, per tal de millorar la imatge de la Justícia i donar un millor servei als ciutadans, per donar

compliment a les exigències dels ciutadans recollides a la Carta de Drets dels Ciutadans davant de l'Administració de Justícia. Es tracta d'un projecte integral en el qual es troben englobats, al seu torn, diversos programes i projectes per intentar que la justícia electrònica sigui una realitat o, almenys, que s'utilitzin les noves tecnologies en el desenvolupament de les funcions dels òrgans judicials. Projectes que, a continuació, es detallen.⁵¹

3.9.1. Minerva

Ja l'any 2001, tal com destaca la Memòria del CGPJ, existien quatre sistemes de gestió processal: Libra, promogut pel Ministeri de Justícia i aplicat en les comunitats autònomes sense competències traspassades; EJ, implantat en la Comunitat Autònoma del País Basc, pionera en aquests temes; Temis, implantat a Catalunya; i Adriano, implantat a Andalusia. A més, també poden esmentar-se el sistema Atlante (implantat a les Canàries als Jutjats de Primera Instància) i Cicerone, aplicat a València.

D'altra banda, el Ministeri de Justícia crea el sistema Minerva per a la gestió processal integral en el Tribunal Suprem (que, posteriorment, es va estendre als Tribunals Superiors de Justícia i Audiències Provincials i que ha coexistit amb el projecte Libra II; si bé substituirà gradualment a aquesta última eina informàtica). Aquest sistema incorpora eines de registre, repartiment, gestió de documents i comunicació entre òrgans. D'altra banda, també possibilitarà la consulta per part del ciutadà d'informació completa sobre el desenvolupament del procés.

⁵¹ A nivell europeu, s'ha d'esmentar el Projecte Compendium, amb el que es pretén posar en funcionament una gran xarxa judicial europea, particularment per facilitar la cooperació i l'auxili mutu en matèria penal.

3.9.2. LexNet

A més, s'ha d'esmentar el sistema LexNet (integrable amb l'aplicació processal Minerva), que constitueix el sistema de comunicacions més avançat als òrgans judicials. En l'actualitat, està sent desenvolupat en algunes províncies, si bé, previsiblement, s'aplicarà a tots els jutjats d'Espanya entre els anys 2005 i 2009.⁵²

Es tracta d'una aplicació, basada en Linux i Java, que opera en un entorn web,⁵³ per a la comunicació bidireccional de les Oficines Judicials amb els diferents operadors jurídics: els procuradors dels tribunals i els advocats, i, en el seu cas, també podrà incorporar altres usuaris com els notaris (en relació amb els quals es desenvolupa el projecte e-notari), registres, graduats socials, l'Advocacia de l'Estat, lletrats de la Seguretat Social, Ministeri Fiscal i, fins i tot, amb els ciutadans en aquells procediments en els quals estan legitimats per acudir a la Justícia sense necessitat de l'assistència de cap professional, en línia amb la futura aprovació del Document Nacional d'Identitat electrònic (e-DNI).

L'esmentat sistema permet enviar i rebre un document de forma electrònica a distància, sense necessitat d'efectuar desplaçaments físics i amb la consegüent reducció del temps emprat: pràctica de notificacions per part dels òrgans judicials, presentació de tota classe d'escrits processals pels operadors jurídics, presentació de demandes, documents originals electrònics aportats al procés, etc.

⁵² Algunes comunitats autònomes s'han adherit al Sistema LexNet, com és el cas de València. Sobre això, vegeu la Resolució de 3 de novembre de 2005, de la Secretaria d'Estat de Justícia, per la qual es dona publicitat al Conveni de cooperació tecnològica per a la implantació i execució de la presentació d'escrits i notificacions certificats per via telemàtica (sistema LexNet) als òrgans judicials de la Comunitat Valenciana, entre el Ministeri de Justícia i la Generalitat Valenciana.

⁵³ Aquesta aplicació és independent de les aplicacions de gestió processal, s'integra amb aplicacions de despatx (*web services*) i s'adapta a usuaris amb baix nivell d'informatització (*web mail*).

Per solucionar el tema de la necessària seguretat dels actes processals, està prevista la utilització de la signatura electrònica que permet realitzar els esmentats actes processals per mitjans telemàtics amb les màximes garanties de seguretat, autenticitat i integritat. Es basa en un sistema de correu electrònic molt segur que garanteix, a més de l'autenticitat i integritat del document, la confidencialitat, així com la seva no devolució i el moment de la recepció del document mitjançant la implantació dels serveis de segellament de temps i de custòdia.

En aquest punt, s'ha d'assenyalar la celebració d'un acord entre el CGPJ i la Fàbrica Nacional de Moneda i Timbre per dotar de signatura electrònica a tots els òrgans judicials. En aquest context, els procuradors i advocats poden accedir a LexNet mitjançant el certificat electrònic emès per l'esmentada entitat (materialitzat en una targeta criptogràfica).

3.9.3. El Punt Neutre Judicial i el programa Inter-lus

Com a conseqüència de l'esmentada varietat d'aplicacions informàtiques en funció del territori, que obligava a la Comissió d'Informàtica del CGPJ a exercir les seves competències en matèria de test de compatibilitat, es van produir alguns problemes d'intercomunicació, ja que els sistemes del Ministeri de Justícia i els de les comunitats autònomes amb competències traspassades eren impermeables entre sí. Precisament, per solucionar els esmentats problemes el CGPJ va aprovar, el 20 de febrer de 2002, un programa en entorn web orientat a les comunicacions, denominat Punt Neutre Judicial (accessible des de qualsevol navegador connectat a ell, a la URL <http://www.pnj.cgpj.es>).⁵⁴

Es tracta d'una xarxa privada i segura de comunicacions, que permet l'accés dels òrgans judicials a les bases de dades de les diferents Administracions Públiques i organismes cooperadors amb l'Administració de Justícia.

⁵⁴ El 8 de març de 2001 la Comissió d'Informàtica Judicial va informar les comunitats autònomes amb competències traspassades de les novetats que representava aquest projecte.

L'esmentat programa consisteix en un node central de comunicacions, gestionat pel Consell General del Poder Judicial, o infraestructura comuna per a tota l'Administració de Justícia. Així doncs, permet les comunicacions entre les diferents xarxes corporatives de les comunitats autònomes, Ministeri de Justícia i CGPJ. Però a més, possibilita la comunicació amb totes les Administracions, ja que facilita l'accés de jutjats i tribunals a serveis d'interès per al millor funcionament de l'Administració de Justícia, proporcionats per terceres institucions (per exemple, la Direcció General de Tràfic, l'Agència Estatal d'Administració Tributària, el Padró d'Habitants, la Tresoreria de la Seguretat Social; els comptes de consignacions i dipòsits dels jutjats d'Espanya, el Registre Central de Penats i Rebels, institucions penitenciàries, el Registre Mercantil Central, el de Béns Mobles, Violència Domèstica, així com les bases de dades de la Direcció General de la Policia i la Guàrdia Civil).

Des d'un navegador web, amb un nom individualitzat d'usuari i contrasenya, es té accés a les bases de dades d'aquests organismes, agilitant els tràmits. En efecte, mitjançant aquest sistema les dades es transmetin de forma molt més ràpida per via informàtica, amb la consegüent reducció dels temps de tramitació.

Com s'assenyala en la Memòria elaborada pel CGPJ, l'existència d'aquest node central de comunicacions o Punt Neutre Judicial constitueix un complement de les comunicacions que puguin establir-se mitjançant Internet. A través de les línies d'accés d'aquest sistema s'estableixen intercanvis informatius amb cada una de les xarxes judicials territorials i altres nodes socis. Al seu torn, els esmentats nodes hauran de disposar de les mateixes línies d'accés i establir els corresponents circuits per realitzar l'operació a la inversa.

En particular, les prestacions d'aquest programa són les següents. En primer lloc, facilita la comunicació entre els propis òrgans judicials i la connexió de les aplicacions de gestió processal, en el marc del test de compatibilitat (itinerari d'assumpes i recursos, remissions de peticions d'auxili judicial...). En segon lloc, facilitar la relació dels òrgans judicials amb el Centre de Documentació Judicial (Cendoj) en matèria, per exemple, de remissió de les resolucions

judicials al Cendoj, comunicacions entre el Cendoj i les biblioteques judicials o l'accés al portal web del Poder Judicial. En tercer lloc, facilitar als òrgans judicials l'accés a serveis i registres prestats pel Ministeri de Justícia, de l'Interior o altres organismes. I, en darrer terme, facilitar la relació entre els òrgans judicials i el CGPJ i altres institucions, possibilitant diverses prestacions informàtiques com l'accés des de la inspecció a les aplicacions de gestió processal, elaboració d'estadístiques judicials o accessos al Registre de Personal.

En aquest context, el gener de 2003, es va aprovar el Protocol regulador del servei d'interconnexió de xarxes judicials territorials, que regula, entre altres extrems, les condicions d'utilització dels nodes socis del node central del Punt Neutre Judicial.

Finalment, s'ha d'assenyalar que el Punt Neutre Judicial constitueix el suport de l'aplicació Inter-lus, que és un sistema d'intercanvi de documents judicials que permet a tots els jutjats intercanviar informació i obtenir una comunicació segura i àgil entre sí sense minva de la seguretat jurídica, amb l'objectiu de fer més ràpida la tramitació dels procediments (accessible des de qualsevol navegador connectat al Punt Neutre Judicial, a la següent URL: <http://inter-lus.pnj.cgpj.es>). A més, permet al CGPJ disposar d'un canal permanent i recíproc de comunicació amb tots els òrgans judicials.

Aquest sistema s'utilitza, per exemple, per a la remissió pels secretaris judicials de les estadístiques dels jutjats i tribunals a la Secció d'Estadística del Consell o la centralització de la informació sobre la celebració de subhastes judicials.

Al seu torn, en els Registres Civils es contempla la implantació del sistema Inforeg, que es constitueix, així, en una eina fonamental per realitzar anotacions i inscripcions informatitzades en el Registre Civil, de manera que se simplifica la gestió en aquest àmbit.

3.9.4. La nova Oficina Judicial

El juny de 2005, el Ministeri de Justícia va aprovar el projecte de l'estructura organitzativa de la nova Oficina Judicial, en línia amb les previsions de la reforma de la LOPJ de 2003, que s'implementarà en algunes ciutats a partir del 2006. Al capdavant de la mateixa, se situa el secretari judicial, que assumeix més competències, en tant que el jutge se centrarà en resoldre litigis, dictar sentències i fer que s'executin.

Com és sabut, l'oficina judicial és el conjunt de mitjans personals, materials i tecnològics que envolten el jutge en el desenvolupament quotidià del seu treball. Mitjançant la nova estructura de la mateixa, es pretén modernitzar-la i racionalitzar-la per acomodar-la a les necessitats dels nous temps, és a dir, suposa el trànsit des d'una oficina del segle XIX, l'antiga secretaria, a una estructura del segle XXI. Així doncs, es reestructuraran els mitjans que envolten el jutge (personals, materials i tecnològics).

La reforma gira entorn de tres idees fonamentals. La primera, l'adaptació de l'organització de la justícia al disseny constitucional de l'Estat autònom. La segona, el paper destacat que ha d'exercir el secretari judicial, la figura del qual, fins al moment estava infrautilitzada i reduïda a funcions essencialment administratives. I, la tercera, la incorporació de les TIC, que es converteix en el segell de la Nova Oficina Judicial.

Una novetat important d'aquesta reforma de l'Oficina Judicial rau en la implantació de serveis comuns processals, en els quals serà un element clau el servei comú d'ordenació del procediment, unitat de la nova oficina judicial, que s'ocuparà de tramitar els plets.

D'altra banda, suposarà un canvi en el procediment tradicional de treball en l'Administració de Justícia, introduint una distribució més racional de les funcions de tots els agents, que permetrà al ciutadà accedir de forma més senzilla i ràpida a aquest servei.

A més, es pretén crear punts únics d'atenció i informació que assegurin tant la celeritat dels tràmits com el contacte directe amb ciutadans i professionals del Dret, sense interferir en el treball diari dels funcionaris que tramiten els plets.

Com s'ha assenyalat, en aquesta nova Oficina Judicial la modernització tecnològica és imprescindible. L'objectiu del pla és aconseguir una justícia totalment informatitzada, on els advocats i procuradors dirigeixin les seves demandes als tribunals en format electrònic, desterrant progressivament el suport paper dels processos judicials.

A més dels programes que ja s'estan desenvolupant, com LexNet, es preveu l'existència d'un Mòdul d'Intercanvi Genèric (MIG), que possibilitarà la comunicació telemàtica de les diferents unitats de l'oficina judicial o de diverses oficines judicials entre sí i possibilitarà la signatura electrònica de les resolucions judicials.

Un altre tema en el qual convé detenir-se és que les comunitats autònomes amb les competències judicials transferides hauran de desenvolupar el seu propi pla d'implantació de la nova oficina judicial.

En aquesta línia, el Llibre Verd de la Justícia de Catalunya de 2005 assenyalava que la seva implantació a Catalunya ha de significar "apropar l'organització de la justícia a l'Estat autonòmic, ja que les comunitats autònomes han assumit competències per al disseny, creació i organització de l'oficina judicial; acabar amb un disseny antiquat, amb microoficines judicials, organitzades per cada jutge o secretari sense cap tècnica de gestió de recursos humans; situar el secretari judicial al capdavant de l'oficina judicial, alliberant el jutge de qüestions més de gestió, perquè pugui concentrar-se en la seva tasca de jutjar; adaptar l'antiga oficina anacrònica a les noves tecnologies, amb un sistema d'organització més àgil i eficaç, i avançar cap a una oficina digitalitzada; prestar una millor atenció als ciutadans, amb la creació d'oficines d'informació i atenció al ciutadà, així com als professionals, advocats i procuradors, per no interferir en el funcionament diari de les unitats processals; garantir el dret de tot ciutadà a dirigir-se a la justícia i ser atès en la llengua oficial que elegeixi, tal com

reconeix la Carta de Drets dels Ciutadans davant de la Justícia; i millorar els equips i adequar els espais físics a les necessitats dels usuaris de la justícia”.⁵⁵

3.9.5. El Pla de Transparència Judicial

La Llei 15/2003, de 26 de maig, reguladora del règim retributiu de les carreres judicial i fiscal, va consagrar l'objectiu general de transparència proclamada a la Carta de Drets dels Ciutadans, a assolir a través del Pla de Transparència Judicial. L'esmentada Llei defineix aquest Pla com l'instrument a través del qual les Corts Generals, el Govern, les comunitats autònomes, el Consell General del Poder Judicial i els propis ciutadans puguin tenir a la seva disposició una eina d'informació contínua, rigorosa i contrastada sobre l'activitat i la càrrega de treball de tots els òrgans jurisdiccionals de l'Estat. El que es pretén és aconseguir una justícia transparent, comprensible, atenta amb el ciutadà, responsable davant d'ell, àgil i tecnològicament avançada.

Posteriorment, la Resolució de 28 d'octubre de 2005 de la Secretaria d'Estat de Justícia disposa la publicació de l'Acord del Consell de Ministres de 21 d'octubre de 2005, pel qual s'aprova el Pla de Transparència Judicial, l'objectiu principal del qual consisteix en la consecució de la necessària transparència que permeti al ciutadà tenir de forma ràpida i directa tota la informació sobre com funciona la justícia, per protegir-lo d'una justícia sostreta al control i coneixement públics i mantenir la confiança de la societat en els tribunals.

Així doncs, els objectius del Pla són, en primer lloc, tenir un coneixement rigorós sobre la durada real dels procediments judicials per veure les disfuncions que provoquen els retards. Així, les diferents Administracions responsables tindran elements de judici per emprendre les reformes precises. En segon lloc, conèixer el volum de treball de cada òrgan judicial per poder fer una millor planificació pressupostària de les inversions necessàries; en tercer lloc, publicar en temps real els resultats dels litigis (sentències), així com de les

⁵⁵ Document de treball 7, dedicat a la nova oficina judicial, pàg. 21.

execucions, el que és un mesurador determinant de l'eficàcia de la justícia; i en darrer terme, conèixer la qualitat de l'acompliment de cada intervingent en l'Administració de Justícia, a través d'instruments de control, com les estadístiques i les enquestes.

A partir del processament i anàlisi de tals dades, es pretén preveure les necessitats de creació de nous òrgans judicials; planificar els mitjans personals i materials de l'Administració de Justícia; veure la conveniència d'especialització de jutges en determinats tipus d'assumpes; saber el temps mig de durada de procediments; articular un sistema raonable d'accés a la informació per a professionals i ciutadans; instaurar un sistema adequat per a l'avaluació de l'acompliment del treball de jutges, fiscals, secretaris judicials i altres funcionaris al servei de l'Administració de Justícia i identificar punts crítics en l'organització judicial a fi que es puguin programar les inspeccions.

Per a la consecució dels esmentats objectius, un dels instruments que es preveuen és, precisament, el de les TIC (apartat 2). En relació amb aquest punt, el Pla, de caràcter programàtic, recull algunes de les iniciatives que fins al moment ja s'havien posat en marxa.

En particular, es preveu, en primer lloc, la unificació o compatibilitat de les diferents aplicacions informàtiques utilitzades a les Oficines Judicials. En segon lloc, es promouen les pàgines web d'informació de les diferents Administracions concurrents en matèria de Justícia (portals del Ministeri de Justícia, del Consell General del Poder Judicial, de les comunitats autònomes i de la Fiscalia General de l'Estat), en les quals no solament poden trobar els ciutadans informació normativa espanyola i de la Unió Europea, sinó també puguin accedir a documents, llibres, arxius i registres judicials que no tinguin caràcter reservat, així com a l'estadística judicial. En tercer lloc, es fa referència a sistemes d'interconnexió i intercanvi de documents en el procés. I, finalment, es contempla un sistema de comunicacions entre les diferents xarxes judicials territorials.

Així mateix, en el Pla de Transparència Judicial esmentat (apartat 2.3. dels seus instruments), s'assenyalen els avantatges que un sistema d'interconnexió

i intercanvi de documents en el procés pot aportar: “permetrien disposar d’informació estadística relativa al nombre de documents que s’intercanvien entre els diferents operadors jurídics; permetrien disposar d’informació estadística relativa al tipus de procediment i òrgan jurisdiccional, així com l’àmbit que genera major volum de documentació. Així mateix, i una vegada que tals sistemes acollissin col·lectius com advocats de l’Estat, notaris, graduats socials i lletrats de la Seguretat Social, seria possible aportar informació relativa al volum de gestió de l’Administració de Justícia en relació amb aquests col·lectius: tipus de procediment, freqüència, grau d’agilitat de la gestió, entre altres dades”.

D’altra banda, es preveu la creació de les Oficines d’Atenció al Ciutadà, implantades a tot el territori nacional, perquè el ciutadà disposi d’informació general i actualitzada sobre el funcionament de jutjats i tribunals i sobre les característiques i requisits dels diferents procediments judicials. Així mateix, el ciutadà podrà accedir a l’esmentada informació per mitjans telemàtics de fàcil accés.

3.9.6. L’agenda electrònica

L’anomenada “agenda electrònica” constitueix una altra de les últimes iniciatives en aquest àmbit. Es tracta d’un sistema programat de citacions i assenyalaments, que s’utilitza en la tramitació dels judicis ràpids, en el marc dels arts. 796 (actuacions de la policia judicial) i 800 (diligències urgents als jutjats de guàrdia) de la Llei d’Enjudiciament Criminal.

Aquest sistema informàtic permet gestionar una agenda comú i compartida, tant per a la realització de les citacions als jutjats de guàrdia per part dels cossos i forces de seguretat, com per a la realització d’assenyalaments als jutjats penals, per part dels jutjats de guàrdia, podent ser aplicable en qualsevol partit judicial del territori nacional.

Com s’assenyala a l’Informe d’Espanya de 2004 presentat al Congrés de la Unió Europea de Secretaris Judicials, “la rapidesa en les citacions i

assenyalaments dels judicis està permetent una agilitació en la justícia penal en els anomenats delictes menors, que afecten clarament a la seguretat dels ciutadans i que són aquells castigats amb penes inferiors als cinc anys i en les faltes, regulant-se un procediment més àgil, ja que dura com a màxim 15 dies, amb un enjudiciament ràpid, sense cap minva per als drets dels detinguts i acusats, dins del marc de la modernització del sistema judicial espanyol, i, en aquest punt, tornem a destacar la responsabilitat important que té el secretari judicial en aquestes noves tecnologies del procés penal”.

Tanmateix, destaca CABEZUDO RODRÍGUEZ que “és cert que també aquest mecanisme ha evidenciat alguns problemes aplicatius de funcionament i que s’han suscitat certes qüestions de coordinació entre els funcionaris integrats a diversos cossos policials, parcialment resolts, almenys en l’àmbit teòric, després de l’elaboració d’una espècie de «manual» pel Comitè Tècnic de la Comissió Nacional de Coordinació de la Policia Judicial. Diferent projecció tenen en aquest àmbit les deficiències de tipus jurídic detectades, motivades pels errors, més que esporàdics, que han incorregut els funcionaris policials en la qualificació jurídica dels fets, errors que han esdevingut en la nul·litat de tot l’actuat”.⁵⁶

3.9.7. El Registre Central d’Antecedents Penals

El Registre Central d’Antecedents Penals consisteix en un sistema informatitzat amb accés *on line*, per conèixer als jutjats i tribunals els antecedents penals de les persones imputades en un procés penal.

Correspon al secretari judicial el control de dades, qui a través d’una clau accedeix a una intranet de la pàgina web del Ministeri de Justícia. En el cas que una persona tingui antecedents penals, es desplega una pantalla que

⁵⁶ CABEZUDO RODRÍGUEZ, Nicolás: *L’Administració de Justícia davant de les innovacions tecnològiques. De l’entusiasme a la desconfiança passant per l’oblit legal*, Revista Jurídica de Castella i Lleó, núm. 7, 2005, pàg. 172 i 173 (disponible en <http://www.jcyl.es/jcyl-client/jcyl/cpat/dsj>).

genera un informe amb totes les dades, el qual una vegada imprès en paper es firma i segella pel secretari judicial per unir-lo a les actuacions del jutjat o tribunal.

El 2003, es va crear un grup de treball entre els Ministeris de Justícia d'Alemanya, França i Espanya, sobre la interconnexió dels tres Registres Centrals d'aquests països per a una futura configuració d'un Registre Central Europeu d'Antecedents Penals, que seria l'embrió de la resta dels Estats membres i que funcionaria a través de la xarxa d'intercomunicació europea.⁵⁷

Com s'indica a l'Informe d'Espanya de 2004 presentat al Congrés de la Unió Europea de Secretaris Judicials, "aquest sistema permetrà computar la reincidència internacional, permetent una investigació ràpida de les persones investigades i de les condemnes que han tingut als seus respectius països, serà vàlid per a qualsevol tipus de delictes, però sobretot per als delictes contra terrorisme, corrupció, prostitució, narcotràfic o falsificació de moneda, en els quals la reincidència internacional sigui un agreujant. El seu funcionament serà simple, l'autoritat encarregada d'un dels tres països només haurà de demanar, mitjançant una sol·licitud, les dades del delinqüent investigat al seu Registre respectiu d'Antecedents Penals. L'esmentat Registre ho demanarà al Registre Central de l'altre país que, a la seva vegada, el lliurarà en pocs dies. La traducció de les dades es farà pel país que sol·licita els documents".

No obstant això, es matisa a l'Informe esmentat que "aquest nou sistema requerirà tanmateix alguns ajusts tècnic jurídics en les legislacions dels països interessats per harmonitzar i homogeneïtzar les figures penals, a fi que funcioni adequadament la intercomunicació d'aquests Registres d'Antecedents Penals".

⁵⁷ A aquest projecte podrien unir-se en breu temps més països, com és el cas de Bèlgica. El 21 de juliol de 2004, els Ministres de Justícia dels tres països citats van acordar, a Brussel·les, que la interconnexió entre els tres Registres Penals estigués disponible a finals de 2004. No obstant això, no serà operatiu fins més endavant, donant així compliment a l'establert al Conveni Europeu d'Assistència Judicial en matèria Penal firmat a Estrasburg el 1959.

3.9.8. El Registre de Violència Domèstica

El Registre de Violència Domèstica, la gestió del qual correspon a la Sotsdirecció General de Modernització de la Justícia, consisteix en un sistema d'informació relatiu a les penes i mesures de seguretat, així com mesures cautelars i ordres de protecció que s'adoptin en els procediments penals, en les causes seguides en matèria de violència domèstica (art. 173.2 CP).

Poden tenir accés a l'esmentat registre, que inclou tot el territori nacional, tant els òrgans jurisdiccionals penals i de l'ordre civil que coneguin dels assumptes de família, com les fiscalies i policia judicial.

En particular, són els secretaris judicials els obligats a comunicar la nota de condemna al Registre Central per via telemàtica dins del termini de vint-i-quatre hores següents a la fermesa de la sentència, i de forma immediata còpia de l'esmentada nota a la policia judicial per a la seva execució. De la mateixa forma, es comunicaran les mesures cautelars i les ordres de protecció adoptades. Així mateix, en els casos en els quals el procés finalitzi per acte d'arxiu o sobreseïment o per sentència absolutòria, també s'haurà de comunicar al Registre Central als efectes de la cancel·lació de les dades anotades.

En relació amb l'estadística judicial, convé assenyalar que el Reglament 1/2003 d'Estadística judicial, aprovat pel Ple del Consell General del Poder Judicial per acord de 9 de juliol de 2003, en el marc del Pla de Transparència aprovat per la Comissió de seguiment del Pacte d'Estat per a la Reforma de la Justícia, i la filosofia del qual ha estat recollida a l'art. 461 de la LOPJ, contempla l'estadística judicial com el principal instrument de coneixement de la realitat judicial, que proporciona els mitjans per a l'anàlisi i el suport de presa de decisions.

3.9.9. El DNI electrònic

D'altra banda, val la pena destacar una altra iniciativa, en aquest cas del Ministeri de l'Interior, el DNI electrònic (e-DNI), contemplat en la Llei 59/2003, de 19 de desembre, de Signatura Electrònica (si bé a la pràctica està pendent d'implantació). Aquest projecte constitueix la primera mesura del Pla de Xoc per a l'impuls de l'Administració electrònica a Espanya de 2003, fruit del Pla comunitari e-Europe (iniciat en el Consell Europeu celebrat a Lisboa el març de 2000), i els Plans estatals aprovats per la Comissió Interministerial de la Societat de la Informació i les Noves Tecnologies INFO XXI (gener de 2000) i España.es (juliol de 2003).

Com assenyala l'Exposició de Motius de la Llei 59/2003, "s'erigeix en un certificat electrònic reconegut cridat a generalitzar l'ús d'instruments segurs de comunicació electrònica capaços de conferir la mateixa integritat i autenticitat que la que actualment envolta les comunicacions a través de mitjans físics. La llei es limita a fixar el marc normatiu bàsic del nou DNI electrònic, posant de manifest les seves dues notes més característiques (acredita la identitat del seu titular en qualsevol procediment administratiu i permet la signatura electrònica de documents), remetent-se a la normativa específica quant a les particularitats del seu règim jurídic".

Les TIC requereixen d'instruments d'identificació fiables per interactuar a les xarxes de comunicació amb la màxima garantia de seguretat. I per això es preveu, a l'art. 15.1 de l'esmentada Llei 59/2003, la incorporació al DNI digital de dos certificats: un per constatar digitalment la identitat de la persona i l'altre per a la signatura electrònica de documents.

Així doncs, el DNI electrònic servirà per acreditar la identitat del titular, gaudint de plens efectes jurídics, podent presentar-se tant físicament com en les actuacions per Internet. En aquest punt, disposa l'art. 15.2.2 de la Llei 59/2003 que "totes les persones físiques o jurídiques, públiques o privades, reconeixeran l'eficàcia del document nacional d'identitat electrònic per acreditar la identitat i les altres dades personals del titular que constin en el mateix, i per

acreditar la identitat del signant i la integritat dels documents firmats amb els dispositius de signatura electrònica en ell inclosos”.

Finalment, l'art. 16 de la Llei 59/2003 preveu, en el seu apartat 1, que “els òrgans competents del Ministeri de l'Interior per a l'expedició del document nacional d'identitat electrònic compliran les obligacions que la present Llei imposa als prestadors de serveis de certificació que expedeixin certificats reconeguts, a excepció de la relativa a la constitució de la garantia a què es refereix l'apartat 2 de l'article 20”. Afegint en el seu apartat 2 que “l'Administració General de l'Estat emprerà, en la mesura possible, sistemes que garanteixin la compatibilitat dels instruments de signatura electrònica inclosos al document nacional d'identitat electrònic amb els diferents dispositius i productes de signatura electrònica generalment acceptats”.

Quant a les característiques tècniques, el DNI electrònic constarà d'un suport físic, la targeta en la qual s'inserirà un processador amb capacitats criptogràfiques, que serà de policarbonat, un material d'alta fiabilitat des del punt de vista de seguretat, i tindrà unes dimensions idèntiques al document actual i en l'anvers del qual s'inserirà un xip amb les dades del titular.

El processador de la targeta del DNI electrònic inclourà la següent informació. A la zona privada, dues claus privades associades al ciutadà i un certificat per firmar electrònicament. A la zona restringida, la fotografia digitalitzada, la imatge de la firma manuscrita, la fórmula de l'empremta dactilar i les dades impreses a la targeta. I, finalment, a la zona pública, un certificat d'autenticació, un certificat de l'Autoritat de Certificació emissora i les claus públiques.⁵⁸

El ciutadà, com indica COSPEDAL GARCÍA, “únicament haurà de lliurar tota la documentació, identificar-se i seleccionar un codi per accedir a la informació digital continguda a la targeta, sent aquest codi d'accés, junt amb la verificació de l'empremta dactilar del ciutadà, els únics mitjans per utilitzar les claus

⁵⁸ La targeta serà fabricada amb una tinta òpticament variable, fil de seguretat embegut en el paper, relleus en el plàstic i la fotografia impresa estarà protegida amb els fons de seguretat i les dades es gravaran amb làser i les tintes amb llum ultraviolada.

privades del DNI, assegurant així que únicament el ciutadà pot generar la seva signatura electrònica, ja que les claus privades només existeixen en el processador de la seva targeta”.⁵⁹

La utilització del nou DNI per signar digitalment documents electrònics requereix únicament un lector de targetes i un programari, que poden descarregar-se en cada ordinador via Internet.

En definitiva, com el DNI electrònic pot aportar seguretat i confiança en els subjectes intervinents en les comunicacions digitals, pot convertir-se en un instrument molt important a tres nivells: en el de les relacions amb l'Administració, en el camp del comerç electrònic i en l'àmbit de les relacions jurídiques privades i interpersonals.

3.9.10. Altres iniciatives

Entre altres iniciatives que s'estan desenvolupant, convé detenir-se en l'aplicació informàtica sobre la gestió de comptes i dipòsits judicials, Aino@, SIMF, la videoconferència i sistemes d'enregistrament, així com diversos portals jurídics.

Pel que respecta a l'aplicació informàtica sobre la gestió de comptes i dipòsits judicials, s'ha implantat per un contracte sobre el servei bancari d'obertura i gestió de comptes de dipòsits i consignacions judicials, adjudicat pel Ministeri de Justícia a una entitat financera, pel qual els secretaris judicials poden conèixer, en qualsevol moment, l'estat dels comptes dels jutjats i tribunals, pel que fa tant als saldos com als moviments que s'hagin generat en els comptes, consolidats o compromesos.

⁵⁹ COSPEDAL GARCÍA, Mª Dolores: *Utilització de la signatura electrònica en l'Administració Espanyola IV: Identitat i firma digital. El DNI electrònic*, en "Administració electrònica i procediment administratiu", Ministeri d'Economia, Madrid, 2004, pàg. 206.

Com es recull a l'Informe d'Espanya de 2004 presentat al Congrés de la Unió Europea de Secretaris Judicials, "hi ha una adreça electrònica per accedir a l'aplicació informàtica de gestió dels comptes, a través de la pàgina web del Ministeri de Justícia, secció de secretaris judicials i l'entitat bancària ha proporcionat a cada secretari judicial un codi d'usuari juntament amb una clau personal per accedir a la mateixa. Conté enllaços amb diferents pàgines web de gran utilitat per a la tasca del secretari judicial i un accés *on line* a l'estat de cada compte i a les operacions d'ingrés i devolució que en elles s'hagin produït, a més de poder portar de forma informatitzada el Llibre de Registre, que a partir del mes de febrer del corrent any, per una Instrucció de la Secretaria d'Estat del Ministeri de Justícia, s'estableix de forma obligatòria".

Quant a l'aplicació Aino@ de gestió de les nòmines i organització administrativa, depèn del Ministeri de Justícia i és utilitzada per les comunitats autònomes amb competències no transferides.⁶⁰ L'esmentada aplicació permet rebre informació actualitzada dels nomenaments, cessacions i altres situacions administratives que afecten a cada oficina judicial i el secretari judicial podrà accedir als documents a què es refereixen els esmentats actes, podent agilitar d'aquesta forma les comunicacions, evitar retards, pèrdues i duplicitats innecessàries en les remissions dels mateixos. Es manté una estricta confidencialitat de dades i de la informació adaptant-se a la Llei de Protecció de Dades de caràcter personal.

D'altra banda, des del punt de vista de les retribucions, com s'indica a l'Informe d'Espanya de 2004 presentat al Congrés de la Unió Europea de Secretaris Judicials, "suposa una important millora, ja que es poden comunicar de forma immediata i automàtica les dades de les guàrdies realitzades als jutjats, les substitucions o la participació en programes concrets d'actuació, suport i/o reforços als jutjats i tribunals, per la qual cosa d'aquesta forma les retribucions corresponents a aquestes actuacions podran abonar-se en la nòmina

⁶⁰ A l'esmentada aplicació s'accedeix mitjançant un codi d'usuari i una clau personal, havent-se dissenyat un escriptori judicial personalitzat per a cada secretari judicial amb totes les dades del jutjat o tribunal.

immediatament següent, prèvia validació de l'autoritat corresponent. Aquesta implantació informàtica és encara deficient i esperem que en un futur se salvin els obstacles per a una eficaç aplicació”.

Per la seva part, el SIMF consisteix en un Sistema d'Informació del Ministeri Fiscal per a la gestió dels assumptes i procediments en què intervenen les fiscalies, que ofereix una informació precisa de l'estat de desenvolupament de les diferents causes. En conseqüència, és una eina molt valuosa per als fiscals en cap i la Fiscalia General de l'Estat per accedir a una informació detallada de la delinqüència criminal i per lluitar per la defensa dels drets i de les víctimes.

Així mateix, s'ha de recordar el sistema, avui en dia generalitzat després de l'entrada en vigor de la Llei d'Enjudiciament Criminal del 2000, de la videoconferència, que possibilita la declaració de testimonis en llocs diferents de la seu judicial, que porta amb sí un estalvi en els fons de l'Administració de Justícia i evita, al seu torn, desplaçaments de funcionaris per a la realització d'aquestes actuacions processals. A ella s'uneixen els sistemes d'enregistrament i documentació digital dels actes processals que permeten la reproducció mitjançant DVD.⁶¹

També s'ha de destacar que el CGPJ ha desenvolupat un portal jurídic en Internet (www.poderjudicial.es), en el que, entre altres serveis, estan disponibles de forma lliure les sentències del Tribunal Suprem, en compliment de la Directiva 2003/98/CE del Parlament Europeu i del Consell, de 17 de novembre de 2003, relativa a la reutilització de la informació del sector públic. Altres portals que se situen en aquesta línia són els del Ministeri de Justícia (www.justicia.es), de la Fiscalia General de l'Estat (www.fiscal.es) i de les comunitats autònomes amb competències transferides. D'acord amb les previsions de l'apartat 2 de la Carta de Drets dels Ciutadans davant de la

⁶¹ Si bé els esmentats sistemes d'enregistrament dels actes processals no està generalitzat en l'àmbit dels processos penals. A més, s'ha suscitat una polèmica sobre la seva compatibilitat amb els drets fonamentals consagrats a l'art. 24 de la Constitució Espanyola i els principis processals clàssics. Sobre el tema, vegeu REQUERO IBÁÑEZ, José Luis: *Noves tecnologies i Administració de Justícia*, en "Administracions tributàries: noves tecnologies i col·laboració i assistència mútua", Universitat de Múrcia, Múrcia, 2004, pàg. 201 i 202.

Justícia, on es reconeix el dret dels ciutadans a conèixer el contingut actualitzats de les lleis espanyoles i de la Unió Europea mitjançant un sistema electrònic de dades fàcilment accessible, els esmentats portals han d'estar permanentment actualitzats.

Finalment, convé portar a col·lació que el Consell General del Poder Judicial posarà en marxa un Centre d'Atenció a l'Usuari per gestionar les incidències, a peticions i a consultes relacionades amb la utilització de les aplicacions informàtiques. Així mateix, el CGPJ mitjançant Acord del Ple, de 15 de setembre de 2005, ha aprovat el nou Reglament 1/2005, dels aspectes accessoris de les actuacions judicials.

Per la seva part, el Tribunal Suprem està implantant el certificat digital i la signatura electrònica; està instal·lant un nou sistema d'àudio i vídeo a la seva seu, així com un nou programa informàtic per al seu arxiu; està procedint a la digitalització del seu arxiu històric; i, en últim lloc, ha creat un portal a la pàgina web del Poder judicial.

Al seu torn, el Consell General de l'Advocacia Espanyola, en el marc del Pla Tecnològic, està desenvolupant una sèrie de projectes per implementar les TIC: d'un costat, ACA (Autoritat de Certificació de l'Advocacia); d'un altre, RedAbogacía, que consisteix en una extranet de serveis telemàtics per a l'exercici professional de l'advocacia i el desenvolupament d'una infraestructura de serveis comuns per a tots els Col·legis d'Advocats; i finalment SIGA, que és un projecte per al desenvolupament de solucions informàtiques per a la millora de la gestió de Col·legis i Consells d'Advocats, a fi d'agilitar els tràmits i diligències més habituals en aquest àmbit.

3.10. Les iniciatives més recents en l'àmbit català

Centrant-nos en l'àmbit català, ha d'assenyalar-se que, l'any 2004, s'adopten una sèrie de mesures inserides en el Pla Estratègic de Tecnologies de la Informació. En primer lloc, es promou el projecte IusCat, que permet la renovació del parc informàtic de l'Administració de Justícia, sota els criteris

bàsics de millorar l'eficiència en la gestió i la qualitat del servei prestat, amb plenes garanties de validesa jurídica i seguretat. Els objectius concrets de l'uscat són els següents: proveir d'ordinadors, impressores i servidors d'última generació renovant el parc existent i cobrint les noves necessitats detectades; aportar solucions de mobilitat per a jutges, magistrats i fiscals; potenciar l'ús del correu electrònic i Internet; aplicar mesures addicionals de seguretat informàtica; incorporar un sistema d'inventari automàtic d'equips; i incorporar un sistema de distribució de programari. En definitiva, no es tracta únicament d'un projecte de renovació informàtica, sinó d'un canvi de filosofia global en aquesta matèria.

En segon lloc, en el marc del Pla Estratègic es preveu la digitalització dels serveis de la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques, per fer tràmits dels registres d'associacions, fundacions i col·legis professionals a través d'Internet. I, finalment, es contempla la possibilitat de presentar per part dels ciutadans la sol·licitud d'assistència jurídica gratuïta per via telemàtica.

El juliol de 2005, el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya ha presentat el Llibre Verd de la Justícia a Catalunya, que, a través d'uns documents de treball, com indica la seva Presentació, "pretén realitzar un diagnòstic sobre l'estat de l'Administració de Justícia i establir unes recomanacions per millorar la seva efectivitat i rendiment", constituint una eina d'anàlisi, debat i concentració entre tots els usuaris de la justícia. Els temes tractats al Llibre Verd són els següents: la despesa pública en justícia; els costos de l'Administració de Justícia; la distribució de competències en l'Administració de Justícia; els jutges, secretaris i fiscals; el personal al servei de l'Administració de Justícia; el mapa judicial; la nova oficina judicial; els edificis judicials; les tecnologies de la informació i les comunicacions; l'activitat dels òrgans judicials; la justícia de pau; la justícia de proximitat; la justícia gratuïta; el català en la justícia; l'atenció als usuaris; i la satisfacció dels ciutadans.

Pel que respecta al tema de la introducció de les TIC en l'Administració de Justícia catalana, el Llibre Verd, després d'analitzar els diferents àmbits

d'aplicació de les TIC i les diferents iniciatives que a nivell internacional, nacional i autonòmic s'estan desenvolupant en aquest àmbit, assenyala, entre altres extrems, la necessitat d'aprovar un Pla Director de les TIC en la Justícia a Catalunya.

L'esmentat Pla hauria d'estar orientat a la consecució dels següents objectius. "1. Establir connexions entre bases de dades i compartir bases de dades en xarxa trencant les relacions de jerarquia que puguin existir. 2. Potenciar l'establiment d'estàndards entre els diferents programes i aplicacions al servei de l'Administració de Justícia. 3. Enfortir les mesures de seguretat dels sistemes informàtics tant des del punt de vista físic com virtual a fi de fer front als riscos inherents a l'extensió en l'ús de les TIC. Des d'aquesta perspectiva també és necessari fer un esforç per millorar els sistemes d'identificació i autenticació dels usuaris dels serveis telemàtics, el qual revertirà en una major confiança tant dels funcionaris com dels ciutadans en les noves aplicacions de les TIC en la justícia. 4. Millorar la qualitat dels serveis que ja es presten actualment i que en determinats moments es veuen ressentits per la dispersió d'iniciatives existent. 5. Centrar-se més en projectes organitzativament innovadors malgrat que no puguin tenir tanta visibilitat. 6. Realitzar un procés de reconeixement reflexiu que permeti superar el deficient nivell d'autoconeixement de la pròpia Administració".⁶²

Així mateix, el Departament de Justícia ha elaborat un document sobre les polítiques i actuacions en matèria d'Administració de Justícia, d'octubre de 2005, en el qual, entre altres actuacions, indica que es necessiten més recursos per satisfer dèficits històrics quant a personal, tecnologia, edificis i òrgans judicials i, d'altra banda, tenir més competències per possibilitar la millora del servei, com es preveu en el Títol III de la Proposta de nou Estatut de Catalunya.

D'altra banda, també s'ha de destacar el portal jurídic que sobre l'Administració de Justícia ha posat en marxa la Generalitat de Catalunya

⁶² Document de Treball 9, dedicat a les TIC, pàg. 31.

(<http://www.gencat.net/justicia/adjuocat/>), com a web dels òrgans judicials, fiscalies i altres serveis de l'Administració de Justícia a Catalunya, així com la creació d'un butlletí electrònic (e-justícia) que permet la difusió dels continguts de l'extranet.

4. Fonament jurídic de la incorporació de les TIC en l'Administració de Justícia

L'Administració de Justícia no solament ha de garantir els drets dels ciutadans, sinó que ha de prestar, com a tal Administració pública, un servei públic als mateixos. Com s'indica al Llibre Verd de la Justícia de Catalunya, un objectiu a assolir és “una Administració de Justícia, conscient de la seva condició de servei públic essencial, que ha d'organitzar el seu personal i les seves estructures com ho fan les organitzacions de serveis del món d'avui, tal com ho han fet ja en els últims vint-i-cinc anys altres Administracions i serveis públics”.⁶³

I per aquesta raó la introducció de les TIC en l'Administració de Justícia troba el seu fonament, al nostre parer, en el principi d'eficàcia de l'Administració pública, concretament, a una de les seves manifestacions: el principi d'Administració al servei dels ciutadans.

En efecte, el fonament de l'aplicació de les TIC al si de l'Administració de Justícia i en les seves relacions amb els ciutadans es troba en el principi d'eficàcia, en el servei als interessos generals, consagrat a l'art. 103 CE, segons el qual, els principis bàsics que han de presidir l'activitat de l'Administració són els de servei, objectivitat, generalitat, eficàcia, jerarquia, descentralització, desconcentració i coordinació.⁶⁴ Doncs, s'ha de tenir present

⁶³ Document de Treball 3 sobre la distribució de competències en l'Administració de Justícia, pàg. 22.

⁶⁴ Per al Tribunal Constitucional, l'eficàcia és un vertader principi jurídic, resulta un deure positiu d'actuació del qual conforme a les seves exigències, és a dir, el servei amb objectivitat a

que els mitjans tecnològics, sense cap dubte, permeten accelerar la tramitació dels processos, alhora que possibiliten una major transparència dels mateixos, en simplificar per al ciutadà l'accés i coneixement del seu estat de tramitació.

Com assenyala l'Exposició de Motius de la Llei 6/1997, de 14 d'abril, d'Organització i Funcionament de l'Administració General de l'Estat, "el precepte fonamental que dedica la nostra vigent Constitució a l'Administració General de l'Estat és l'article 103, en el qual es recullen els principis bàsics que han de presidir l'activitat de l'Administració estatal, a saber: servei, objectivitat, generalitat, eficàcia, jerarquia, descentralització, desconcentració i coordinació". "L'art. 103 de la nostra Carta Magna consagra no solament el principi de legalitat de l'actuació administrativa, sinó també el seu caràcter instrumental al servei dels interessos generals."⁶⁵

Per al Tribunal Constitucional l'eficàcia és un vertader principi jurídic, del que resulta un deure positiu d'actuació conforme a les seves exigències, és a dir, el servei amb objectivitat a l'interès general i amb submissió plena a la Llei i al Dret.⁶⁶

En paraules de PAREJO, "en la valoració social, política, pràctica i, també, jurídica de l'Administració pública com a part de l'estructura dels poders públics, tenen avui destacada importància els valors de l'eficiència i eficàcia. D'aquella s'exigeix primàriament no només que obri o actuï, sinó que, en fer-ho, «resolgui» els problemes socials, és a dir, que produeixi, en cada cas, un determinat resultat efectiu, és a dir, una «obra», justament la pretesa i

l'interès general i amb submissió plena a la Llei i al Dret (entre d'altres, vegeu les SSTC 22/1984, de 17 de febrer; 27/1987, de 27 de febrer; i 178/1989, de 2 de novembre).

⁶⁵ D'altra banda, la Llei 30/1992, al seu art. 3.1, assenyala que "les Administracions públiques serveixen amb objectivitat els interessos generals i actuen d'acord amb els principis d'eficàcia, jerarquia, descentralització, desconcentració i coordinació, amb submissió plena a la Constitució, a la Llei i al Dret. Igualment, hauran de respectar en la seva actuació els principis de bona fe i de confiança legítima". I afegeix, en el seu apartat 2, que "les Administracions públiques, en les seves relacions, es regeixen pel principi de cooperació i col·laboració, i en la seva actuació pels criteris d'eficiència i servei als ciutadans".

⁶⁶ Vegeu, entre d'altres, les SSTC 22/1984, de 17 de febrer; 27/187, de 27 de febrer; i 178/1989, de 2 de novembre.

assenyalada com a finalitat o objectiu en diagnosticar el problema que es tracti”.⁶⁷

L’acció de l’Administració, com assenyala l’autor citat, “s’ha convertit en factor rellevant de la funcionalitat del sistema econòmic i social, quan els serveis públics lat sentit són o bé element diferencial de l’economia nacional en la seva relació amb altres espais econòmics, o bé condicionants de la producció de béns al mercat, o bé directament dels propis recursos humans. S’explica així la intensitat i la persistència tant de la demanda de qualitat dels serveis públics, com de la crítica d’aquests des dels criteris de mesura propis de l’economia privada”.⁶⁸

Precisament, l’art. 435 LOPJ, en regular l’Oficina Judicial, disposa que “funcionarà amb criteris d’agilitat, eficàcia, eficiència, racionalització del treball, responsabilitat per la gestió, coordinació i cooperació entre Administracions, de manera que els ciutadans obtinguin un servei pròxim i de qualitat, amb respecte als principis recollits a la Carta de Drets dels ciutadans davant de la Justícia”. En connexió amb l’art. 37.1 LOPJ que estableix que correspon al Ministeri de Justícia o a l’òrgan competent de la comunitat autònoma amb competències transferides en matèria de justícia “proveir als jutjats i tribunals dels mitjans precisos per al desenvolupament de la seva funció amb independència i eficàcia”.

En aquesta mateixa línia, en el Pacte d’Estat per a la Reforma de la Justícia, es va assenyalar que “els espanyols, començant pels qui dediquen la vida al servei de la justícia, demanden inequívocament un esforç profund de millora i

⁶⁷ Doncs, “no es pregunta, davant un servei públic, pel seu cost col·lectiu i la voluntat política d’assumir-ho solidàriament; el plantejament és individualista, lligat a la titularitat de drets requeridors sense més de satisfacció, desvinculada de qualsevol vessant de deure, responsabilitat i solidaritat (...) El resultat és una progressiva desnaturalització de l’eficàcia, que tendeix a tornar-se (igual que al món privat) imatge projectada, realitat virtual i global, més que judici fundat en la realitat pràctica del realitzat, forçosament concret i divers. D’on es deriva la urgent necessitat de la interrogació sobre el que sigui l’eficàcia i la qualitat de l’activitat administrativa en la realització de l’interès general. (PAREJO ALFONSO, Luciano: *Eficàcia i Administració. Tres estudis*, MAP, Madrid, 1995, pàg. 89).

⁶⁸ PAREJO ALFONSO, Luciano: *Les bases constitucionals del Dret Administratiu (II)*, en “Manual de Dret Administratiu”, vol. I, Ariel, Barcelona, 1998, pàg. 110.

modernització del nostre sistema judicial. Manques tradicionals, sumades a les noves exigències d'una societat cada vegada més dinàmica i complexa i a l'increment de la litigiositat, fan obligat escometre les reformes necessàries per a això". Aquesta és la raó de que es persegueixi "que la Justícia actuï amb rapidesa, eficàcia i, qualitat, amb mètodes més moderns i procediments menys complicats. Que compleixi satisfactòriament la seva funció constitucional de garantir en temps raonable els drets dels ciutadans i de proporcionar seguretat jurídica, en actuar amb pautes de comportament i decisió previsibles. Que actuï com a poder independent, unitari i integrat, amb una estructura vertebrada, regida per una coherència institucional que li permeti desenvolupar més eficaçment les seves funcions constitucionals."

Doncs, no s'ha d'oblidar que "tot això afecta no només al bon funcionament i la major eficàcia d'un servei públic capital, sinó també a la qualitat democràtica i el benestar social i a elements substancials del nostre Estat social i democràtic de Dret com la garantia de drets dels ciutadans o la submissió de tots els poders a regles objectives recollides en les Lleis".

Per la seva part, en el Preàmbul de la Carta de Drets dels Ciutadans davant de la Justícia, s'indica que "en els llindars del segle XXI la societat espanyola demanda amb urgència una justícia més oberta que sigui capaç de donar servei als ciutadans amb major agilitat, qualitat i eficàcia, incorporant per a això mètodes d'organització i instruments processals més moderns i avançats". I afegeix que "la configuració de l'Administració de Justícia com a servei públic ha de portar necessàriament aparellat un catàleg de drets del ciutadà davant l'esmentada Administració, drets que no afecten a les qüestions jurisdiccionals, sotmeses al principi de legalitat i tutela judicial, sinó a l'actuació quotidiana de jutjats i tribunals en la seva relació amb els ciutadans que demanden els seus serveis".

Al seu torn, en el Pla de Transparència Judicial s'indica que "les línies de força que caracteritzen l'existència d'una bona justícia són la independència, la imparcialitat, la competència, l'assequibilitat, l'eficiència, l'eficàcia, la durada raonable, la qualitat, la previsibilitat, la igualtat i la responsabilitat, garantint-se,

en qualsevol cas, que el cost públic de l'Administració de Justícia es correspongui raonablement amb els resultats del servei públic”.

Així mateix, aquest principi és esmentat en diferents Cartes de Serveis de l'Administració de Justícia, com la de la Sotsdirecció General de Relacions amb l'Administració de Justícia i el Ministeri Fiscal, on s'indica que “a les finestretes d'atenció al ciutadà del Registre Central de Penats i Rebels, s'atendrà als interessats d'acord amb els principis d'amabilitat, comprensibilitat de la informació subministrada, rapidesa, imparcialitat, receptivitat, responsabilitat i eficàcia”. En termes similars s'expressa la Carta de Serveis del Registre General d'Actes d'Última Voluntat.

5. Avantatges i necessitats de la incorporació de les TIC en l'àmbit de la justícia

Com és sabut, l'aplicació de les TIC en les Administracions públiques, i, sens dubte, en l'Administració de Justícia, se centra en quatre àmbits d'actuació que operen a nivell intern i extern. En primer lloc, serveixen per a la gestió i tractament de la informació, a través, per exemple, de bases de dades, l'intercanvi de dades... En segon lloc, la gestió dels processos, com l'assignació i gestió de casos. En tercer lloc, constitueixen eines de suport a la decisió judicial (informàtica decisonal). I, finalment, possibiliten la comunicació i interacció entre els ciutadans i els operadors jurídics: notificacions telemàtiques, presentació telemàtica d'escrits...⁶⁹

En tots aquests àmbits s'han desenvolupat o s'estan desenvolupant, com ja s'ha vist anteriorment, algunes experiències. Ara bé, s'ha d'assenyalar que, malgrat els indubtables avantatges que suposen les TIC en la justícia, per tal que siguin efectives es requereix donar compliment a algunes qüestions, en les quals ens detindrem a continuació.

5.1. Avantatges de la incorporació de les TIC

D'entrada, s'ha d'assenyalar que les TIC constitueixen instruments necessaris per garantir una justícia ràpida, de qualitat i eficaç, amb una informació integrada i que possibiliti, a més, la interacció amb els operadors jurídics i el ciutadà. En definitiva, aquestes tecnologies poden permetre una justícia de qualitat i, alhora, oberta, transparent i pròxima al ciutadà.

⁶⁹ Sobre tots aquests aspectes, vegeu, entre d'altres, CARRASCOSA LÓPEZ, Valentín: *Administració de Justícia i noves tecnologies*, en "Trobades sobre Informàtica i Dret. 1990-1991", Aranzadi, Pamplona, 1992.

Com a premisses prèvies, s'ha de tenir en compte, d'una banda, el volum anual d'assumptes judicials; i, d'una altra, la ingent quantitat d'informació que els òrgans judicials han de gestionar (inclosa la que ells mateixos produeixen).

Tenint en compte els esmentats factors, les TIC permeten reduir el temps de tramitació dels processos i expedients en mecanitzar-se i simplificar-se els procediments massius i rutinaris. A més, això redunda en una evident reducció dels costos. Com assenyalen SANZ i GONZÁLEZ, “un dels problemes que trobem avui en dia, en l'Administració de Justícia, és el temps que es triga en l'estudi i resolució dels procediments judicials que, en ocasions, porta com a conseqüència l'inefectivitat de les sentències dictades, per no poder incidir ja en els supòsits de fet objecte d'aquells. La mecanització del procés mitjançant el seu tractament a través de la informàtica es mostra com una mesura ineludible quan possibilitarà, sens dubte, una agilitació d'aquell i, per tant, un ràpid coneixement dels fets i la consegüent presa de decisió per part de l'òrgan judicial competent”.⁷⁰

Així mateix, pot tenir lloc un augment de productivitat derivat de l'estalvi del temps de processat, ja que el temps dedicat al desenvolupament de les funcions netament jurídiques pot incrementar-se, en benefici de la qualitat de les decisions judicials.

En aquest punt, com indica PUYOL MONTERO, les TIC poden aportar “un principi d'uniformitat en la interpretació i aplicació de les normes legals entre els diferents òrgans judicials (...) en haver-se facilitat i generalitzat d'una manera certament àmplia l'accés als instruments i mitjans de coneixement”.⁷¹

D'altra banda, assenyalava PASTOR que les aplicacions informàtiques en l'àmbit de l'Administració de Justícia són estris per a “facilitar l'impuls i gestió

⁷⁰ SANZ HEREDERO, José Daniel i GONZÁLEZ GONZÁLEZ, Pedro Alberto: *Breus comentaris a la Instrucció Núm. 2/2003, de 26 de febrer, del Ple del Consell General del Poder Judicial, sobre codi de conducta per a usuaris d'equips i sistemes informàtics al servei de l'Administració de Justícia*, Revista Datos Personales.org, núm. 2, 2003 (disponible en <http://www.datospersonales.org/>).

⁷¹ PUYOL MONTERO, Javier: *Les noves tecnologies en el procediment judicial*, cit., pàg. 308.

processals, controlar la marxa de l'òrgan judicial, determinar l'agenda del jutjat i les intervencions en els processos, elaborar l'estadística, realitzar inventaris periòdics i extreure informació valuosa sobre el funcionament del sistema judicial i del sistema jurídic".⁷²

La majoria dels operadors jurídics i els òrgans judicials utilitzen els ordinadors per elaborar els documents legals, si bé en comptes de mantenir els documents en format digital, els imprimeixen en paper per incorporar-los a l'expedient. En canvi, amb el pas de l'expedient tradicional en suport paper al digital es produeix una reducció del volum de paper, alliberant espai físic a l'arxiu amb el consegüent impacte ecològic, es fomenta la tramitació telemàtica de documents i s'emmagatzemen digitalment de forma ordenada (digitalització d'expedients).

La informatització de processos, la comunicació immediata i l'intercanvi d'informació a nivell intern i extern fan més senzilla la gestió diària, ajuden a un accés ràpid a la informació i promouen la fluïdesa en la cooperació i coordinació entre les diferents Administracions competents, els òrgans judicials i els operadors jurídics. A més, si s'intercanvien telemàticament expedients entre òrgans judicials, s'eviten errors de transcripció pel doble registre que sofreix en aquests moments el procediment en canviar d'instància judicial. En aquest sentit, assenyala REQUERO IBÁÑEZ que "la informatització pot permetre que, amb el respecte pertinent a la independència judicial, els òrgans judicials deixin de ser, en el funcional o operatiu, òrgans aïllats, un arxipèlag de jutjats i tribunals descoordinats".⁷³

A més, la simplificació i accessibilitat en la tramitació dels processos afavoreixen que el ciutadà tingui una relació més directa i senzilla amb l'Administració.

⁷² PASTOR PRIETO, Santos: *Dilació, eficiència i costos. Com ajudar que la imatge de la Justícia es correspongui millor amb la realitat?*, cit., pàg. 124.

⁷³ REQUERO IBÁÑEZ, J.L.: *Noves tecnologies i Administració de Justícia*, cit., pàg. 200.

Una última conseqüència de la implantació de les TIC en la justícia consisteix en el fenomen de l'aparició de noves professions jurídiques com són els denominats *computer forensics*, és a dir, pèrits informàtics que es dediquen a preservar i analitzar les evidències digitals perquè siguin acceptables en un procés legal. Doncs, en paraules de CANO MARTÍNEZ, “es tracta d'un camp d'investigació delicat i formal, on el coneixement tècnic és tan fonamental com el coneixement forense i de tècniques probatòries”.⁷⁴ Encara que, seguint a BAYO i POBLET, “ja no es tracta només dels anomenats «pèrits informàtics», sinó d'equips multidisciplinars que siguin capaços d'oferir a jutges, a fiscals i a advocats la perícia imprescindible en la preparació, instrucció o seguiment de casos complexos”.⁷⁵

5.2. Necessitats per a una efectiva implantació de les TIC

Per a l'efectiva implantació de les TIC en l'Administració de Justícia i treure el màxim partit dels avantatges que poden reportar a la mateixa, es fa precís cobrir certes necessitats.

En aquest sentit, en paraules de CARRASCOSA LÓPEZ, “si la justícia es deixa envair sense més ni més per les noves tecnologies i no les assimila, els desavantatges poden superar als avantatges. La complexitat de l'oficina judicial

⁷⁴ CANO MARTÍNEZ, J. José: *Admissibilitat de l'evidència digital: alguns elements de revisió i anàlisi*, Revista de Dret Informàtic, núm. 61, 2003, pàg. 1 (disponible en <http://www.alfa-redi.org>).

⁷⁵ BAYO, Joaquim i POBLET, Marta: *Cap a una e-justícia? El paper del jutge en la societat del coneixement*, portal de la UOC, 2002, pàg. 2 (disponible en <http://www.uoc.edu>). D'altra banda, segons POBLET, l'accés a la informació judicial *on line* per part dels ciutadans, “incrementaria la qualitat de la justícia com a servei públic, però també podria reduir el paper de l'advocat o procurador com a proveïdors privilegiats d'aquesta informació. Les TIC, en definitiva, incideixen no només en els processos de treball, sinó en els propis rols institucionals dels actors que participen en el procés”. (POBLET BALCELL, Marta: *Administració de Justícia i noves tecnologies: desenvolupaments recents*, cit., pàg. 8).

pot augmentar innecessàriament, i un gran nombre de funcionaris poden veure's desplaçats en el coneixement i ús de les noves tecnologies".⁷⁶

Resulta evident que un primer requisit d'ordre tècnic consisteix en disposar d'un ordinador amb una connexió, el més ràpida possible a Internet i tenir accés al correu electrònic, no solament els òrgans judicials, sinó també la resta d'operadors jurídics i, a la fi, els ciutadans.

Per això, es necessita que es destinin els suficient recursos públics dirigits no solament a l'adquisició i renovació dels equips informàtics o aplicacions informàtiques, sinó també a l'oportuna formació al personal de l'Administració de Justícia per poder utilitzar-los de la millor forma. En aquesta línia, destaca CHAYER que "s'oblida sovint una part clau del «sistema» informàtic, que no és ni la infraestructura de maquinari, ni el programari, sinó els operadors humans del mateix. A l'hora d'invertir, gairebé el cent per cent es dedica a equips i a programes, sent la capacitat la gran oblidada".⁷⁷

Ara bé, per aprofitar bé el potencial que suposen les TIC, es requereixen, a més, canvis organitzatius a l'oficina judicial, que han començat a produir-se amb la reforma de la LOPJ de 2003, així com la planificació deguda i coordinació en la introducció de les TIC. A aquests efectes, com assenyala PUYOL MONTERO, "no n'hi ha prou amb invertir ingents sumes de diners, ni amb això se solucionaran tots els problemes de la nit al matí. És precisa per tant una adequada planificació. Sense ella, s'avançarà molt poc i, sens dubte, a un cost econòmic certament elevat".⁷⁸

Referent a això, s'ha d'indicar que si bé en els últims temps s'estan aprovant diferents plans en aquest àmbit i s'han aprovat les diferents lleis que regulen

⁷⁶ CARRASCOSA LÓPEZ, Valentín: *Administració de Justícia i noves tecnologies*, cit., pàg. 126.

⁷⁷ CHAYER, Héctor Mario: *Capacitació tecnològica per a la gestió judicial*, Revista de Dret Informàtic, núm. 18, 2000, pàg.1 (disponible en <http://www.alfa-redi.org>). En el mateix sentit, vegeu CARRASCOSA LÓPEZ, Valentín: *Administració de Justícia i noves tecnologies*, cit., pàg. 127 a 129.

⁷⁸ PUYOL MONTERO, Javier: *Les noves tecnologies en el procediment judicial*, cit., pàg. 306.

aquest tema de forma parcial, es nota molt la manca d'un marc normatiu únic regulador de l'aplicació de les TIC en l'Administració de Justícia.

A més, per a un ús generalitzat de les TIC en la justícia, és precís que, al seu torn, també socialment i, en especial, a determinats sectors de la població, estigui estès l'ús de les esmentades tecnologies. Referent a això, assenyala PUYOL MONTERO que “la justícia, com part integrant de l'haver social, no pot deslligar-se del conjunt de la societat, dels seus avenços, costums, i fins i tot, si se'm permet l'expressió, de les seves modes. Si la tècnica no està implantada en la societat i la ciutadania no l'accepta com a tal, difícilment l'esmentat element tècnic no constituirà un avenç, i serà incorporat a les funcions judicials”.⁷⁹ Per aquest motiu, es necessiten polítiques públiques per facilitar l'accés al major nombre de ciutadans possibles, a fi de disminuir l'anomenada bretxa digital.

I en connexió amb el punt anterior, també és precís que els usuaris estiguin convençuts de les bondats del sistema, tant a nivell intern com extern, ja que de res no serveix tenir bones aplicacions informàtiques si després no són usades. Respecte al vessant intern de l'Administració de Justícia, l'autor esmentat assenyala que “tampoc pot oblidar-se el caràcter exclusivament conservador que ha mostrat l'Administració de Justícia als canvis i innovacions, que ha determinat el fet que en ella pervisquin costums, usos i actituds passades i abandonades en general per la societat”. I, respecte al vessant extern s'ha d'assenyalar que, en aquesta línia, se situa l'aprovació, el 2003, del Codi de Conducta a què ja ens hem referit anteriorment, que intenta educar, formar i donar suport als usuaris perquè percebin els avantatges de treballar amb aquestes tecnologies i, per tant, s'impliquin en la seva utilització.

Així mateix, es fa patent la necessitat que els sistemes informàtics de les diferents institucions implicades en l'Administració de Justícia siguin compatibles per aconseguir una efectiva interconnexió i intercanvi de dades i

⁷⁹ PUYOL MONTERO, Javier: *Les noves tecnologies en el procediment judicial*, cit., pàg. 298

documents. En efecte, com s'indica en el Pla de Transparència Judicial (apartat 2.1. dels seus instruments), alguns inconvenients detectats en relació amb el sistema d'estadística judicial, però predicables, en general, de tots els àmbits, són "molta dispersió geogràfica, entorns tecnològics heterogenis; i una utilització no homogènia i incompleta dels sistemes per part dels usuaris, que habitualment prevalen la rapidesa en el treball davant la solidesa de la informació que es registra, el que dificulta l'obtenció i informació de qualitat i fiable des del punt de vista de la gestió del servei". És per això que, és necessari "poder garantir la convergència entre els models de dades coexistents, els rangs en els dominis de valors (assumpes, procediments, fases, estats), la convergència tecnològica i encara en major mesura és precís assegurar la gestió del canvi necessari per invertir la tendència actual que prevalgui la rapidesa en el treball davant la solidesa de la informació". Per tant, es necessita d'una exhaustivitat de la informació judicial en l'origen.

D'altra banda, també es requereix que la informació i la realització de tràmits a través d'Internet, siguin accessibles per als òrgans judicials, els operadors jurídics i per als ciutadans, en el marc d'una Administració de Justícia oberta, en línia amb els postulats del *programari* lliure.

També és convenient, d'un costat, l'existència d'òrgans que coordinin el procés d'implantació de les TIC en les diferents Administracions de Justícia, respectant les competències en aquesta matèria, en connexió amb la utilització d'estàndards que facilitin l'intercanvi de documents, com l'XML;⁸⁰ i, d'un altre, la introducció de criteris de qualitat en la realització de totes les actuacions realitzades per mitjans telemàtics i informàtics, per tal de millorar la prestació del servei públic.

⁸⁰ En relació amb la utilització de l'estàndard XML en l'intercanvi de documents judicials, vegeu PALAZZI, Pablo: *Administració de Justícia, Internet i el desenvolupament de l'estàndard XML per a aplicacions legals*, Revista de Dret Informàtic, núm. 48, 2002 (disponible en <http://www.alfa-redi.org>).

6. Alguns aspectes jurídics de la introducció de les TIC en l'Administració de Justícia

Les tecnologies de la informació i la comunicació, com s'ha vist, incideixen en l'Administració de Justícia fonamentalment en quatre camps: l'àmbit documental, l'àmbit registral, l'àmbit operacional i l'àmbit decisonal. Una vegada exposades les principals iniciatives en l'excessivament llarg i dilatat procés institucional d'incorporació de les TIC, convé ara dedicar una major atenció al marc normatiu que ho ha permès, focalitzant l'estudi en alguns dels aspectes jurídics que considerem que són determinants.

L'anàlisi jurídica que es realitza a continuació no pretén, doncs, donar compte de les principals fites en l'evolució de la normativa, exercici que ja s'ha realitzat en un apartat anterior, sinó que la seva intenció és la d'analitzar la resposta normativa a algunes de les qüestions més importants relacionades amb la introducció de les TIC en l'àmbit judicial, així com apuntar altres temes que, malgrat no haver estat expressament contemplats des del punt de vista normatiu, sens dubte, seran claus en el desenvolupament d'aquesta implantació en un futur pròxim.

Encara que suposi avançar una conclusió de l'anàlisi de la normativa que regula aquesta matèria, resulta patent, i així ha estat denunciat per la doctrina, la falta d'un marc jurídic únic dedicat a la regulació de les tecnologies de la informació i la comunicació en l'Administració de Justícia. Dóna la sensació que en aquest camp prevalen les iniciatives institucionals (en ocasions, desproveïdes dels recursos econòmics i personals indispensables per desenvolupar-les) per sobre de les formulacions jurídiques clares i precises, que aportin la necessària seguretat jurídica en un terreny tan necessitat de la mateixa.

6.1. La promoció de l'ús de les TIC

Com ja s'ha assenyalat, el Pacte d'Estat per a la Reforma de la Justícia, en relació amb l'oficina judicial, en el seu apartat 12 assenyalava que serà objecte d'una profunda reforma, modernitzant-la per tal d'oferir una atenció de qualitat als ciutadans. En particular, disposa, en la lletra d) que “es modernitzaran els mètodes de treball. La modernització, informatització i ofimatització de l'Oficina Judicial respondrà a criteris de flexibilitat i realisme. Els serveis comuns aprofitaran millor els recursos, uniformaran tasques i optimitzaran les bases de dades. S'introduiran tècniques de gestió de personal i de tasques. S'implantarà de manera generalitzada l'ús de les noves tecnologies i es milloraran els mitjans materials disposats a aquesta finalitat”.

Fruit del Pacte d'Estat per a la Reforma de la Justícia, com també s'ha vist, s'aprova la Carta de Drets dels Ciutadans davant de la Justícia, que es materialitza en una proposició no de llei aprovada pel Ple del Congrés dels Diputats per unanimitat, el 16 d'abril de 2002. En la mateixa es recull un apartat titulat “una justícia àgil i tecnològicament avançada”, en el qual, d'un costat, es reconeix el dret del ciutadà a una tramitació àgil dels assumptes que li afectin i a què no se li exigeixi l'aportació d'aquells documents en poder de l'Administració, llevat de que així ho requereixin les lleis processals (apartat 19). I d'un altre, recull el dret del ciutadà a comunicar-se amb l'Administració de Justícia mitjançant el correu electrònic, videoconferència, així com a través d'altres mitjans telemàtics d'acord amb el previst en les lleis processals (apartat 20).

En relació amb aquest últim punt, la Carta preveu que els poders públics impulsaran l'ús dels mitjans esmentats en el desenvolupament de l'activitat de l'Administració de Justícia, així com en la relació d'aquesta amb els ciutadans; mentre reconeix la plena validesa i eficàcia dels documents emesos pels òrgans de l'Administració de Justícia i els ciutadans a través de mitjans electrònics i telemàtics, sempre que quedi constància de la seva integritat i autenticitat, conforme als requisits exigits en les lleis.

En aquest sentit, la Llei Orgànica 19/2003, de 23 de desembre, reforma de nou la LOPJ, com hem vist, per tal de plasmar alguns dels acords subscrits en el Pacte d'Estat per a la Reforma de la Justícia. Ja hem assenyalat que en aquesta reforma s'aborden aspectes organitzatius i s'introdueix un nou concepte d'oficina judicial, que desenvolupa la seva tasca amb una major agilitat i eficàcia i amb una nova distribució de funcions i competències, que permeten desenvolupar un servei públic eficient i amb les necessàries garanties per al ciutadà, que, en definitiva, són els destinataris de la mateixa. Per a això se separa la funció jurisdiccional, exercida per Jutges i Magistrats, d'aquelles altres activitats processals que serveixen com a instrument i suport material a la realització d'aquestes funcions jurisdiccionals.

Peça clau en aquest disseny és el Secretari Judicial. Quant a les seves funcions, l'art. 553.1 LOPJ disposa que "quan s'utilitzin mitjans tècnics d'enregistrament o reproducció, el secretari judicial garantirà l'autenticitat i integritat del gravat o reproduït". Així mateix, l'art. 454.5 LOPJ assenjala que "el Secretari Judicial ha de promoure l'ús dels mitjans tècnics, audiovisuals i informàtics amb què compti la unitat on presta els seus serveis".

Doncs bé, aquest és el marc normatiu que recull l'impuls o promoció de les TIC en l'àmbit de la justícia. S'ha de plantejar ara quines conseqüències jurídiques es deriven d'aquestes disposicions normatives. Es tracta de realitzar un exercici similar al que es pot efectuar en relació amb el valor jurídic de l'art. 45.1 de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú, o bé amb l'art. 96.1 de la Llei 58/2003, de 17 de desembre, General Tributària.

És evident que aquests preceptes recullen la preocupació del legislador que l'Administració no quedi al marge dels avenços tecnològics, ja que l'aparició, avenç i difusió de les tecnologies de la informació i la comunicació en la nostra societat han suposat notables transformacions en tots els àmbits de l'activitat humana; i l'Administració de Justícia no constitueix cap excepció. L'Administració pública, en general, i la de Justícia, en particular, no pot mantenir-se en un procés prestador de serveis que per la seva no adequació

amb els temps i, per tant, per la seva desconexió amb l'àmbit social en el qual s'insereix, obligui els ciutadans a relacionar-se amb ella en forma diferent a com ho fa amb la resta d'operadors socials.

D'aquí la necessitat de la incorporació d'aquestes tecnologies no solament en l'àmbit intern de l'Administració, sinó també en l'esfera de les seves relacions amb els ciutadans i els seus representants. Com assenyala VALERO, "si l'Administració pública visqués d'esquena als instruments que ofereix la tècnica i que constitueixen una eina d'ús comú en les relacions socials correria el risc de quedar ancorada en l'edat de pedra tecnològica, desfasament que no solament es projectaria sobre la dinàmica interna de l'activitat administrativa sinó que, sobretot, dificultaria les relacions amb els subjectes i entitats sobre els quals exerceix les seves competències".⁸¹

Ara bé, es poden realitzar una sèrie d'observacions sobre la redacció de les disposicions de la Carta de Drets i de la LOPJ que hem esmentat. En primer lloc, l'objecte d'aquestes normes consisteix, simplement, en promoure la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació, que es materialitza en una obligació positiva de fer per part de l'Administració de Justícia. Tanmateix, no conté el mandat d'incorporar de forma directa en la seva activitat i en les relacions amb els ciutadans aquestes tècniques; si bé és cert que, per a una implementació de les mateixes, un primer pas consisteix en la promoció de la seva utilització.

En segon lloc, es tracta d'unes normes que estableixen un deure configurat de forma genèrica, ja que no es concreta, d'un costat, la intensitat quantitativa amb què s'ha de complir ni, d'un altre, la seva intensitat qualitativa. Intensitat l'apreciació de la qual pot variar considerablement d'una Administració a una altra, en funció, per exemple, del nombre de ciutadans sobre qui exerceixin les seves competències, del volum de litigiositat o del personal del que disposin.

⁸¹ VALERO TORRIJOS, J.: *El règim jurídic de l'e-Administració*, Comares, Granada, 2004, pàg. 5 i 6.

Per tant, l'efectiva implantació de les tecnologies de la informació i comunicació en aquest àmbit pot dependre, a la pràctica, de diversos factors d'índole variada. Segons l'opinió de VALERO, deixant de costat les barreres psicològiques, culturals i formatives, un primer factor que pot condicionar la promoció d'aquestes tècniques és de caràcter pressupostari; en segon lloc, poden influir les diferents característiques de les Administracions; i, en últim lloc, pot dependre també de l'activitat a què s'hagin d'aplicar.⁸²

La tercera de les observacions que és precís realitzar ha de veure amb la relació existent entre la informatització interna de l'Administració de Justícia i la informatització externa o de relació amb els ciutadans i els seus representants. Així, convé posar en relleu que on menors obstacles (de tipus pressupostari, tecnològic o de reticència en la seva efectivitat) poden existir en la introducció de les tecnologies de la informació i la comunicació és en el nivell intern o organitzatiu de l'Administració de Justícia. En canvi, en les relacions externes amb els ciutadans és on arrelen les majors dificultats. D'altra banda, no s'ha d'oblidar que la informatització i modernització interna de l'Administració de Justícia constitueix el primer pas per a la seva traspolació a les relacions amb els ciutadans.

La quarta de les observacions que convé realitzar és que, al marge de l'esforç de l'Administració de Justícia en promoure les tecnologies de la informació i la comunicació, amb intensitat major o menor, és precís un ús social generalitzat de tals tècniques, perquè l'operador jurídic es decideixi a emprar-les. En els últims temps, s'ha constatat un augment considerable i progressiu dels ciutadans que les utilitzen en la seva vida diària, si bé el percentatge respecte del nombre total de ciutadans encara, en l'actualitat, és reduït.

I l'última observació que, al nostre parer, es pot realitzar respecte de les esmentades disposicions de la Carta de Drets i de la LOPJ consisteix a determinar si el deure que s'imposa a l'Administració de Justícia i als Secretaris Judicials està configurat, alhora, com un dret dels ciutadans a exigir

⁸² VALERO TORRIJOS, J.: *El règim jurídic de l'e-Administració*, cit., pàgs.11 i 12.

l'esmentada promoció i utilització efectiva de les tecnologies de la informació i la comunicació en les seves relacions amb l'Administració de Justícia. La resposta, segons la nostra opinió, ha de ser negativa, ja que no determinen de forma clara un dret subjectiu del ciutadà a exigir la incorporació de tals tècniques en la relació amb l'Administració de Justícia, ja que no s'associa cap sanció a l'incompliment de l'esmentat deure per part de l'Administració de Justícia o per part del Secretari Judicial. I per això, davant d'un incompliment d'aquest deure de promoció de les TIC, no sembla possible que els ciutadans puguin exigir i obtenir el seu compliment.

6.2. El caràcter voluntari o obligatori de la via telemàtica

D'acord amb el que preveu l'art. 230.1 de la Llei Orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del Poder Judicial, "els jutjats i Tribunals podran utilitzar qualssevol mitjans tècnics, electrònics, informàtics i telemàtics, per al desenvolupament de la seva activitat i exercici de les seves funcions, amb les limitacions que la utilització d'aquests mitjans estableix la Llei Orgànica 5/1992, de 29 d'octubre, i altres lleis que resultin d'aplicació." I l'apartat 4 del mateix article 230 LOPJ estableix que "les persones que demandin la tutela judicial dels seus drets i interessos podran relacionar-se amb l'Administració de Justícia a través dels mitjans tècnics a què es refereix l'apartat primer quan siguin compatibles amb els què disposin els Jutjats i Tribunals i es respectin les garanties i requisits previstos en el procediment que es tracti".

De la dicció literal de l'art. 230 LOPJ, es dedueix que la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació en la relació entre els Jutjats i Tribunals i els ciutadans i els seus representants constitueix una possibilitat a l'abast d'aquests últims, això és, la seva utilització és de caràcter potestatiu i a qui correspon la seva concreta elecció és a les persones que demandin la tutela judicial dels seus drets, no a l'Administració de Justícia. Tanmateix, l'esmentat precepte tampoc no prohibeix que s'imposi el caràcter obligatori de la via telemàtica a determinats ciutadans en algun cas concret.

En aquest sentit, en l'àmbit tributari, el mitjà informàtic és obligatori en algun supòsit que afecta a un número limitat d'obligats tributaris i a determinats tributs, com, per exemple, respecte de les grans empreses.⁸³ En aquests supòsits, donades les característiques d'aquests obligats tributaris i el volum de les seves actuacions davant de l'Administració, s'ha optat per imposar-los el mitjà informàtic o telemàtic, per tal d'aconseguir dotar de major celeritat a la tramitació dels procediments i per aconseguir una Administració més eficient.

No obstant això, pot mantenir-se que la regla general, com s'ha dit, és la de llibertat d'elecció del mitjà per part de l'obligat tributari. I no sembla previsible que la imposició del mitjà informàtic o telemàtic es vagi a estendre a la resta d'obligats tributaris, mentre el grau d'implantació de les tecnologies de la informació i la comunicació en la societat no sigui molt més elevat que l'actual.

El caràcter voluntari de l'ús de la via telemàtica en les relacions de l'obligat tributari amb l'Administració ve recollit a l'art. 6 de la Resolució de 23 de juliol de 2002, de la Presidència de l'Agència Estatal d'Administració Tributària, per la qual es creen registres telemàtics. Segons aquest precepte, "llevat en els supòsits establerts conforme a la Llei, en cap cas no tindrà caràcter forçós la corresponent presentació de declaracions, sol·licituds, escrits o comunicacions per mitjà dels registres telemàtics creats. La utilització del mateix no implicarà cap tracte discriminatori en la tramitació i resolució dels procediments".⁸⁴

Però, no solament en matèria tributària es produeix, en certs casos, l'esmentada imposició del mitjà informàtic, sinó que també s'observa aquest

⁸³ Així es preveu per a les grans empreses en matèria de retencions i ingressos a compte de l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques i per a les autoliquidacions mensuals de l'Impost sobre el Valor Afegit, en les Ordres del Ministeri d'Economia i Hisenda de 20 de gener de 1999, de 22 de febrer de 1999 i de 30 de juliol de 1999. L'habilitació legal es troba en la Disposició final cinquena de la Llei 66/1997, de 30 de desembre, de Mesures Fiscals, Administratives i de l'Ordre Social.

⁸⁴ En el mateix sentit, vegeu, en l'àmbit de l'Administració General de l'Estat, l'art. 16.1 del RD 209/2003, de 21 de febrer, pel qual es regulen els registres i les notificacions telemàtiques, així com la utilització de mitjans telemàtics per a la substitució de l'aportació de certificats pels ciutadans. El precepte esmentat assenyalava que la presentació de sol·licituds, escrits i comunicacions en registres telemàtics "tindrà caràcter voluntari per als interessats, sent alternativa a la utilització dels llocs assenyalats a l'art. 38.4 de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú, amb l'excepció dels supòsits contemplats en una norma amb rang de llei".

fenomen en l'àmbit de la Seguretat Social,⁸⁵ així com en l'àmbit administratiu general, en el qual la Disposició Addicional divuitena de la LRJPAC⁸⁶ disposa que les sol·licituds, comunicacions i documentació addicional que determinats subjectes dirigeixin a l'Administració estatal hauran de presentar-se necessàriament a través de mitjans telemàtics, en els supòsits i amb els límits que s'estableixin a través d'una Ordre dictada pel Ministre competent. Aquests subjectes són les empreses de més de cent treballadors, les qualificades com a gran empresa a efectes de l'Impost sobre el Valor Afegit, les institucions o entitats de Dret públic i les persones físiques, organitzacions o associacions pertanyents a sectors o col·lectius que utilitzin aquestes tècniques en el desenvolupament de la seva activitat normal.

Segons el parer de VALERO, només és possible imposar la via telemàtica com a mitjà exclusiu de relació amb l'Administració a través d'una actuació legislativa, "ja que pot determinar la impossibilitat d'exercir els drets o, en el seu cas, complir amb els deures imposats per l'ordenació quan l'administrat manqui dels mitjans tècnics adequats". A més, considera aquest autor que la decisió legal s'ha de basar en la constatació prèvia que es donen les condicions necessàries en el col·lectiu destinatari de la imposició perquè efectivament la mesura resulti factible en el seu compliment. Així es respecta el mandat de l'art. 3.2 LRJPAC, segons el qual l'actuació de les Administracions ha d'estar regida pel principi de servei als ciutadans, "de manera que una decisió que prescindís substancialment de les possibilitats tècniques d'aquests últims difícilment seria admissible des d'aquesta perspectiva."

Tanmateix, indica l'autor esmentat que la conseqüència seria diferent quan "el subjecte obligat a comunicar-se telemàticament amb l'Administració Pública, més enllà de la situació d'administrat, ostenti una posició jurídica qualificada per la seva posició de col·laborador habitual d'aquella a l'exercici de les seves competències. En aquest cas, l'entitat o persona jurídica assumeix

⁸⁵ Vegeu, entre altres, l'Ordre del Ministeri de Treball de 3 d'abril de 1995.

⁸⁶ Introduïda per la Llei 24/2001, de 27 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social.

voluntàriament l'esmentada condició amb base en el benefici o els avantatges que li pot reportar, de manera que, en tractar-se d'una opció lliure, està acceptant igualment les condicions de caràcter tècnic que pugui exigir-li la respectiva Administració com a responsable final de l'activitat realitzada".⁸⁷

Referent a això, com ja s'ha assenyalat, el Pacte d'Estat per la Reforma de la Justícia pretenia un cert grau d'obligatorietat de la via telemàtica, però, desafortunadament, no va prosperar tal iniciativa. En efecte, en relació amb l'oficina judicial, en el seu apartat 12, assenjala que serà objecte d'una profunda reforma, modernitzant-la en nom d'oferir una atenció de qualitat als ciutadans. En particular, disposa, en la lletra d) que "es modernitzaran els mètodes de treball (...), s'implantarà de manera generalitzada l'ús de les noves tecnologies i es milloraran els mitjans materials disposats a aquesta finalitat". A més, afegeix que "es modificarà l'art. 230 de la Llei Orgànica del Poder Judicial passant de la «possibilitat» d'ús dels mitjans informàtics i telemàtics a la «obligatorietat» de la implantació i ús d'aquests sistemes a tots els Òrgans jurisdiccionals i entre qui professionalment es relacionen amb l'Administració de Justícia". No obstant això, aquesta previsió, finalment, no es va veure complerta en la reforma de la LOPJ operada per la Llei Orgànica 19/2003, de 23 de desembre.

Una qüestió que afecta aquesta matèria consisteix a determinar si l'esmentada llibertat d'elecció del mitjà per part del ciutadà es produeix en qualsevol cas. És a dir, si el ciutadà té dret a escollir el mitjà informàtic per relacionar-se amb l'Administració sempre que el desitgi, i, com a conseqüència, si existeix un deure per part de l'Administració de Justícia de posar a la seva disposició les possibilitats tècniques necessàries per permetre aquesta via de comunicació.

Igual com s'ha comentat anteriorment, la resposta, segons la nostra opinió, ha de ser negativa, ja que no s'ha d'oblidar el caràcter discrecional de la implantació dels mitjans informàtics i telemàtics en l'activitat judicial. Per tant, perquè el ciutadà pugui elegir el mitjà informàtic en les seves relacions amb

⁸⁷ VALERO TORRIJOS, J.: *El règim jurídic de l'e-Administració*, cit., pàg. 34 a 42.

l'Administració de Justícia, aquesta possibilitat ha de venir reconeguda en la corresponent normativa. Si aquest reconeixement normatiu no existeix, el ciutadà no pot escollir aquest mitjà informàtic en les seves relacions amb l'Administració de Justícia, ja que és necessari el seu reconeixement normatiu, com diu l'art. 230.4 LOPJ, en determinar el respecte de "les garanties i requisits previstos en el procediment que es tracti".

Ara bé, és defensable *de lege ferenda*, l'establiment de l'obligatorietat de la via telemàtica en les relacions dels ciutadans amb l'Administració de Justícia. No només dels seus representants, que plantejaria menys problemes, com hem comentat, sinó de la generalitat dels ciutadans. Un canvi legislatiu en aquest sentit només és qüestió de temps. El temps que passi en una major generalització de l'ús de les TIC pel conjunt de la població. Encara així, quan aquesta reforma es dugui a terme s'haurà de preveure que l'Administració de Justícia posi tots els mitjans necessaris a l'abast dels ciutadans que no utilitzin aquestes tecnologies. Els esmentats mitjans poden passar per la digitalització i compulsa d'ofici dels documents en paper que formin part de qualsevol procés judicial.

6.3. La validesa jurídica del document electrònic

D'acord amb l'art. 230.2 LOPJ, "els documents emesos pels mitjans anteriors (electrònics, informàtics i telemàtics), qualsevol que sigui el seu suport, gaudiran de la validesa i eficàcia d'un document original sempre que quedi garantida la seva autenticitat, integritat i el compliment dels requisits exigits per les lleis processals".

En relació amb la validesa dels documents electrònics, la doctrina s'ha plantejat la conveniència de l'existència d'una regulació específica en aquesta matèria, al marge de la regulació comuna existent, donada la particularitat del suport electrònic i per les disfuncions que, en cas contrari, podria crear. No obstant això, malgrat que, donades les peculiaritats del suport electrònic, sigui precís en algun aspecte concret aprovar una regulació pròpia, és defensable

l'aplicació de la normativa comuna relativa als documents per evitar disparitats.⁸⁸

La jurisprudència també ha anat admetent la validesa dels documents en suports diferents del paper (STS de 5 de juliol de 1984, de 5 de febrer de 1988, de 31 de maig de 1993, i de 3 de novembre de 1997, entre altres). Com adverteix la STS de 30 de novembre de 1981, “si bé és cert que tradicionalment el concepte de document s’ha vingut identificant amb un escrit, és a dir, com a un objecte o instrument en el qual queda plasmat un fet que s’exterioritza mitjançant signes materials i permanents del llenguatge..., això no és obstacle perquè existeixin en l’actualitat altres objectes que, sense tenir aquesta condició, puguin fer prova fidedigna d’aquells i que, per analogia, puguin equiparar-se als mateixos”.⁸⁹

En relació amb la redacció de l’esmentat art. 230.2 LOPJ, cal tenir present, en primer lloc, que sorprèn l’ús que es fa del terme “original”, ja que, quan es tracta de documents informàtics, no té sentit parlar de còpies i originals, ja que tant el document originalment generat com el seu duplicat són idèntics.

D'altra banda, el legislador equipara els documents en suport electrònic, informàtic o telemàtic, quan no són termes coincidents, especialment des del punt de vista del diferent grau de satisfacció de les exigències d'autenticitat, integritat i conservació. Com encertadament posa de relleu DAVARA, mentre que la informàtica, a diferència de l'electrònica, fa referència al tractament automàtic de la informació, la telemàtica implica la comunicació entre equips informàtics diferents.⁹⁰ Tanmateix, com apunta VALERO, “en realitat, només es pot parlar de documents administratius informàtics perquè els mitjans

⁸⁸ Posicions divergents en aquest tema poden veure's en VALERO TORRIJOS, J.: *El règim jurídic de la 3-Administració*, cit., pàg. 20 i 21.

⁸⁹ Vegeu un estudi de l'evolució del concepte de document en la jurisprudència des de la seva inicial configuració com a escrit fins a les modalitats més actuals en CERVELLÓ GRANDE, J.M. i FERNÁNDEZ, Ignacio: *La prova i el document electrònic*, en “Dret d'Internet. Contractació electrònica i firma digital”, Aranzadi, Pamplona, 2000, pàg. 385 i ss.

⁹⁰ DAVARA RODRÍGUEZ, Miguel Àngel: *El document electrònic en la vigent Llei de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú*, Revista d'Administració Pública, núm. 131, 1993, pàg. 457; i en *Manual de Dret Informàtic*, cit., pàg. 424 i 425.

telemàtics no es refereixen a un suport tècnic pròpiament dit sinó que, al contrari, al·ludeixen a la transmissió a distància d'aquells actes prèviament digitalitzats o informatitzats".⁹¹

Malgrat les encertades precisions efectuades per la doctrina esmentada, el cert és que el legislador utilitza amb freqüència aquesta terminologia, que ha acabat imposant-se en aquest àmbit. Per tant, pot parlar-se de document electrònic, segons la nostra opinió, com a l'instrument mitjançant el qual s'expressen conceptes, idees o voluntats, utilitzant per a això com a suport els mitjans informàtics i les telecomunicacions.⁹²

Quant als concrets requisits que es recullen a l'art. 230.2 LOPJ, es tracta d'unes exigències que es deuen a les peculiaritats del suport informàtic i que no es preveuen, almenys de forma expressa, respecte dels documents emesos en qualsevol altre suport, com pot ser el paper, encara que, evidentment, s'han de respectar també en aquest tipus de suport.

El primer dels requisits, relatiu a la validesa de l'acte, és que s'ha de garantir l'autenticitat del document, això és, s'ha d'assegurar la identitat de l'òrgan administratiu que el va emetre i la vinculació de la seva autoria amb el contingut de l'acte. Aquesta exigència pot salvaguardar-se mitjançant l'ús de la signatura electrònica.⁹³

El segon requisit consisteix a garantir la integritat del document, en ordre a impedir futures manipulacions de l'acte dictat no autoritzades. Així mateix, mitjançant l'ús de la signatura electrònica es pot donar compliment a aquesta nova exigència.

⁹¹ És més, per a aquest autor, "la naturalesa informàtica dels documents només pot afirmar-se d'aquells que es conservin en l'esmentat suport, per la qual cosa no es podria englobar dins d'aquesta categoria els que havent estat generats a través d'una aplicació informàtica, es recullin posteriorment en un altre format, tal com succeeix singularment amb els documents impresos i firmats manualment. (VALERO TORRIJOS, J.: *El règim jurídic de la e-Administració*, cit., pàg. 23).

⁹² Vegeu el concepte de document electrònic en OLIVER CUELLO, Rafael: *Tributació del comerç electrònic*, Tirant lo Blanch, València, 1999, pàg. 101.

⁹³ Vegeu, sobre això, la Llei 59/2003, de 19 de desembre, de Signatura Electrònica, especialment el seu art. 4, titulat "Ús de la signatura electrònica en l'àmbit de les Administracions Públiques".

Per acabar amb el comentari d'aquest precepte, convé fer referència a la novetat introduïda per la LGT en relació amb la LRJPAC i amb la LOPJ, relativa a la validesa jurídica de "les imatges electròniques dels documents originals o les seves còpies".⁹⁴ Es tracta d'una mesura positiva, al nostre parer, que atorga cobertura normativa, per exemple, a l'arxiu informàtic de les imatges dels justificants de recepció, de manera que si un tribunal demanés còpia del mateix, podria facilitar-se la imatge arxivada amb la mateixa validesa que si es compulsés la fotocòpia del justificant de recepció original.

Finalment, convé realitzar una breu referència a la regulació del document electrònic en la Llei d'Enjudiciament Civil. Durant la vigència de l'antiga Llei d'Enjudiciament Civil, l'admissibilitat dels suports electrònics com a prova era, una vegada superades certes vacil·lacions, unànimement acceptada per la doctrina i per la jurisprudència. La conclusió oposada hauria xocat frontalment amb el dret a la prova constitucionalitzada a l'article 24.2 la CE.

Respecte al mitjà probatori conforme al qual s'havien d'introduir en el procés, la jurisprudència i la major part de la doctrina van acabar decantant-se per la via de la prova documental. Una altra part de la doctrina i alguna jurisprudència, en canvi, mantenien que la via o canal adequat per portar aquests suports al procés era el reconeixement judicial.

El legislador, conscient de la progressiva importància que adquireixen els suports electrònics en el tràfic jurídic, va decidir aclarir definitivament aquesta qüestió en la Llei 1/2000, de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil. I ho va fer, sorprenentment, configurant un mitjà probatori *ad hoc* (arts. 299.2 i 384 LEC), sense prendre partit, doncs, a favor de cap de les dues postures abans exposades. Per tant, segons aquest qüestionable criteri, els suports electrònics o (per seguir la terminologia comuna) documents electrònics no són

⁹⁴ En relació amb aquest assumpte, vegeu la Resolució de 16 d'abril de 2004, de la Direcció General de l'Agència Estatal d'Administració Tributària, per la que es regula la generació i arxiu de documents electrònics a partir de documents en suport paper, l'emissió de còpies en paper dels esmentats documents electrònics i s'aproven els programes i aplicacions a utilitzar.

“documento” respecte a la prova, sense perjudici de la qual el seu règim probatori s’identifiqui amb el dels documents en molts aspectes.

L’article 384 de la LEC regula la prova mitjançant suports informàtics i els denomina “instruments” que permetin arxivar, que conèixer o que reproduir dades rellevants per al procés. En efecte, estableix l’esmentat precepte: “1. Els instruments que permetin arxivar, conèixer o reproduir paraules, dades, xifres i operacions matemàtiques dutes a terme amb finalitats comptables o d’una altra classe, que, per ser rellevants per al procés, hagin estat admesos com a prova, seran examinats pel tribunal pels mitjans que la part proponent aporti o que el tribunal disposi utilitzar i de manera que les altres parts del procés puguin, amb idèntic coneixement que el tribunal, al·legar i proposar el que al seu dret convingui”.

Estableix, per la seva part, l’apartat 2 d’aquest article que “serà d’aplicació als instruments previstos en l’apartat anterior el que disposa l’apartat 2 de l’article 382. La documentació en les actuacions judicials es farà de la manera més apropiada per a la naturalesa de l’instrument”, sota la fe del Secretari Judicial, que, en el seu cas, adoptarà també les mesures de custòdia que resultin necessàries”. I finalitza l’apartat 3 determinant que “el tribunal valorarà els instruments a què es refereix l’apartat primer d’aquest article conforme a les regles de sana crítica aplicables a aquells segons la seva naturalesa”.

Respecte al règim d’aportació, la Llei els equipara al document (arts. 265 i següents LEC); és a dir, s’han d’aportar juntament amb la demanda i la seva contestació o, per excepció, en altres moments processals posteriors (arts. 265.2, 3, 4; 270 i 271 LEC).

L’article 384 LEC no ha volgut fer a aquest mitjà de prova objecte d’una valoració taxada o legal, sinó que deixa la seva ponderació a la lliure, encara que no és per això arbitrària, apreciació de l’òrgan judicial (el tribunal valorarà els instruments a què es refereix l’apartat primer d’aquest article conforme a les regles de la sana crítica que els resultin aplicables segons la seva naturalesa).

Afortunadament, tot aquest tractament probatori dels suports electrònics ha estat abandonat en la Llei 34/2002, d'11 de juliol, de Serveis de la Societat de la Informació i de Comerç Electrònic, ja que el seu article 24.2 disposa el següent: “en tot cas, el suport electrònic en el qual consti un contracte celebrat per via electrònica serà admissible en judici com a prova documental”.

En poques paraules, doncs, el legislador ha volgut introduir (en aquesta ocasió, encertadament), respecte dels contractes conclusos en suport electrònic, una excepció al règim probatori general de la LEC que, com s'ha vist, cataloga els “instruments” que ara ens ocupen com un mitjà probatori particular o *sui generis*, diferent dels documents.

Aquesta desviació conscient del règim general de la LEC també s'ha plasmat en els apartats cinquè, sisè, setè i vuitè de l'article 3 de la Llei 59/2003, de 19 de desembre, de Signatura Electrònica. En efecte, el redactat de l'apartat cinquè de l'article 3 de la Llei de Signatura Electrònica disposa que “es considera document electrònic aquell que s'hagi redactat en un suport electrònic que incorpori dades que hagin estat firmades electrònicament”. I l'incís primer de l'apartat vuitè de l'article 3 d'aquesta mateixa norma indica que “el suport en el qual es trobin les dades firmades electrònicament serà admissible com a prova documental en judici”.

Més concretament, el legislador aclareix en l'apartat sisè del mateix article que el document electrònic pot ser de diverses classes: públics, privats i administratius. D'altra banda, l'article 6.1 de la mateixa equiparació en definir certificat com a “document signat electrònicament per un prestador de serveis de certificació”.

6.4. La identificació de l'òrgan i la informàtica decisional

L'art. 230.3 LOPJ estableix que “els processos que es tramitin amb suport informàtic garantiran la identificació i l'exercici de la funció jurisdiccional per l'òrgan que l'exerceix, així com la confidencialitat, privacitat i seguretat de les dades de caràcter personal que continguin en els termes que estableixi la Llei”.

En relació amb aquesta matèria, és summament interessant analitzar el precepte que, en l'àmbit tributari, es dedica a aquesta qüestió. D'acord amb el que contempla l'art. 96.3 LGT, "els procediments i actuacions en els que s'utilitzin tècniques i mitjans electrònics, informàtics i telemàtics garantirán la identificació de l'Administració tributària actuant i l'exercici de la seva competència. A més, quan l'Administració tributària actuï de forma automatitzada es garantirà la identificació dels òrgans competents per a la programació i supervisió del sistema d'informació i dels òrgans competents per resoldre els recursos que puguin interposar-se".

En aquest precepte, a diferència del que estableix l'art. 45.3 LRJPAC i l'art. 230.3 LOPJ, es realitza una menció específica de "l'actuació de forma automatitzada" de l'Administració tributària. És a dir, s'està contemplant el fenomen de la informàtica decisional o, el que és el mateix, la substitució de la intel·ligència humana per la intel·ligència artificial (una aplicació informàtica) a la presa de decisions tributàries. Fenomen que ja ve sent aplicat des de fa temps en altres àmbits privats, com, per exemple, en les operacions borsàries de transmissió de valors als mercats secundaris.

De manera que, en aquells procediments i actuacions que utilitzin els mitjans informàtics i telemàtics com a simple instrument de gestió o de comunicació de les parts, però en els quals aquestes tècniques no hagin exercit un paper decisional, s'ha d'identificar l'Administració tributària actuant i l'exercici de la seva competència, sense especificar necessàriament un òrgan. Per exemple, el rebut de la presentació telemàtica d'una declaració tributària l'expedeix l'Agència Estatal d'Administració Tributària, sense especificar un òrgan concret de la mateixa.

Ara bé, en aquells procediments o actuacions que s'hagin desenvolupat de forma automatitzada per part de l'Administració tributària, és a dir, quan s'ha emprat un programa informàtic per a la presa de decisions, no n'hi ha prou amb identificar a l'Administració tributària actuant i l'exercici de la seva competència, sinó que, a més, s'ha d'identificar a l'òrgan competent per a la programació i supervisió del sistema d'informació, així com a l'òrgan competent per resoldre

els recursos que puguin interposar-se. Per exemple, la resolució dels ajornaments de menor quantia.⁹⁵

Per tant, aquí no es tracta simplement de tramitar un procediment administratiu per mitjans telemàtics, sinó que es fa un pas més enllà, ja que les possibilitats de les tecnologies de la informació i la comunicació són àmplies, permetent que la resolució de l'esmentat procediment sigui adoptada per una aplicació informàtica. El qual mereix un judici positiu, ja que s'han d'aprofitar totes les possibilitats que ofereixen aquest tipus de tecnologies i, si pot tramitar-se de forma pràcticament total un procediment per mitjans telemàtics, no hi ha d'haver inconvenient en admetre que la resolució del mateix s'efectuï una aplicació informàtica. D'aquesta manera, la celeritat a la presa de decisions és considerable, per la qual cosa, segons la nostra opinió, és previsible que en un futur immediat augmentin els supòsits d'aplicació de la informàtica decisonal en l'Administració tributària. Ara bé, és important establir les garanties i els límits que han d'envoltar a aquest tipus d'actuacions.

En aquest sentit, aquest tema, com assenyala VALERO,⁹⁶ pot posar en tela de judici la teoria administrativa de l'òrgan, ja que, segons preveu l'art. 53.1 LRJPAC, el fet que els actes administratius estiguin dictats per l'òrgan competent es converteix en requisit de validesa dels mateixos.⁹⁷ És per això

⁹⁵ Vegeu, en relació amb aquest tema, els comentaris efectuats en VV.AA.: *Guia de la Llei General Tributària*, Ciss, València, 2004. Aquests autors citen alguns exemples més d'aplicació de la informàtica decisonal en l'àmbit tributari: l'aixecament duaner en el cas de mercaderies classificades al canal verd i alguns supòsits de diligències d'embargaments de comptes bancaris. A més, assenyalen aquests autors, en relació amb el deure d'identificar tant a l'òrgan competent per a la programació i supervisió del sistema d'informació com a l'òrgan competent per a resoldre els recursos, que "ambdós òrgans no tenen perquè ser coincidents, de tal manera que seria possible que la competència dels òrgans de programació fos de caràcter general, mentre que la dels encarregats de la resolució dels possibles recursos que s'interposessin fos perifèrica. Per exemple, en el supòsit d'aplicació d'aquests procediments a la concessió d'ajornaments i fraccionaments de deutes de petita quantia, un recurs de reposició contra la denegació d'un ajornament de menor quantia podria ser resolt per l'Administrador o pel Cap de la Dependència de Recaptació competent segons el domicili fiscal del sol·licitant".

⁹⁶ VALERO TORRIJOS, J.: *El règim jurídic de l'e-Administració*, cit., pàg. 28.

⁹⁷ Sobre això, assenyala SANTAMARÍA que "la estructura primària i tangible de l'òrgan es troba en el seu titular: això és, en la persona física a qui es confereix l'exercici d'un determinat feix de funcions públiques, que constitueixen el patrimoni competencial d'aquell", però és "l'atorgament de la titularitat d'aquestes funcions el que posa en marxa el mecanisme de la imputació: la voluntat i els actes de l'esmentada persona es converteixen en voluntat i actes de

que, quan és una aplicació informàtica exclusivament qui decideix, és a dir, qui dicta un acte administratiu, afecta la validesa del propi acte? Les posicions doctrinals estan trobades sobre això.

Entén PARADA que la resposta a aquest interrogant ha de ser negativa ja que “els actes administratius són manifestacions de voluntat i les màquines, en no tenir-la, manquen de la possibilitat de produir actes jurídics i el que reflecteixen no és més que el resultat de les dades i programes que s’introdueixen en elles, per la qual cosa la producció jurídica continua estant referida als funcionaris i a autoritats que se serveixen d’aquelles”.⁹⁸

Si bé és veritat que les aplicacions informàtiques manquen de voluntat pròpia, ja que són el resultat de dades i programes, això no obsta per considerar vàlids els actes produïts d’aquesta manera, respectant els requisits que exigeix l’art. 96.3 LGT relatiu a la identificació dels òrgans competents per a la programació i supervisió del sistema d’informació i, d’altra banda, dels òrgans competents per resoldre els recursos que puguin interposar-se, per garantir el dret a la defensa dels obligats tributaris.⁹⁹ Doncs és possible entendre la imputació de l’acte dictat als òrgans competents per a la programació i supervisió del funcionament dels sistemes d’informació emprats.

En l’àmbit de l’Administració de Justícia, es refereix a aquest assumpte de la informàtica decisional el Llibre Verd de l’Administració de Justícia, al capítol dedicat a les tecnologies de la informació i les comunicacions. En efecte, en l’apartat 4, relatiu a les eines de suport a la decisió judicial, s’indica que les TIC poden facilitar l’estandardització de processos utilitzats pels tribunals, segons

l’ens públic en la mesura que desenvolupa les funcions que ha estat investit”. (SANTAMARÍA PASTOR, J.A.: *La teoria de l’òrgan administratiu*, Revista Espanyola de Dret Administratiu, núm. 40-41, 1984, pàg. 57 i 58).

⁹⁸ PARADA, R.: *Règim jurídic de les Administracions Públiques i Procediment Administratiu Comú*, Marcial Pons, Madrid, 1999, pàg. 194.

⁹⁹ Per a DORREGO i GUTIÉRREZ, la garantia de la identificació i l’exercici de la competència de l’òrgan que l’exerceix que es conté a l’art. 45.3 de la Llei 30/1992, “constitueix una cautela per a que l’ús de les noves tecnologies no permeti eludir el mandat de l’article 12 de la Llei 30/1992 de la qual, com a regla, la competència és irrenunciable i s’exercirà precisament pels òrgans administratius que la tinguin atribuïda com a pròpia”. (DORREGO DE CARLOS, A. i GUTIÉRREZ VICÉN, C.: *Disposicions i actes administratius*, en “Administracions Públiques i ciutadans”, Praxis, Barcelona, 1993, pàg. 480).

models computeritzats, que permeten, introduint les dades particulars sobre un assumpte, que la decisió es pugui generar automàticament. Aquesta via únicament és factible, assenyala el Llibre Verd, per a procediments senzills i que es repeteixen sovint sense moltes variacions i demanda una revisió o validació posterior per part de l'òrgan decisor.

En definitiva, les TIC poden facilitar l'automatització de l'emplenament de determinats camps dels escrits judicials, partint de la informació continguda en les bases de dades de casos, documents, normativa i jurisprudència. És més, poden facilitar també les TIC l'automatització en la generació del propi escrit judicial (interlocutòria, sentència), a partir de l'esmentada informació continguda en les bases de dades.

Malgrat els limitats avenços que s'han produït fins a aquest moment en aquest camp, en general es considera que la construcció de sistemes intel·ligents de suport a les decisions judicials permet augmentar les decisions coherents, conduir cap a una major confiança en els sistemes judicials, a fer el procés judicial més transparent i a facilitar suport per a la resolució alternativa de conflictes.

En tot cas, com apunta el Llibre Verd, no es pot oblidar que el desenvolupament dels sistemes de suport a les decisions judicials pot generar inicialment certes reticències per part dels usuaris, si no queda clar que, en última instància, la decisió definitiva depèn del jutge o magistrat.

En aquest sentit, segons la nostra opinió, *de lege ferenda*, seria convenient realitzar una menció a l'esmentat art. 230.3 LOPJ a la informàtica decisonal, que deixés clar el ciutadà que en els processos que s'emprin sistemes intel·ligents de suport a les decisions judicials, l'òrgan que exerceix la funció jurisdiccional és l'últim responsable de la decisió presa.

6.5. La protecció de dades de caràcter personal

L'art. 230.1 estableix que “els Jutjats i Tribunals podran utilitzar qualssevol mitjans tècnics, electrònics, informàtics i telemàtics, per al desenvolupament de la seva activitat i exercici de les seves funcions, amb les limitacions que a la utilització d'aquests mitjans estableix la Llei Orgànica 5/1992, de 29 d'octubre i altres lleis que resultin d'aplicació”.

En aquest precepte destaca la importància de la limitació a l'ús de les TIC que deriva de la protecció de les dades de caràcter personal. Protecció que es troba recollida en el pròpia Constitució, que assenyala al seu article 18.4 que “la Llei limitarà l'ús de la informàtica per garantir l'honor i la intimitat personal i familiar dels ciutadans i el ple exercici dels seus drets”. Aquest principi constitucional ha tingut desenvolupament normatiu en l'àmbit del nostre Dret intern i està protegit, per la seva banda, per normes en l'àmbit internacional.

Encara que l'article 230.1 LOPJ es remet a la Llei Orgànica 5/1992, de Regulació del Tractament Automatitzat de Dades de Caràcter Personal, de 29 d'octubre, el cert és que aquesta Llei no fixava cap norma en relació amb l'Administració de Justícia.

La Llei Orgànica 5/1992 es dirigia de manera explícita a la regulació dels fitxers de les Administracions Públiques (fitxers de titularitat pública) i als fitxers de titularitat privada, ometent tota referència expressa als fitxers de dades personals dels òrgans judicials.

La disposició addicional primera de la Llei Orgànica 5/1992 exclouia del règim sancionador els fitxers automatitzats dels que fos titular el Consell General del Poder Judicial, però no feia referència als fitxers que, a l'exercici de les funcions pròpiament jurisdiccionals, estableixin i gestionin els jutges i tribunals. La progressiva i general informatització dels jutjats i tribunals, com indica

LESMESS,¹⁰⁰ fa que siguin molt nombrosos els òrgans judicials que emmagatzemen la seva informació, relativa tant a diligències judicials pròpiament dites com a sentències i actes judicials, en suports informàtics.

La posterior Llei Orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de Protecció de Dades de Caràcter Personal, que deroga la de 1992, continua sense fer referència expressa a l'Administració de Justícia, encara que lògicament pel propi mandat contingut a l'article 230.1 LOPJ, de referència a la legislació de Protecció de Dades de Caràcter Personal, serà d'aplicació en tot allò que s'acomodi a la singular naturalesa de funcionament del Poder Judicial.

En realitat, el propi art. 230 de la LOPJ ve a resoldre en part aquestes manques. D'una banda, en assenyalar en el seu apartat 3 que "els processos que es tramitin amb suport informàtic garantiran la identificació i l'exercici de la funció jurisdiccional per l'òrgan que l'exerceix, així com la confidencialitat, privacitat i seguretat de les dades de caràcter personal que continguin en els termes que estableixi la llei", deduint-se d'aquesta norma que és possible incorporar a suports informàtics tot tipus de diligències i actuacions judicials. Són ja molts els òrgans judicials que han informatitzat els registres generals d'admissió de procediments, declaracions d'imputats i testimonis, així com la redacció de tot tipus de resolucions, providències, actes judicials i sentències per mitjans electrònics. Això exigeix, a simple vista i com a contrapartida, accentuar les garanties de confidencialitat, la privacitat i la seguretat d'aquestes dades personals emmagatzemades en fitxers judicials.

D'altra banda, l'art. 230.5 LOPJ precisa que "reglamentàriament es determinaran pel Consell General de Poder Judicial els requisits i altres condicions que afectin a l'establiment i gestió dels fitxers automatitzats que es trobin sota la responsabilitat dels òrgans judicials, de manera que s'asseguri el compliment de les garanties i drets establerts en la Llei Orgànica 5/1992, de 29 d'octubre, de regulació del tractament automatitzat de les dades de caràcter

¹⁰⁰ LESMES SERRANO, C.: *Les noves tecnologies i l'Administració de Justícia. La Llei 1/2000, de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil*, en "Dret d'Internet", Aranzadi, Pamplona, 2000, pàg. 374.

personal”. El Consell General del Poder Judicial va fer ús de la potestat de desenvolupament reglamentari conferida i va dictar el Reglament número 5/1995, de 7 de juny, dels aspectes accessoris de les actuacions judicials.

Actualment, s’encarrega d’aquesta matèria el Reglament 1/2005, dels aspectes accessoris de les actuacions judicials, aprovat per l’Acord del CGPJ, de 15 setembre 2005. Estableix la seva Exposició de Motius que “les nombroses i profundes reformes introduïdes en la Llei Orgànica del Poder Judicial per la Llei Orgànica 19/2003, fan aconsellable l’elaboració d’un nou Reglament d’Aspectes Accessoris de les Actuacions Judicials, que ve a desenvolupar la potestat reglamentària que al Consell General del Poder Judicial atorga l’article 110 de la Llei Orgànica del Poder Judicial, a la seva redacció donada per la Llei citada Orgànica 19/2003, que concretament en el seu punt 2 contempla el desenvolupament reglamentari d’aquesta Llei per establir regulacions de caràcter secundari i auxiliar relatives, entre altres matèries, a la publicitat de les actuacions judicials, habilitació de dies i hores, fixació de les hores d’audiència pública, constitució dels òrgans fora de la seva seu, especialització dels òrgans judicials, repartiment d’assumptes i ponències, normes sobre prestació i desenvolupament del servei de guàrdia i cooperació jurisdiccional”.

D’altra banda, com ja s’ha dit, l’art. 230.5 LOPJ, amb redacció donada per la Llei Orgànica 16/1994, atorga al Consell General del Poder Judicial la competència per determinar reglamentàriament els requisits i condicions que afectin l’establiment i gestió dels fitxers automatitzats que estiguin sota la responsabilitat dels òrgans judicials, a fi que s’asseguri el compliment de les garanties i drets establerts en la Llei Orgànica de Regulació del tractament automatitzat de les dades de caràcter personal, referència que avui s’ha d’entendre feta a la Llei Orgànica de Protecció de dades de caràcter personal.

En efecte, la referència que en el número 5 del precepte es fa a la Llei Orgànica 5/1992, de 29 d’octubre, de Regulació del tractament automatitzat de les Dades de Caràcter Personal, ha d’entendre’s feta a la Llei Orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de Protecció de Dades de Caràcter Personal, que deroga l’anterior. El precepte referit, segons l’Exposició de Motius de l’esmentat

Reglament 1/2005, significa de manera clara i rotunda la recepció al món judicial dels mitjans informàtics”.

L'art. 230.5 es remet expressament a un Reglament dictat pel Consell General del Poder Judicial per a la determinació dels requisits i altres condicions que afectin a l'establiment i gestió dels fitxers automatitzats que es trobin sota la responsabilitat dels òrgans judicials. També s'atribueix al Consell General del Poder Judicial la competència per a l'aprovació dels programes i aplicacions informàtics que s'utilitzin en l'Administració de Justícia, així com per definir els requisits de compatibilitat, comunicació i integració dels sistemes informàtics.

Doncs bé, estableix l'Exposició de Motius del Reglament 1/2005 que “fins que no conclougui l'auditoria de seguretat que s'està realitzant, es manté íntegre en aquest Reglament el Títol V del Reglament 5/1995, que, quant a l'establiment i gestió dels fitxers automatitzats sota la responsabilitat dels òrgans judicials, assumeix, lògicament, el que resulta directament de l'imperi de la Constitució i de la Llei”.

Això significa l'existència i vigència, també davant dels òrgans judicials, dels drets d'autodeterminació informàtica. Als arts. 86 a 97 del Reglament 1/2005, es parteix, per tant, de determinar quines dades es continuaran als fitxers automatitzats dependents dels òrgans judicials, entre els que s'ha d'entendre els que exigeixen les lleis processals, la font d'on es recolliran aquestes dades, la seva conservació, la seva cessió i els drets d'accés, rectificació i cancel·lació, amb especial menció a la protecció de la intimitat de les persones i a l'interès del procediment.

Es constitueix, així mateix, com a responsable del fitxer al Jutge o President i sota la seva autoritat al Secretari Judicial. I es determina que la creació, modificació o supressió dels fitxers recollits en aquest Reglament es reserva el Consell General del Poder Judicial, a proposta de la Sala de Govern corresponent, publicant-se l'acord al Butlletí Oficial de l'Estat.

Finalment, s'ha d'esmentar la Instrucció 2/2003, de 26 de febrer, del Ple del CGPJ, sobre Codi de Conducta per a usuaris d'equips i sistemes informàtics al

servei de l'Administració de Justícia, que dedica alguns preceptes a la protecció de dades de caràcter personal.

L'art. 6.1.1 de l'esmentada Instrucció estableix que "els arxius i documents continguts en els sistemes d'emmagatzematge de dades s'han d'utilitzar amb una finalitat professional, sense que siguin idonis, per tant, per a un ús personal o privat. Els documents personals que excepcionalment es realitzin podran guardar-se a l'arxiu personal del disc dur de l'ordinador assignat a cada usuari".

Especial consideració s'ha de donar a tots aquells arxius que continguin dades personals que puguin ser susceptibles d'inclusió en l'àmbit d'aplicació de la Llei Orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de Protecció de Dades de Caràcter Personal. Segons disposa l'art. 6.1.4 de la Instrucció esmentada, "els usuaris que tinguin accés als esmentats arxius o documents hauran d'extremar les precaucions per evitar qualsevol sortida d'informació dels mateixos que pugui fer l'Administració i/o l'usuari incórrer en algun tipus de responsabilitat. Així mateix, s'hauran de tenir en compte totes les mesures de seguretat adoptades en relació amb els arxius que continguin dades personals, tal com consten al document de seguretat".

6.6. Comunicacions i notificacions telemàtiques en l'àmbit judicial

L'art. 230.4 LOPJ, com ja s'ha comentat, estableix que "les persones que demandin la tutela judicial dels seus drets i interessos podran relacionar-se amb l'Administració de Justícia a través dels mitjans tècnics a què es refereix l'apartat primer quan siguin compatibles amb els què disposin els Jutjats i Tribunals i es respectin les garanties i requisits previstos en el procediment que es tracti".

Per la seva part, l'art. 162.1 LEC determina que "quan els jutjats i tribunals i les parts o els destinataris dels actes de comunicació disposessin de mitjans electrònics, telemàtics, infotelecomunicacions, o d'una altra classe semblant,

que permetin la tramesa i la recepció d'escrits i documents, de manera que estigui garantida l'autenticitat de la comunicació i del seu contingut i quedi constància fefaent de la remissió i recepció íntegres i del moment en què es van fer, els actes de comunicació podran efectuar-se per aquells mitjans, amb el justificant de recepció que procedeixi”.

En aquest sentit, “les parts, i els professionals que intervinguin en el procés hauran de comunicar al tribunal el fet de disposar dels mitjans abans indicats i la seva adreça”. I conclou aquest apartat 1 de l'art. 162 LEC assenyalant que “així mateix, es constituirà en el Ministeri de Justícia un Registre accessible electrònicament dels mitjans indicats i les adreces corresponents als organismes públics”.

D'acord amb el que preveuen aquests preceptes, es pot afirmar que el legislador ha volgut establir un ampli àmbit d'aplicació de les TIC pel que fa a les comunicacions processals. Així, podran emprar-se aquests mitjans telemàtics tant en la notificació de resolucions judicials, com en general per a la presentació, tramesa o recepció d'escrits i documents entre els diferents subjectes que poden intervenir en el procés. Concretament, es podran utilitzar de l'òrgan jurisdiccional a les parts o als seus representants i a tercers, inclosos els actes d'auxili a la justícia, de les parts i tercers a l'òrgan jurisdiccional, entre òrgans jurisdiccional (auxili judicial nacional i internacional), entre les diferents parts o fins i tot entre els advocats i procuradors d'una part.

Per a que en l'àmbit processal puguin emprar-se aquests nous mitjans a fi de notificar resolucions i en la tramesa o recepció d'escrits i documents, els sistemes de telecomunicació pels quals s'opti, siguin els que siguin des del punt de vista tecnològic, hauran de reunir una sèrie de requisits mínims que esmenta el propi legislador i que a més són intrínsecs a les finalitats perseguïdes amb el propi acte processal de comunicació, en general, i de notificació, en particular. Aquests requisits són els de disponibilitat, compatibilitat i seguretat.

En relació amb el requisit de la seguretat, convé destacar que disposa l'art. 162.1 LEC que el mitjà utilitzat ha de permetre la tramesa i recepció d'escrits i

documents de manera que es garanteixi l'autenticitat de la comunicació i contingut, que quedi constància fefaent de la remissió i recepció íntegres i del moment en què es van realitzar, amb el justificant de recepció que procedeixi.

Així doncs, siguin quines siguin actualment o en el futur les tècniques de transmissió disponibles i compatibles, ha de poder assegurar-se en tot cas, per ser requisits del propi acte de notificació processal, que el missatge prové efectivament del que afirma ser el seu emissor, que el seu contingut no ha estat alterat, és a dir, que és autèntic i hi ha íntegre, i que pugui constar fefaentment, ja sigui pels propis mecanismes de certificació del sistema o per la intervenció de tercers fedataris, que la comunicació s'ha enviat i ha estat rebuda sense alteració possible en un determinat dia i hora i per persones que poden identificar-se. A més, el mitjà emprat ha de permetre que de totes aquestes circumstàncies pugui quedar constància en els actes.

Com adverteix DE HOYOS,¹⁰¹ en els mitjans tradicionals de comunicació (a través de procurador, remissió per correu certificat o telegrama amb acusament de rebuda o amb el lliurament directe al destinatari), l'autenticitat, integritat i constància fefaent de la remissió i recepció d'una determinada resolució, escrit o document es garantitza respectivament amb la signatura manuscrita en el suport paper, per la intangibilitat e inalterabilitat pròpia del document escrit tradicional, en el que s'apreciaria qualsevol intent d'alteració o esmena, i per la intervenció del Secretari o funcionari que permet la constància fefaent de la remissió i recepció íntegra o intent de lliurament de l'escrit que es notifica, així com del dia, lloc i hora en què aquestes actuacions tenen lloc, amb el corresponent acusament de rebuda o intent de notificació que a més podrà integrar-se a les actuacions judicials.

Quant als mitjans electrònics, informàtics o similars que en una primera aproximació podrien ser aptes per a la remissió o recepció d'escrits i documents, serà necessari realitzar algunes distincions i precisions, ja que no

¹⁰¹ DE HOYOS SANCHO, Montserrat: *Actes processals de notificació i noves tecnologies*, Diari La Llei, núm. 5751, 2003.

tots ells, justament per les seves pròpies característiques tècniques, poden complir els requisits mínims de seguretat indicats: autenticitat, integritat i constància fefaent.

Les transmissions per fax no ofereixen les suficients garanties de la tramesa i recepció íntegra del missatge; a més, encara que el Secretari judicial pogués donar fe de la remissió d'un document, no serà factible conèixer fefaentment si el destinatari ha pogut conèixer, en realitat, el contingut d'aquest missatge, ja que tècnicament no es pot obtenir un vertader justificant de recepció pel destinatari o que consti almenys la recepció material de la comunicació per un dels receptors subsidiaris que la llei esmenta expressament.

El servei de burofax de Correus i Telègrafs sí que permet tanmateix poder certificar la remissió d'un document, la integritat del contingut i el lliurament o intent de lliurament, si bé no resol els problemes que pogués plantejar en alguns supòsits la intervenció de receptors subsidiaris; a més, la seva utilització comporta encara elevats costos.

Pel que respecta al correu electrònic ordinari a través d'Internet, que sens dubte ha suposat un avenç com pocs en molts àmbits per la seva compatibilitat i cada vegada major disponibilitat, aquest sistema, com apunta l'autora citada, no permet per si mateix l'assegurament de l'autenticitat de la comunicació i del seu contingut, és a dir, no és possible tenir la constància fefaent de la qual en efecte prové del remitent que apareix com a tal en el missatge, ni que el contingut d'aquest no ha estat alterat, ni tampoc que ha estat rebut pel destinatari, ja que no es genera automàticament un justificant de recepció que pugui passar a integrar les actuacions judicials.

Els dos instruments telemàtics que actualment podrien complir amb els mínims de seguretat que exigeix la llei processal són, d'una banda, les comunicacions a través d'una xarxa interna o intranet, i, d'altra banda, a través d'una xarxa oberta com a Internet, per correu electrònic, però fent ús remitent i destinatari de la "signatura electrònica avançada" o signatura digital. A més, aquests dos mitjans de transmissió de dades, amb els seus respectius avantatges i inconvenients, afegeixen en tot cas als exposats anteriorment la nota de

confidencialitat o privacitat en la comunicació, resolen millor els problemes que pogués plantejar la intervenció de receptors subsidiaris, són sens dubte més ràpids i eficaços i poden oferir majors garanties en l'assegurament de l'autenticitat, constància fefaent de la remissió i recepció íntegra d'un determinat contingut i del moment en què es produeix, permetent a més que pugui constar en actes el corresponent justificant de recepció.¹⁰²

El CGPJ sembla haver apostat per la implantació d'una xarxa interna que en el futur arribi a comunicar a tots els jutjats i tribunals, i al mateix temps a aquests amb procuradors, advocats i altres operadors jurídics.

En aquest marc, s'insereix el Projecte Minerva, al qual ja s'ha fet referència, sistema de gestió processal integral i tramitació d'assumpes, que a la seva vegada conté el Projecte Lexnet, per a la comunicació segura entre els operadors jurídics i l'Administració de Justícia, els quals es vénen implantant progressivament al territori del Ministeri de Justícia. Per la seva part, diverses de les Comunitats Autònomes amb competències transferides tenen els seus propis sistemes d'Intranet, és a dir, aplicacions informàtiques i sistemes propis de comunicació segura que conformen una altra xarxa tancada.

D'altra banda, per a que aquestes diferents xarxes internes no constitueixin sistemes amb clares limitacions geogràfiques i puguin estar al mateix temps connectades entre si, el CGPJ ha desenvolupat el Projecte Punt Neutre Judicial, xarxa de comunicació telemàtica interna amb un node central en el propi CGPJ i diversos nodes socis.

Els principals avantatges de la forma de practicar-se comunicacions a través de xarxes internes són, sens dubte, la compatibilitat plena dins de la pròpia Intranet, la confidencialitat, i que reuneix tots els requisits que la LEC exigeix perquè a través d'aquestes es realitzin comunicacions segures (autenticitat, integritat i constància fefaent de la remissió i recepció). Precisament, ofereixen

¹⁰² DE HOYOS SANCHO, Montserrat: *Actes processals de notificació i noves tecnologies*, Diari La Llei, núm. 5751, 2003.

totes les garanties de seguretat per tractar-se de xarxes tancades, amb un control en l'accés i identificació d'usuaris i operacions que poden realitzar.

Els inconvenients, com observa DE HOYOS, es deriven també justament d'aquest caràcter tancat o estanc que li dóna major grau de fiabilitat, però que li imposa alhora certes limitacions: no és accessible per a qualsevol que tingui necessitat de relacionar-se amb la Justícia, de remetre o rebre escrits i documents dels jutjats i tribunals. A més, com apuntem, en evidenciar-se la necessitat de connectar entre si diferents xarxes internes, la seguretat o caràcter estanc d'aquestes Intranets decreix en la mateixa proporció.

La remissió o recepció d'escrits i documents a través d'Internet, per correu electrònic, amb utilització per emissor i receptor de la seva firma digital (signatura electrònica avançada), basada en un certificat reconegut i produïda per un dispositiu segur de creació de firma, pot ser també un instrument que compleixi amb els requisits de seguretat ja exposats: autenticitat, integritat i constància fefaent de la remissió, la recepció i del moment en què es produeix.

L'actual Llei 59/2003, de 19 de desembre, de Signatura Electrònica ha substituït el Reial Decret-Llei 14/1999, primer text amb rang de Llei que el legislador espanyol va dedicar a la signatura electrònica.

L'objecte de la Llei, com afirma el seu article 1, és regular la signatura electrònica, la seva eficàcia jurídica i la prestació de serveis de certificació. Els prestadors de serveis de certificació són els que assumeixen el paper de tercers de confiança.

La Llei de Signatura Electrònica els sotmet a certa disciplina administrativa que es concreta en el control que exerceixen determinats organismes i en un règim sancionador. Aquests prestadors de serveis de certificació, de creació lliure i que actuen en règim de lliure competència, no necessiten llicència o permís administratiu de cap tipus per desenvolupar la seva activitat, sinó només complir certes obligacions, especificades al capítol I del títol III de la Llei de Signatura Electrònica (arts. 17 a 21).

L'article 3.1 de la Llei de Signatura Electrònica defineix la signatura electrònica com al conjunt de dades, en forma electrònica, consignades amb d'altres o associats amb els mateixos, i que poden utilitzar-se com mitjà d'identificació del signant.

Al costat d'aquest concepte general de signatura electrònica, la Llei de Signatura Electrònica (article 3.2) defineix una classe específica o qualificada a la qual denomina signatura electrònica avançada i que es caracteritza per reunir singulars exigències de seguretat: és la signatura electrònica que permet identificar el signatari i detectar qualsevol modificació de les dades firmades, que està vinculada al signant de manera única i a les dades a què es refereix, i que ha estat creada per mitjans que el signant pot mantenir sota el seu exclusiu control.

L'article 6.1 de la Llei de Signatura Electrònica entén per certificat electrònic "un document firmat electrònicament per un prestador de serveis de certificació que vincula unes dades de verificació de firma a un signatari i confirma la seva identitat". Com s'ha dit, l'activitat principal dels prestadors de serveis de certificació (també denominats correntment entitats o autoritats de certificació) consisteix a expedir aquests certificats.

L'article 7 de la Llei de Signatura Electrònica ha introduït la possibilitat que les persones jurídiques siguin signants; és a dir, la possibilitat d'emetre certificats a favor de persones jurídiques, reservada pel Decret-Llei 14/1999 exclusivament a les persones físiques, encara que algunes normes tributàries (singularment, respecte a l'Impost sobre Societats) permetien a les persones jurídiques subjectes als corresponents tributs actuar com a signants.

Encara que el titular del certificat sigui la persona jurídica, qui l'ha de sol·licitar és una persona física, concretament el seu administrador, representant legal o voluntari amb poder suficient per fer-ho. A aquest sol·licitant persona física la llei el fa responsable de la custòdia de les dades de creació de firma associades al certificat, en el qual ha de constar la seva identificació.

En conclusió, es pot dir que la signatura electrònica avançada té, en relació amb un document electrònic, el mateix valor jurídic que la firma manuscrita en relació amb els consignats en paper. Quan la transmissió de dades es realitza per mitjans electrònics i a través d'una xarxa global i oberta com a Internet, és necessari assegurar que el missatge ve de qui diu que l'envia, que no ha estat alterat al camí, que l'emissor no pot negar la seva tramesa ni el destinatari la seva recepció i a més que és confidencial. Això és una cosa que avui ofereix la tècnica, concretament la signatura electrònica avançada, és a dir, els denominats criptosistemes de clau asimètrica.

En tot cas, la criptografia necessita també d'un "tercer de confiança" que actuarà fonamentalment assegurant el vincle entre la clau pública i el titular de la clau privada, a més de desenvolupar, en el seu cas, altres funcions també importants com, per exemple, el servei de consignació de data i hora. Aquest tercer serà una autoritat de certificació reconeguda.

En definitiva, es pot destacar que les signatures electròniques basades en sistemes de criptografia de clau asimètrica aporten alguna cosa de la qual manca la firma tradicional: uneixen els mecanismes d'identificació del signatari amb el propi contingut del document en el mateix moment en què s'utilitzen, de tal manera que els signes identificatius de l'autor del missatge i el contingut vénen a fondre's constituint un tot indisociable.

Com indica encertadament DE HOYOS, els avantatges que pot reportar la utilització de la signatura electrònica avançada són, en primer lloc, que s'està emprant precisament una xarxa oberta, ja implantada i estesa, de baix cost, disponible en general, compatible, ubiqua i accessible, no solament als operadors jurídics, sinó també a qualsevol ciutadà que necessiti relacionar-se amb l'Administració de Justícia directament o amb altres professionals o particulars que intervinguin en el procés; a més, per les seves pròpies característiques, la utilització d'aquests sistemes de comunicació no té tècnicament limitacions geogràfiques, ja que seria possible fins i tot un reconeixement o homologació a nivell internacional de les autoritats o entitats de certificació o bé de les pròpies signatures electròniques avançades, la qual

cosa sens dubte seria de gran utilitat entre altres coses per a les notificacions internacionals.

En segon lloc, el funcionament de la signatura electrònica avançada o digital permet obtenir un altíssim grau de fiabilitat i seguretat en l'autenticitat, integritat i constància de la remissió i recepció, com ve demostrant la generalitzada utilització d'aquests sistemes en altres àmbits, com, per exemple, en el comerç electrònic.

6.7. La compatibilitat dels mitjans tècnics disponibles

En relació amb la compatibilitat dels mitjans tècnics disponibles, l'art. 230.5 LOPJ, com ja s'ha assenyalat, estableix que "els programes i aplicacions informàtics que s'utilitzin en l'Administració de Justícia hauran de ser aprovats prèviament pel Consell General del Poder Judicial, qui garantirà la seva compatibilitat". En aquest sentit, afegeix a continuació que "els sistemes informàtics que s'utilitzin en l'Administració de Justícia hauran de ser compatibles entre si per facilitar la seva comunicació i integració, en els termes que determini el Consell General del Poder Judicial".

Des del primer moment, el legislador ha mostrat la seva preocupació per l'assumpte de la compatibilitat o interoperabilitat dels mitjans tècnics disponibles, com es desprèn del que disposa aquest precepte de la LOPJ. I ho ha fet no només pensant en la compatibilitat dels mitjans tècnics dels jutjats i tribunals entre si (de les diferents Administracions de Justícia) i d'aquests amb els principals operadors jurídics (altres Administracions públiques o els representants dels ciutadans), als quals respon l'art. citat 230.5 LOPJ, sinó també pensant en la compatibilitat dels mitjans tècnics de què disposin els ciutadans en relació amb els dels jutjats i tribunals, a la qual es dedica l'art. 230.4 LOPJ, que analitzem en el següent apartat d'aquest treball.

Respecte al primer tipus d'interoperabilitat enunciada, és a dir, la compatibilitat que afecta els mitjans tècnics dels jutjats i tribunals entre si (de les diferents Administracions de Justícia) i la d'aquests amb els principals operadors jurídics

(altres Administracions públiques o els representants dels ciutadans), destaca una iniciativa que ja ha estat comentada, el Punt Neutre Judicial.

Efectivament, com a conseqüència de la varietat d'aplicacions informàtiques en funció del territori, que obligava la Comissió d'Informàtica del CGPJ a exercir les seves competències en matèria de test de compatibilitat, es van produir alguns problemes d'intercomunicació, ja que els sistemes del Ministeri de Justícia i de les comunitats autònomes amb competències traspassades eren impermeables entre si. Precisament, per solucionar els esmentats problemes el CGPJ va aprovar el 20 de febrer de 2002 un programa en entorn web orientat a les comunicacions, denominat Punt Neutre Judicial.

Es tracta d'una xarxa privada i segura de comunicacions, que permet l'accés dels òrgans judicials a les bases de dades de les diferents Administracions Públiques i Organismes cooperadors amb l'Administració de Justícia.

L'esmentat programa consisteix en un node central de comunicacions, gestionat pel Consell General del Poder Judicial, o infraestructura comuna per a tota l'Administració de Justícia. Així doncs, permet les comunicacions entre les diferents xarxes corporatives de les comunitats autònomes, Ministeri de Justícia i CGPJ. Però, a més, possibilita la comunicació amb totes les Administracions, ja que facilita l'accés de jutjats i tribunals a serveis d'interès per al millor funcionament de l'Administració de Justícia, proporcionats per terceres institucions.

En aquest context, el gener de 2003 es va aprovar el Protocol regulador del servei d'interconnexió de xarxes judicials territorials, que regula, entre altres extrems, les condicions d'utilització dels nodes socis del node central del Punt Neutre Judicial.

En relació amb aquesta matèria, cal tenir en compte la Instrucció 2/2003, de 26 de febrer, del Ple del CGPJ, sobre Codi de Conducta per a usuaris d'equips i sistemes informàtics al servei de l'Administració de Justícia.

D'acord amb el punt 3.1, "el present Codi de Conducta pretén conscienciar els usuaris sobre la seguretat en els equips informàtics i de les comunicacions, tant

dins com fora de les instal·lacions judicials. En conseqüència, les presents normes es refereixen a tots els equips informàtics subministrats per l'Administració competent i siguin utilitzats pels usuaris, amb independència de la seva ubicació, i sense perjudici de les competències pròpies de les Administracions Públiques”.

De manera que el Codi de Conducta esmentat té per objecte garantir el bon ús dels mitjans tècnics i informàtics al servei de l'Administració de Justícia, així com possibilitar una millora a la xarxa de comunicacions, facilitant la interoperativitat de les diferents aplicacions informàtiques territorials (Punt Neutre Judicial), a fi de salvaguardar el bon funcionament dels mateixos i la distribució dels recursos col·lectius.

Finalment, són d'aplicació a aquest àmbit de la interoperabilitat les previsions contingudes al Reglament 1/2005, dels aspectes accessoris de les actuacions judicials, aprovat per l'Acord del Ple del Consell General del Poder Judicial, de 15 setembre 2005.

A l'esmentat Reglament es manté la redacció i contingut del Títol VI del Reglament 5/1995, en el qual s'estableix el procediment d'aprovació dels programes, aplicacions i sistemes informàtics de l'Administració de Justícia.

6.8. L'ús de programari lliure

Una vegada analitzat el marc jurídic de la compatibilitat o interoperabilitat dels mitjans tècnics dels jutjats i tribunals entre si i d'aquests amb els principals operadors jurídics, als quals respon l'art. citat 230.5 LOPJ, correspon ara estudiar la regulació de la compatibilitat dels mitjans tècnics de què disposin els ciutadans en relació amb els dels jutjats i tribunals.

A aquesta matèria es dedica l'art. 230.4 LOPJ, que disposa que “les persones que demandin la tutela judicial dels seus drets i interessos podran relacionar-se amb l'Administració de Justícia a través dels mitjans tècnics a què es refereix

l'apartat primer quan siguin compatibles amb què disposin els Jutjats i Tribunals i es respectin les garanties i requisits previstos en el procediment que es tracti”.

Per tant, un requisit exigít perquè els ciutadans es puguin relacionar amb els jutjats i tribunals per mitjans telemàtics és la compatibilitat dels mitjans tècnics de tals ciutadans amb els mitjans que disposin aquests últims. Aquest assumpte de la interoperabilitat de mitjans tècnics és summament important i està íntimament relacionat amb l'ús del programari denominat lliure.

Efectivament, entre els aspectes especialment significatius de l'Administració electrònica figuren la prestació de serveis en línia en condicions de disponibilitat, l'accessibilitat sense discriminació geogràfica o social de cap tipus, de confiança, seguretat i privacitat, d'interoperabilitat organitzativa, tècnica i semàntica i molt especialment, de possibilitat d'elecció per part dels ciutadans i les empreses condicionar-los tècnicament l'adquisició de determinats entorns propietaris.¹⁰³

Convé, doncs, diferenciar succintament el programari lliure del programari propietari. El primer és el programari que, una vegada obtingut, pot ser usat, copiar-se, estudiar-se, modificar-se i redistribuir-se lliurement. El programari lliure sol estar disponible gratuïtament en Internet, o a preu del cost de la distribució a través d'altres mitjans; tanmateix, no és obligatori que sigui així i, encara que conservi el seu caràcter de lliure, pot ser venut comercialment.¹⁰⁴

Així, es considera que el programari és lliure si garanteix les següents quatre llibertats: llibertat d'executar el programa amb qualsevol propòsit (privat, educatiu, públic, comercial, etc.); llibertat d'estudiar i modificar el programa (per al qual és necessari poder accedir al codi font); llibertat de copiar el programa; i

¹⁰³ *Proposta de recomanacions a l'Administració General de l'Estat sobre utilització del programari lliure i de fonts obertes*, Consell Superior d'Administració Electrònica, Ministeri d'Administracions Públiques. Juny de 2005, pàg. 42 (<http://www.csi.map.es/csi/pg5s44.htm>).

¹⁰⁴ Definició estreta de Wikipedia (http://es.wikipedia.org/wiki/Software_libre). L'esmentada definició es troba basada, al seu torn, en la formulada per la *Free Software Foundation* (<http://www.gnu.org/fsf/fsf.es.html>).

llibertat de millorar l'esmentat programa i fer públiques les millores, de manera que es beneficiï tota la comunitat.

Al contrari, amb el terme de programari propietari es fa referència al distribuït sota una llicència molt més restrictiva, que no garanteix aquestes quatre llibertats citades. La normativa de propietat intel·lectual, com veurem, reserva la majoria dels drets de modificació, duplicació i redistribució per al titular dels drets de propietat intel·lectual, mentre que, com s'ha dit, el disposat sota una llicència de programari lliure elimina específicament la majoria d'aquests drets reservats.¹⁰⁵

Com assenyala MAS HERNÁNDEZ,¹⁰⁶ el programari és fruit de l'esforç, valor intel·lectual i inversió de l'autor i representa la seva creativitat. Així mateix, en la gran majoria dels casos, té un ús industrial en el sentit ampli: en les diferents activitats comercials, industrials o recreatives de l'home. Per tant, s'ha estimat que el programari mereix una protecció legal com qualsevol altra creació humana. Es recorre a la protecció oferta pel Dret de la propietat intel·lectual que atorga als autors certs drets monopolístics d'explotació de la seva obra i control sobre diverses activitats relacionades: la còpia, la modificació, la distribució, la comercialització, i fins i tot el seu ús en processos i la producció industrials.

Tradicionalment, al món del programari propietari s'ha utilitzat aquest marc legal per garantir que el fabricant del programari (que té drets exclusius sobre el programa informàtic) pugui bloquejar l'accés al codi font dels seus programes, impedir a la competència desenvolupar productes similars i limitar els drets que els usuaris tenen sobre el programa, com a còpia o modificació.

¹⁰⁵ Com es pot comprovar, la definició de programari lliure no contempla l'assumpte del preu. No és, doncs, el mateix programari lliure que gratuït. De fet, és habitual veure en venda programari lliure. No obstant això, quan s'adquireix aquest tipus de programes, el comprador té el dret de copiar-lo i redistribuir-lo. El programari gratuït pot incloure restriccions que no s'adaptin a la definició de programari lliure (per exemple, pot no incloure el codi font, pot prohibir explícitament als distribuïdors rebre una compensació a canvi, etc.).

¹⁰⁶ MAS HERNÁNDEZ, Jordi: *Programari lliure: tècnicament viable, econòmicament sostenible, socialment just*, Infonomia, Barcelona, 2005, pàg. 65 (<http://www.softcatala.org/~jmas/swl/>).

No es permet, per exemple, traduir (perquè es considera modificació) un programa informàtic propietari adquirit per a propi ús del comprador, així com tampoc no es permet distribuir aquesta traducció entre altres usuaris, fins i tot encara que hagin adquirit també el programa.

En efecte, els drets d'autor constitueixen l'instrument jurídic escollit pel legislador per protegir les obres informàtiques. La norma bàsica al nostre país és el Reial Decret Legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, pel qual s'aprova el Text Refós de la Llei de Propietat Intel·lectual (TRLPI). En general, el dret d'autor neix des que existeix la creació, és a dir, no s'exigeixen ni formalitats ni tràmits. Ni el Registre de la Propietat Intel·lectual ni els símbols (© copyright) són obligatoris i menys encara constitutius del dret.¹⁰⁷

Els drets que s'atorguen a l'autor sobre la seva obra són de dos tipus: d'una banda, els drets morals, recollits als arts. 14 a 16 TRLPI (drets de naturalesa personal, que són irrenunciables i intransmissibles, tals com l'atribució, integritat, divulgació, etc.); i, d'altra banda, els drets d'explotació, regulats als arts. 17 i ss. TRLPI (drets de caràcter econòmic, com els de reproducció, distribució, comunicació pública i transformació). Els arts. 95 a 104 TRLPI es dediquen específicament als programes d'ordinador.

Els drets concedits de forma exclusiva a l'autor tenen una durada de setanta anys *post mortem auctoris* (art. 26 TRLPI), i en aquest moment passen en domini públic on l'obra ja no està lligada per cap dret exclusiu. Llavors, qualsevol la pot reproduir, distribuir o fer treballs derivats sense cap tipus de restricció. El domini públic ha tingut un paper molt destacat en l'avenç de la cultura, però no ofereix totes les proteccions jurídiques necessàries que el programari lliure requereix ja que no permet garantir que les modificacions que es facin a un programa siguin també lliures.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Vegeu sobre això CASES VALLÈS, Ramon: *Propietat intel·lectual*, en "Dret i noves tecnologies", Editorial UOC, Barcelona, 2005, pàg. 287 i ss.

¹⁰⁸ Vegeu MAS HERNÁNDEZ, Jordi: *Programari lliure...*, cit., pàg. 66.

Per a la cessió dels drets d'autor a tercers, l'autor d'un programa informàtic i titular dels drets utilitza habitualment un contracte. Aquest determina com l'autor cedeix (normalment de manera no exclusiva) part dels seus drets a l'usuari (còpia, modificació, distribució, etc.), determinant en quines condicions l'usuari pot utilitzar el programa informàtic i detallant l'àmbit dels drets i obligacions associats. A aquest contracte se li denomina llicència de programari.

Doncs bé, en aquest àmbit, convé analitzar com afecta el fenomen del programari lliure a l'Administració pública espanyola i, més concretament, a la de Justícia. En aquest sentit, destaca la Proposta de recomanacions a l'Administració General de l'Estat sobre utilització del programari lliure i de fonts obertes, que ha estat elaborada pel Grup de programari lliure en l'Administració General de l'Estat, creat pel Consell Superior d'Informàtica i per a l'Impuls de l'Administració Electrònica amb el mandat que formuli un conjunt de recomanacions relatives a la utilització del programari lliure i de fonts obertes per l'Administració General de l'Estat.¹⁰⁹

Com assenyala l'esmentat document, “des de la perspectiva de l'Administració, ens generador i receptor de programari, l'exercici de les quatre llibertats d'execució, coneixement, modificació i redistribució té conseqüències d'importància estratègica en les aplicacions per a l'exercici de potestats i, en particular, a l'Administració electrònica, que afecten a la defensa de l'interès general, a la transparència, a l'eficàcia, a la independència tecnològica, a l'accés als serveis, a la seguretat, a la relació amb els administrats, al control sobre els programes i aplicacions, a l'accés i conservació de la informació en suport electrònic, i, en definitiva, a quatre aspectes operatius perseguits per l'Administració al llarg de successives onades tecnològiques com són la llibertat d'elecció, la protecció de la inversió, la millor relació preu/rendiment i la garantia de comunicació i interoperabilitat”.

¹⁰⁹ La Proposta de Recomanacions va ser adoptada pel Consell Superior d'Informàtica i per a l'Impuls de l'Administració Electrònica de 19 de maig de 2005, el Comitè Sectorial d'Administració Electrònica (AGE- CCAA) d'11 de maig de 2005 i el Ple de CIABSI de 21 d'abril de 2005.

De manera que la proposta esmentada se centra, exclusivament, en tractar aquells aspectes que són d'interès per a l'Administració. Per a això bàsicament s'identifiquen i tracten els aspectes definitoris i característics del programari lliure i de fonts obertes, l'oferta disponible de productes i serveis, els referents de polítiques i actuacions en les Administracions Públiques així com el marc legal i requisits de l'Administració. Així mateix, s'aborda la qüestió des d'una perspectiva estratègica i general defugint una visió fragmentària o el tractament de nínxols tecnològics.

D'altra banda, cal tenir present que el Parlament espanyol ha instat recentment al Govern central a promoure el programari lliure. La Comissió Mixta per a les Relacions amb el Tribunal de Comptes va aprovar el 27 de setembre de 2005 per unanimitat instar al Govern a promoure la investigació, desenvolupament i millora de tecnologies basades en programari lliure que aportin solucions que avui només ofereix el programari sota llicència.¹¹⁰

Igualment, en l'àmbit de l'Administració de Justícia, cal destacar que, el 21 de juny de 2005, el Consell General de l'Advocacia Espanyola ha lliurat al Ministeri de Justícia les propostes del Fòrum per la Justícia, entre les que se'n troben algunes relatives a TIC. Concretament, la Proposta número 2 assenyala textualment que "l'Administració de Justícia ha d'utilitzar un programari que no sigui propietat d'empreses privades, sinó un en el què ostenti sobre el codi els drets de copiar, modificar, distribuir i adaptar a les seves necessitats, sense previ pagament d'una llicència a mercantil alguna o incórrer en il·legalitat".

En aquesta línia, la Proposta número 3 assenyala que "l'Administració de Justícia haurà d'usar estàndards acceptats i aprovats per la comunitat, sense

¹¹⁰ Es tracta d'una proposta de resolució presentada pel grup socialista a l'informe de fiscalització del Tribunal de Comptes sobre l'anàlisi de l'eficiència del projecte RHODAS: Migració a estacions de treball Linux per a l'usuari final en el Ministeri d'Administracions Públiques. El text exigeix al Govern "tenir en compte els principis de bona administració en la gestió dels recursos públics que obliguen a contemplar les millores tècniques disponibles, prioritzant l'eficàcia i l'eficiència en la consecució dels objectius a què s'han de cenyir els serveis públics, amb manteniment de posicions de neutralitat quan això sigui possible".

que l'ús de cap solució informàtica pugui suposar discriminació tecnològica dels usuaris”.

De l'anàlisi de l'art. 230.4 LOPJ, es desprèn que, si bé l'Administració no està obligada jurídicament a adaptar les seves aplicacions, programes o plataformes perquè qualsevol ciutadà pugui accedir a les mateixes, seria desitjable que així ho fes per no establir barreres tècniques en les relacions amb els mateixos. Almenys, al nostre parer, hauria de garantir l'accés telemàtic a través de qualsevol sistema operatiu.

Tampoc no es dedueix de la normativa esmentada una obligació de l'Administració de Justícia d'utilització del denominat programari lliure, si bé considerem que l'Administració Pública, en general, i la de Justícia, en particular, haurien d'apostar clarament per l'ús del mateix.

Entén, sobre això, VALERO que “des d'una consideració estrictament jurídica únicament pot afirmar-se l'obligació que l'Administració Pública asseguri en la major mesura possible l'accés a la informació publicada en Internet i als registres telemàtics, sense que en cap cas es pugui mantenir l'existència d'una obligació absoluta adoptar les mesures tècniques que assegurin l'accés de tots els sistemes i aplicacions disponibles llevat que existeixi una previsió normativa específica sobre això”.¹¹¹

Sobre aquest particular, opina DAVARA que “no sembla adequat exigir les Administracions Públiques que admetessin tot tipus de suport (físic i lògic) informàtic i telemàtic (inclòs el programa de comunicacions) perquè l'administrat pogués relacionar-s'hi per qualsevol sistema i amb qualsevol llenguatge o protocol, carregant l'Administració amb el pes econòmic que això representa”.¹¹²

¹¹¹ VALERO TORRIJOS, J.: *El règim jurídic de l'e-Administració*, Comares, Granada, 2004, pàg. 49 i 50.

¹¹² DAVARA RODRÍGUEZ, M.A.: *Manual de Dret Informàtic*, Aranzadi, Pamplona, 2003, pàg. 400 i 401.

D'altra banda, cal tenir present el que disposa l'art. 230.5 LOPJ, segons el qual "els programes i aplicacions informàtics que s'utilitzin en l'Administració de Justícia hauran de ser aprovats prèviament pel Consell General del Poder Judicial, qui garantirà la seva compatibilitat". Es tracta d'una previsió que persegueix dotar de transparència, encara que sigui mínima, al funcionament de les eines tècniques que utilitza l'Administració de Justícia en el desenvolupament de les seves funcions i en les seves relacions amb els ciutadans, ja que el concret programa o aplicació pot influir al corresponent òrgan que exerceix la funció jurisdiccional. Mesura que té una doble conseqüència: d'una banda, permet al ciutadà que pugui defensar-se davant d'una utilització indeguda de tals tècniques; i, d'altra banda, li possibilita el coneixement dels requisits d'ordre tècnic que ha de reunir per poder relacionar-se amb els jutges i tribunals.

En relació amb la utilització del programari lliure per part de les Administracions Públiques, en general, i la de Justícia, en particular, convé tenir present que qualsevol aplicació informàtica està es compona d'un conjunt d'instruccions, denominades "codi font", que processades convenientment, generen el programa que l'ordinador pot executar. De manera que els programadors treballen amb el codi font i els ordinadors executen els programes. Per tant, sense accés al codi font no és possible realitzar cap canvi en el programa ni observar com ha estat dissenyat: només pot executar-se.

La majoria de les llicències de programari de propietat, com s'ha assenyalat, prohibeixen tècniques d'enginyeria inversa, descompilar, desacoblar el producte i, fins i tot, la seva traducció a altres llengües. Bàsicament, impedeixen qualsevol modificació o millora del mateix, la qual cosa queda exclusivament a les mans del fabricant.

En l'àmbit de l'Administració de Justícia, això es reflecteix en les disposicions de la Instrucció 2/2003, de 26 de febrer, del Ple del CGPJ, sobre Codi de Conducta per a usuaris d'equips i sistemes informàtics al servei de l'Administració de Justícia, que dedica alguns preceptes a aquest assumpte del programari propietari. Concretament, l'art. 6.2.1 indica que "els programes

informàtics instal·lats en els equips informàtics són propietat de l'Administració de Justícia. La utilització, copia o reproducció dels mateixos per a finalitats extraprofessionals queda exclosa, llevat d'autorització expressa”.

A continuació, assenyala l'art. 6.2.2 de l'esmentada Instrucció que “la instal·lació de programes informàtics s'ha de realitzar sempre de conformitat amb les llicències de programari amb què comptés l'Administració Pública; quedant prohibida la instal·lació de tot tipus de programes sense la intervenció del Servei de Suport competent”. I finalitza l'art. 6.2.3 de la Instrucció determinant que “així mateix, no serà possible utilitzar programes per als quals les Administracions Públiques no hagin obtingut una llicència prèvia”.

A diferència de les llicències de programari de propietat, com ja s'ha esmentat, el programari lliure no només garanteix l'accés al codi font, sinó també la possibilitat de distribuir l'aplicació lliurement i d'utilitzar-la per a qualsevol propòsit. A més, permet explícitament efectuar modificacions en el codi font per adaptar-lo a qualsevol necessitat, exigint que qualsevol millora que es realitzi hagi d'anar acompanyada de la publicitat del seu corresponent codi font. En el model descrit, el programari s'escriu de forma cooperativa per programadors, en moltes ocasions voluntaris, que treballen coordinadament per Internet, recordant d'alguna manera la forma d'actuar de la comunitat científica i acadèmica quan comparteix els coneixements adquirits en una determinada investigació.

Segons indica MAS HERNÁNDEZ,¹¹³ entre els arguments a favor de l'ús del programari lliure per l'Administració pública, poden citar-se el seu baix cost; la promoció de la indústria local; el foment de la innovació tecnològica, emprant la metodologia típicament científica; l'escrutini públic o procés de revisió pública a què està sotmès el desenvolupament del programari i que imprimeix un gran dinamisme a la correcció d'errors; la independència del proveïdor; la major protecció de les dades personals, en impedir que alguns fabricants puguin

¹¹³ MAS HERNÁNDEZ, J.: *Programari lliure al sector públic*, Portal de la Universitat Oberta de Catalunya, 2003, pàg. 5 i ss.

introduir codis de control remot en el programari elaborat; el millor tractament de les llengües minoritàries; i els estàndards oberts, que garanteixen la llibertat dels usuaris per intercanviar informació amb tot el món, independentment de l'aplicació que utilitzin.

Com encertadament indica l'autor esmentat, "la llibertat i el control que proporciona el programari lliure per realitzar modificacions, distribuir-les i desvincular-se d'un únic proveïdor són atractius per a qualsevol Administració, que sota cap concepte no hauria d'acceptar solucions tecnològiques per a les quals només existís un únic proveïdor. El programari lliure representa una oportunitat sense precedents per al desenvolupament de la societat de la informació".

En definitiva, a més dels arguments ja coneguts que justifiquen àmpliament l'ús del programari lliure per part de l'Administració de Justícia (baix cost, escrutini públic, independència del proveïdor, etc.), cal destacar que, des d'un punt de vista jurídic, no hi ha cap inconvenient en la seva utilització, mentre es respecti el que preveu l'esmentat art. 230.5 LOPJ, en relació amb l'aprovació dels programes i aplicacions informàtics que vagin a ser utilitzats.

És més, segons la nostra opinió, l'ús del programari lliure per part de l'Administració de Justícia és la millor opció per complir amb el mandat incorporat a l'esmentat art. 230.4 LOPJ, que exigeix la compatibilitat dels mitjans tècnics disponibles perquè puguin establir-se relacions telemàtiques entre jutges i tribunals, d'una banda, i ciutadans, per l'altre.

En conclusió, és previsible que en un futur pròxim augmenti el nombre d'Administracions públiques que s'afegeixin a la iniciativa de combinar programari de propietat amb lliure o, fins i tot, s'atreveixin a usar programari lliure exclusivament. Entre elles hi hauria d'haver, al nostre parer, l'Administració de Justícia, que hauria de ser pionera en l'ús del programari lliure en les seves relacions telemàtiques, tant en les establertes entre els diversos òrgans de l'Administració com en les establertes amb els ciutadans i els seus representants.

6.9. La responsabilitat patrimonial per una informació o tramitació incorrecta del procés judicial per via telemàtica

Entenent l'Administració de Justícia com un servei públic més dels prestats per les Administracions públiques, les lesions causades per un funcionament anormal del mateix, especialment quan es deu a una incorrecta aplicació de les TIC (per exemple, en la tramitació telemàtica d'un expedient o en una informació oferta per Internet a través d'alguna web de l'Administració de Justícia), pot originar el dret a la indemnització, en aplicació de la responsabilitat patrimonial de l'Administració de Justícia.¹¹⁴

Respecte del fonament de la responsabilitat per una utilització incorrecta de les TIC en l'àmbit de la Justícia en les relacions amb els ciutadans i els operadors jurídics, rau, bàsicament, en el principi de confiança legítima, segons el qual, s'ha de protegir el ciutadà que actua confiant legítimament en una actuació prèvia de l'Administració;¹¹⁵ si bé, també són d'aplicació altres principis relacionats, com el de seguretat jurídica, de protecció de la bona fe i el que l'Administració no pot anar en contra dels seus propis actes.

En efecte, seguint GALÁN, l'esmentat fonament es basa en "la creació d'una aparença en què confia el ciutadà quan actua i que, finalment sofreix el dany. L'esmentada aparença es crea per les informacions subministrades per l'Administració, encara que resultin ser incorrectes. El subjecte destinatari, que desconeix la inexactitud de les dades transmeses, actua de conformitat amb

¹¹⁴ Vegeu, sobre la responsabilitat patrimonial de l'Administració, entre d'altres, GARRIDO FALLA, F.: *Constitucionalització de la responsabilitat patrimonial de l'Estat*, en "Homenatge al professor García de Enterría", vol. III, Civitas, Madrid, 1991; MARTÍN REBOLLO, L.: *Nous plantejaments en matèria de responsabilitat de les Administracions Públiques*, en "Homenatge al professor García de Enterría", vol. III, Civitas, Madrid, 1991; TORNOS MAS, J.: *La responsabilitat patrimonial de l'Estat pel funcionament de l'Administració de Justícia*, Revista Espanyola de Dret Constitucional, CEC, Madrid, 1985.

¹¹⁵ Per a un examen exhaustiu del principi de confiança legítima, vegeu, entre d'altres, CASTILLO BLANCO, F.A.: *La protecció de confiança en Dret Administratiu*, Marcial Pons, Madrid, 1998; i GARCÍA MACHO, R.: *Contingut i límits del principi de la confiança legítima: estudi sistemàtic en la Jurisprudència del Tribunal de Justícia*, en "Llibre Homenatge al professor José Luis Villar Palasi", Civitas, Madrid, 1989.

ells i, per tal causa, se li origina un dany”.¹¹⁶ El mateix es pot afirmar respecte al dany causat per una tramitació incorrecta per via telemàtica del procés.

La reparació dels danys causats pels òrgans judicials ve establerta a l'article 121 de la Constitució Espanyola, segons el qual “els danys causats per error judicial, així com els que siguin conseqüència del funcionament anormal de l'Administració de Justícia, donaran dret a una indemnització a càrrec de l'Estat, conforme a la Llei”.

En desenvolupament del precepte constitucional, la LOPJ regula la responsabilitat patrimonial de l'Estat pel funcionament de l'Administració de Justícia als seus arts. 292 a 297. A aquesta Llei es remet la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú, modificada per la Llei 4/1999, de 13 de gener.

Estableix l'art. 292.1 LOPJ que “els danys causats en qualssevol béns o drets per error judicial, així com els que siguin conseqüència del funcionament anormal de l'Administració de Justícia donaran a tots els perjudicats dret a una indemnització a càrrec de l'Estat, llevat d'en els casos de força major, d'acord amb el que es disposa en aquest títol”.

En tot cas, afegeix l'apartat 2 d'aquest art. 292 LOPJ, “el dany al·legat haurà de ser efectiu, avaluable econòmicament i individualitzat amb relació a una persona o grup de persones”.

La LOPJ, per tant, distingeix dos tipus de danys causats pels òrgans judicials: els causats per error judicial i els causats pel funcionament anormal de

¹¹⁶ Per a aquest autor, “quant més informació subministri l'Administració, més supòsits de confiança legítima podran trobar-se justificats, amb tots els problemes que això pot originar la pròpia Administració. En efecte, si sumim el desig de què el màxim de funcionaris subministrin la major quantitat possible d'informació amb l'asseveració que l'esmentada informació és susceptible de generar una confiança legítima en els ciutadans que, conseqüentment, podran veure emparada la seva actuació en ella, el resultat serà una font creixent de problemes per a l'Administració. Problemes que poden anar des de la sol·licitud d'anul·lació dels seus actes fins a reclamacions de responsabilitat pels eventuais danys causats”. (GALÁN GALÁN, Alfredo: *La comunicació pública*, en “Comunicació pública. La informació administrativa al ciutadà”, Marcial Pons, Madrid, 2000, pàg. 72 i 73).

l'Administració de Justícia. Segons la Sentència del Tribunal Suprem de 21 d'abril de 1993, la LOPJ “parteix de la distinció entre la genèrica figura del funcionament anormal, i la més específica de l'error judicial pròpiament dit, per subdistingir dins d'aquest últim els casos concrets de perjudicis derivats d'una privació de llibertat indegudament acordada”. La determinació de si un supòsit entra en una categoria o en una altra té importància, doncs encara que la fase de la reclamació administrativa és comú a ambdós, en el cas de l'error judicial primer s'ha d'exercitar l'acció declarativa de l'error davant dels tribunals corresponents.

Els danys causats per error judicial són els ocasionats com a conseqüència de l'adopció de resolucions injustes. Segons la Sentència esmentada, s'està en presència d'un error quan “s'ataca el contingut d'una concreta resolució judicial (...) es ratllen d'equivocades unes específiques i concretes resolucions judicials”. Perquè existeixi error judicial és necessari que s'hagi dictat una resolució judicial manifestament equivocada, els perjudicis de la qual causin directament, per si mateixos, dany en els béns o drets d'una persona.

Quan no existeixi una resolució judicial que directament privi de béns o drets a una part o li imposi indegudament obligacions o gravàmens, però les actuacions processals li hagin generat danys i perjudicis injustificats, llavors ens trobem davant d'un supòsit d'anormal funcionament de l'Administració de Justícia. En semblants termes s'expressa la STS de 5 de febrer de 1992.

El cas típic de funcionament anormal de l'Administració de Justícia és el de les dilacions indegudes. Però la Sentència del Tribunal Suprem de 21 de desembre de 1999 ofereix una visió més àmplia del concepte de funcionament anormal de l'Administració de Justícia en disposar que “no pot quedar reduït exclusivament al qual en la sentència recorreguda es denomina estructura judicial com a servei públic, per més que les dilacions indegudes constitueixin el supòsit típic de funcionament anormal (...), sinó que comprèn també l'omissió de fases o etapes processals, tràmits o requisits, que impedeixin el recte, enjudiciament dels assumptes”.

L'anormalitat del funcionament de l'Administració no implica cap referència necessària a l'element d'il·licitud o culpabilitat en l'acompliment de les funcions judicials, en tractar-se d'un tipus de responsabilitat objectiva (STS d'11 de novembre de 1993).

El concepte d'anormalitat en el funcionament de l'Administració de Justícia constitueix un concepte jurídic indeterminat la concreció del qual s'haurà d'efectuar casuísticament pels jutges i tribunals. Estarem, doncs, al nostre parer, davant d'un funcionament anormal de l'Administració de Justícia quan les actuacions processals per via telemàtica hagin generat danys i perjudicis injustificats; o bé quan una informació oferta per Internet a través d'alguna *web* de l'Administració de Justícia causi aquests danys.

En relació amb la tramitació administrativa de la petició indemnitzatòria (art. 293.2 LOPJ), es pot destacar que la mateixa s'haurà de dirigir al Ministeri de Justícia.

La tramitació es realitzarà d'acord amb les normes reguladores de la responsabilitat patrimonial de l'Estat (arts. 139 i ss. de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, modificada per Llei 4/1999, de 13 de gener i Reial Decret 429/1993, de 26 de març).

El dret a reclamar la indemnització prescriurà a l'any, a comptar des del dia en què va poder exercitar-se. Convé tenir en compte que el termini de l'any no s'interromp per la interposició de l'acció disciplinària davant del Consell General del Poder Judicial i l'eventual interposició del recurs contenciós administratiu. L'exercici de l'acció de responsabilitat patrimonial s'ha d'establir en relació amb el fet en què consisteix el funcionament anormal i no amb l'eventual sanció de qui l'hagués ocasionat (STS de 13 de juliol de 1999).

D'altra banda, cal tenir present que contra la resolució que s'adopti cabrà recurs contenciós administratiu.

Finalment, cal destacar que per a la reclamació dels danys resultats del funcionament anormal de l'Administració de Justícia, segons estableix la Disposició Addicional Segona del Reial Decret 429/1993, de 26 de març, pel

qual s'aprova el Reglament dels Procediments de les Administracions Públiques en matèria de Responsabilitat Patrimonial, serà preceptiu l'informe del Consell General del Poder Judicial.

Bibliografia

- BAUZÀ MARTORELL, F.J.: *Procediment administratiu electrònic*, Comares, Granada, 2002.
- BAYONA ROCAMORA, Antoni: *Informàtica i Administració*, Ponències del Seminari de Dret Local, Ajuntament de Barcelona, núm. 6, Barcelona, 1994.
- BELADIEZ, M.: *Responsabilitat i imputació de danys pel funcionament dels serveis públics*, Tecnos, Madrid, 1997.
- BLASCO ESTEVE, A.: *La responsabilitat de l'Administració per actes administratius*, Civitas, Madrid, 1985.
- CABEZUDO RODRÍGUEZ, Nicolás: *L'Administració de Justícia davant de les innovacions tecnològiques. De l'entusiasme a la desconfiança passant per l'oblit legal*, Revista Jurídica de Castella i Lleó, núm. 7, 2005 (disponible a <http://www.jcyl.es/jcyl-client/jcyl/cpat/dsj>).
- CASAS VALLÈS, Ramon: *Propietat intel·lectual*, en "Dret i noves tecnologies", Editorial UOC, Barcelona, 2005.
- CASTILLO BLANCO, F.A.: *La protecció de confiança en Dret Administratiu*, Marcial Pons, Madrid, 1998.
- CERVELLÓ GRANDE, José María i FERNÁNDEZ, Ignacio: *La prova i el document electrònic*, en "Dret d'Internet", Aranzadi, Pamplona, 2000.
- COBO OLVERA, T. : *El procediment per a l'exigència de la responsabilitat patrimonial a les Administracions Públiques*, Bosch, Barcelona, 2003.
- CUETO PÉREZ, M.: *Avenços i retrocessos en la responsabilitat de les Administracions Públiques després de la reforma de la Llei 30/1992*, Revista d'Administració Pública, núm. 152, 2000.

- DAVARA RODRÍGUEZ, Miguel Ángel: *Dret Informàtic*, Aranzadi, Pamplona, 1993.
- DAVARA RODRÍGUEZ, Miguel Ángel: *El document electrònic en la vigent Llei de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú*, Revista d'Administració Pública, núm. 131, 1993.
- DELGADO GARCÍA, Ana María i OLIVER CUELLO, Rafael: *Les declaracions tributàries telemàtiques*, Revista de Dret Financer i Hisenda Pública, núm. 259, 2001.
- DELGADO GARCÍA, Ana María i OLIVER CUELLO, Rafael: *El deure d'informació i assistència als obligats tributaris*, Tirant lo Blanch, València, 2004.
- DELGADO GARCÍA, Ana María i OLIVER CUELLO, Rafael: *Les tecnologies informàtiques i telemàtiques en la nova Llei General Tributària*, Revista Espanyola de Dret Financer, núm. 125, 2005.
- DORREGO DE CARLOS, A. i GUTIÉRREZ VICÉN, C.: *Disposicions i actes administratius*, en "Administracions Públiques i ciutadans", Praxis, Barcelona, 1993.
- FERNÁNDEZ CABANILLAS, Francisco J.: *Gestió pública: organització dels Tribunals i del Despatx Judicial*, Documents de l'Institut d'Estudis Fiscals, núm. 7, 2004.
- GALÁN GALÁN, Alfredo: *La comunicació pública*, en "Comunicació pública. La informació administrativa al ciutadà", Marcial Pons, Madrid, 2000.
- GARCÍA MACHO, R.: *Contingut i límits del principi de la confiança legítima: estudi sistemàtic en la Jurisprudència del Tribunal de Justícia*, en "Llibre Homenatge al professor José Luis Villar Palasí", Civitas, Madrid, 1989.
- GARRIDO FALLA, F.: *Constitucionalització de la responsabilitat patrimonial de l'Estat*, en "Homenatge al professor García de Enterría", vol. III, Civitas, Madrid, 1991.

- GONZÁLEZ MALABIA, Sergio: Espanya: Les noves tecnologies en la llei d'enjudiciament civil, *Revista Electrònica de Dret Informàtic*, núm. 44, 2002 (disponible a <http://premium.vlex.com/doctrina/>).
- JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael: *Dos estudis sobre Administració de Justícia i Comunitats Autònomes*, Civitas-IVAP, Madrid, 1998.
- JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael: *Pacte d'Estat, reforma de l'Administració de Justícia i Comunitats Autònomes*, IVAP, Bilbao, 2004.
- JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael: *Administració de justícia i noves tecnologies: línies d'evolució d'un procés obert*, *Anuari d'Estudis Polítics, Constitucionals i Ciència de l'Administració*, núm. 1, 2005.
- JIMÉNEZ-BLANCO CARRILLO DE ALBORNOZ, A.: *Responsabilitat administrativa per culpa in vigilando o in omittendo*, *Poder Judicial*, núm. 2, 1986.
- LEGUINA VILLA, J.: *La responsabilitat de l'Estat i de les entitats públiques regionals o locals pels danys causats pels seus agents o pels seus serveis administratius*, *Revista d'Administració Pública*, núm. 92, 1980.
- LESMESS SERRANO, C.: *Les noves tecnologies i l'Administració de Justícia. La Llei 1/2000, de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil*, en "Dret d'Internet", Aranzadi, Pamplona, 2000.
- MAGRO SERVET, Vicente: *La viabilitat legal de l'ús de la videoconferència per a la celebració dels judicis penals*, *Actualitat Jurídica Aranzadi*, núm. 519, 2002.
- MAGRO SERVET, Vicente: *La comunicació entre advocats i procuradors amb els òrgans judicials per mitjà de la implantació de les noves tecnologies de la informació i de la comunicació*, *Diari la Llei*, núm. 5966, 2004.
- MAGRO SERVET, Vicente: *Noves tecnologies en el procés penal. En particular l'ús de la videoconferència*, en *Estudis de Dret Judicial*, núm. 58, 2005.

- MARTÍN REBOLLO, L.: *Nous plantejaments en matèria de responsabilitat de les Administracions Públiques*, en “Homenatge al professor García de Enterría”, vol. III, Civitas, Madrid, 1991.
- MAS HERNÁNDEZ, J.: *Programari lliure al sector públic*, Portal de la Universitat Oberta de Catalunya, 2003 (disponible a <http://www.uoc.edu>).
- MAS HERNÁNDEZ, Jordi: *Programari lliure: tècnicament viable, econòmicament sostenible, socialment just*, Infonomia, Barcelona, 2005.
- MUÑOZ MACHADO, S.: *La responsabilitat civil concurrent en les Administracions Públiques*, Civitas, Madrid, 1992.
- OLIVER CUELLO, Rafael: *Tributació del comerç electrònic*, Tirant lo Blanch, València, 1999.
- ORDOÑEZ SOLÍS, David: *El dret d'informació del ciutadà, la protecció de dades personals i la transparència de l'administració*, Revista del Poder Judicial, núm. 73, 2004.
- PÉREZ, Jesús; GONZÁLEZ NAVARRO, Francisco: *Règim Jurídic de les Administracions Públiques i Procediment Administratiu Comú*, Civitas, Madrid, 1993.
- MARTÍNEZ MIGUEL, Luis: *El paper de la informàtica i les comunicacions en la modernització de l'Administració de l'Estat. El punt de vista d'un observador*, en “Informàtica i Dret”, núm. 9, 10 i 11, Centre Regional d'Extremadura de la UNED, Mérida, 1996.
- PANTALEÓN, E.: *Responsabilitat mèdica i responsabilitat de l'Administració*, Civitas, Madrid, 1995.
- PARADA VÁZQUEZ, José Ramón: *Règim Jurídic de les Administracions i Procediment Administratiu Comú*, Marcial Pons, Madrid, 1993.
- PAREJO ALFONSO, Luciano: *Eficàcia i Administració. Tres estudis*, MAP, Madrid, 1995.

- PAREJO ALFONSO, Luciano: *Les bases constitucionals del Dret Administratiu (II)*, en “Manual de Dret Administratiu”, vol. I, Ariel, Barcelona, 1998.
- PASTOR PRIETO, Santos: *Ah de la justícia! Política judicial i economia*, Civitas, Madrid, 1993.
- PASTOR PRIETO, Santos: *Dilació, eficiència i costos. Com ajudar que la imatge de la Justícia es correspongui millor amb la realitat?* Servei d’Estudis de la Fundació BBVA, Bilbao, 2002.
- PÉREZ GIL, Julio: *L’ús de les NTI en la millor gestió processal*, Notícies Jurídiques, octubre-novembre de 2002.
- PÉREZ GIL, Julio: *Investigació penal i noves tecnologies; alguns dels reptes pendents*, Revista Jurídica de Castella i Lleó, núm. 7, 2005 (disponible a <http://www.jcyl.es/jcyl-client/jcyl/cpat/dsj>).
- PÉREZ LUÑO, A. Enrique: *Manual d’Informàtica i Dret*, Ariel, Barcelona, 1996.
- POBLET BALCELL, Marta: *Administració de Justícia i noves tecnologies: desenvolupaments recents*, Ponència presentada a les Jornades InfoDiez, 18 de març de 2004, celebrades a Saragossa (disponible a http://infodiez.unizar.es/Infodiez2004/videos_y_audios/)
- PUYOL MONTERO, Javier: *Les noves tecnologies en el procediment judicial*, en “XIV Trobada sobre Informàtica i Dret”, Aranzadi, Pamplona, 2001.
- REQUERO IBÁÑEZ, José Luis: *Noves tecnologies i col·laboració i assistència mútua*, en “Administracions tributàries: noves tecnologies i col·laboració i assistència mútua”, Universitat de Múrcia, Múrcia, 2004.
- SABÍN GONZÁLEZ, José Antonio: *El funcionari de l’Administració de Justícia com a usuari de les bases de dades judicials*, Revista Jurídica de la Comunitat de Madrid, núm. 6, 2000.
- SANCHÍS CRESPO, Carolina: *Nou procés civil i noves tecnologies: la prova*, Revista del Poder Judicial, núm. 68, 2002.

SANZ HEREDERO, José Daniel i GONZÁLEZ GONZÁLEZ, Pedro Alberto:
Breus comentaris a la Instrucció Núm. 2/2003, de 26 de febrer, del Ple del Consell General del Poder Judicial, sobre codi de conducta per a usuaris d'equips i sistemes informàtics al servei de l'Administració de Justícia, Revista Dades Personales.org, núm. 2, 2003 (disponible a <http://www.datospersonales.org/>).

SANTAMARÍA PASTOR, J.A.: *La teoria de l'òrgan administratiu*, Revista Espanyola de Dret Administratiu, núm. 40-41, 1984.

TORNOS MAS, Joaquín: *La responsabilitat patrimonial de l'Estat pel funcionament de l'Administració de Justícia*, Revista Espanyola de Dret Constitucional, CEC, Madrid, 1985.

VALERO TORRIJOS, J.: *El règim jurídic de l'e-Administració*, Comares, Granada, 2004.